НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ

100

С. В. Дяченко,
Ю. Ю. Рябченко,
Л. О. Самілик

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

Практикум

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ ПРАКТИКУМ

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»

Серію «На допомогу студенту УДФСУ» засновано 2016 року.

Редакційна колегія:
Пашко П. В., д.е.н. (голова)
Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)
Топчій В. В., д.ю.н.
Мацелюх Н. П., д.е.н.
Христокін Г. В., д.філос.н.
Швабій К. І., д.е.н.
Горбовий А. Ю., д.т.н.
Чмелюк В. В., к.ю.н.
Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.
Шевчук В. А., к.ю.н.

У СЕРІЇ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2016

«Методичні основи спеціальної фізичної та технічної підготовки студентів за розділом «Легка атлетика»
«Самостійна робота студента як одна з форм впливу на функціональну, фізичну та психологічну підготовленість»
«Організація роботи командира механізованого взводу»
«5.45-мм автомати Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5.45-мм ручні кулемети Калашникова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н)»
«Гранатомет підствольний ГП-25»
«Ручні гранати»
«Кулемети Калашникова – 7.62, ПК, УЖМ, ПКТ»
«Ручний протитанковий гранатомет РПГ-7»
«9-мм пістолет Макарова (ПМ)»

2017

«Вища та прикладна математика»
«Цивільний захист»
«Програмування мовою JAVA : практикум»
«Інформаційні системи і технології в юридичній практиці»
«Дослідження операцій : практикум»
«Чисельні методи»
«English for Students of Finance»
«Основи військової розвідки»

2018

«CASE-технології. Міждисциплінарне інформаційне моделювання»
«Економічна інформатика: практикум»
«Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Політекономія»
«Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка»
«Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Макроекономіка»
«Охорона праці»
«Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств»
«Основи християнської культури»
«Економіка підприємства»
«Фізика»
«Трудове право України»

2019

«Основи тактичної медицини»
«Аудит»
«Збірник задач. Вища та прикладна математика»
«Міжнародні розрахунки та валютні операції»
«Підготовка озброєння механізованого взводу до бойового застосування»
«Контролінг в управлінні підприємством»
«Актуальні питання судової експертизи (у питаннях і відповідях)»
«Інноваційний менеджмент»
«Організація навчальних занять з фізичного виховання за методом колового тренування»
«Теорія судових доказів (у таблицях і схемах)»
«Статистика»
«Фінансовий менеджмент проектів і програм»
«Ручний протитанковий гранатомет РПГ-7 (РПГ-7Д)»
«Організація роботи командира механізованого відділення»
«Психологія управління»
«Deutsch und Wirtschaft»
«Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів»
«Основи кінології»
«Моделювання систем»
«UML. Уніфікована мова моделювання інформаційних систем»
«Історія держави і права України»
«Економічна теорія»

2020

«Менеджмент»
«Бізнес-аналітика та моделювання»
«Безпека життєдіяльності»
«Статистичний аналіз даних»
«Хімія»
«Мікробіологія»
«Медичне право»
«Бухгалтерський облік в управлінні підприємством»
«Загальна психологія»
«Хортинг у закладах вищої освіти»
«Організація бухгалтерського обліку»
«Цивільне право України (особлива частина)»
«Цивільний процес України»

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»
Заснована 2016 року

С. В. Дяченко,
Ю. Ю. Рябченко,
Л. О. Самілик

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

Практикум

Ірпінь
2020

УДК 347.91/.95(075.8)
ББК 67.9(4Укр)310я73
Д 99

Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету державної фіскальної служби України
(протокол № 5 від 30 квітня 2020 р.)

Рецензенти:

Чеховська Ірина Василівна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу Університету ДФС України;

Гриняк Андрій Богданович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України.

Автори:

Дяченко С. В, к.ю.н, доцент (ЗМ 3); Рябченко Ю. Ю., д.ю.н., доцент (ЗМ 4, 5); Самілик Л. О., к.ю.н, доцент (ЗМ 1, 2).

Дяченко С. В.

Д 99 **Цивільний процес України** : практикум / С. В. Дяченко, Ю. Ю. Рябченко, Л. О. Самілик. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 312 с. – (Серія «На допомогу студенту УДФСУ»; т. 70).

ISBN 978-966-337-579-3

Практикум є універсальним виданням, у якому комплексно охоплено найбільш важливі питання цивільного судочинства та підібрано різноманітні практичні завдання для спонукання його читачів до творчого, креативного мислення, розвитку практичних навичок. Він складається із запитань для самоконтролю знань, тестових завдань, ситуаційних задач, творчих завдань, кросвордів та словника юридичних термінів.

Розрахований на здобувачів вищої освіти, викладачів, аспірантів, науковців та широке коло зацікавлених осіб.

УДК 347.91/.95(075.8)
ББК 67.9(4Укр)310я73

© Дяченко С. В., Рябченко Ю. Ю.,
Самілик Л. О., 2020
© Університет державної фіскальної
служби України, 2020

ISBN 978-966-337-579-3

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 5

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Змістовий модуль 1
Загальні положення цивільного процесуального права 7
Тема 1.1. Цивільне процесуальне право як галузь права 7
Тема 1.2. Завдання та основні засади (принципи)
цивільного судочинства.
Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система 17
Тема 1.3. Цивільні процесуальні правовідносини 28
Тема 1.4. Цивільна юрисдикція. Склад суду, відводи 37

Змістовий модуль 2
Учасники судового процесу 48
Тема 2.1. Сторони в цивільному процесі 48
Тема 2.2. Треті особи та інші учасники в цивільному процесі 61
Тема 2.3. Представництво в цивільному процесі 74
Тема 2.4. Доказування та докази. Електронні докази 83
Тема 2.5. Судові витрати та заходи процесуального примусу 96
Тема 2.6. Процесуальні строки.
Судові виклики та повідомлення 106

МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Змістовий модуль 3
Розгляд цивільних справ у суді першої інстанції 115
Тема 3.1. Наказне провадження 115
Тема 3.2. Позовне провадження 129
Тема 3.3. Провадження у справі до судового розгляду 146
Тема 3.4. Судовий розгляд 164
Тема 3.5. Спрощене провадження 183
Тема 3.6. Заочний розгляд справи 198
Тема 3.7. Окреме провадження 212
Тема 3.8. Судові рішення 233

Змістовий модуль 4
Перегляд судових рішень. Виконання судових рішень 251
Тема 4.1. Апеляційне провадження 251
Тема 4.2. Касаційне провадження 261
Тема 4.3. Нововиявлені або виключні обставини
як підстави для перегляду судових рішень 273
Тема 4.4. Звернення судового рішення до виконання,
вирішення судом процесуальних питань,
пов'язаних із виконанням судових рішень 284

Змістовий модуль 5
Міжнародний цивільний процес 293
Тема 5.1. Цивільне судочинство з іноземним елементом 293

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ
ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ 303

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ 307

ПЕРЕДМОВА

Цивільний процес України належить до навчальних дисциплін, які посідають провідне місце у професійній підготовці юристів різної спеціалізації. Його успішне вивчення передбачає опрацювання основних теоретичних положень цивільного процесу та положень законодавства, а також аналіз актуальних проблем сучасної практики цивільного судочинства й захисту прав і свобод людини на різних стадіях сучасного цивільного процесу, і таким чином дає можливість отримати фундаментальні знання із теорії, законодавства і практики цивільного судочинства.

Практикум з навчальної дисципліни «Цивільний процес України» підготовлений відповідно до робочої програми для здобувачів, які навчаються за спеціальністю 081 «Право» і здобувають перший (бакалаврський) рівень вищої освіти.

Практикум є універсальним виданням, у якому комплексно охоплено найбільш важливі питання цивільно-процесуального характеру та структуровано різноманітні практичні завдання для здобувачів. Він складається із запитань для самоконтролю знань, словника юридичних термінів, тестових завдань, ситуаційних задач, творчих завдань, кросвордів, практичних завдань.

Метою практикуму є формування у здобувачів вищої освіти системи науково-теоретичних та практичних знань з цивільного процесу, визначення та розуміння його понять, категорій та інститутів, формування практичних умінь і навичків щодо правильного тлумачення та застосування матеріальних і процесуальних норм, що регулюють сферу майнових та особистих немайнових відносин, а також вдосконалення професійної компетенції з вирішення прикладних завдань і складання процесуально-правових документів для охорони й захисту прав та інтересів суб'єктів.

Завдання для самоконтролю потребують від здобувачів розгорнутої відповіді, використання теоретичних знань з певної теми курсу, вміння наводити приклади, аналізувати відповідні правові джерела.

Тестові завдання як форма перевірки знань спрямовані на визначення точності, лаконічності та чіткості при визначенні

правильної відповіді на питання. При вирішенні тестів необхідно звернути увагу на те, що в тесті може бути тільки одна правильна відповідь.

При вирішенні практичних завдань потрібно уважно розглянути всі елементи задачі. Логічному і нормативному обґрунтуванню повинен відповідати кожний висновок, зроблений при відповіді. При розв'язанні задач потрібно користуватися нормативно-правовими актами, а також літературними джерелами.

У творчих завданнях здобувачам надаються різні варіанти практичних, пошукових, аналітичних завдань: складання порівняльних таблиць, дослідження зарубіжного досвіду, складання процесуальних документів, написання доповідей, рефератів, есе, складання алгоритму дій, аналіз судової практики, аналіз практики ЄСПЛ. Розгадування кросвордів, пошук слів сприяють розвитку кмітливості, мислення, дозволяють засвоїти знання, забезпечують самонавчання, вчать працювати з літературними джерелами, оскільки питання кросворду вимагають точності та чіткості формулювання понять, змушуючи інтенсивно обмірковувати різні комбінації з використанням отриманих знань. Вирішуючи творчі завдання, здобувач повинен проявити індивідуальний підхід, творчість та креативність.

У практикумі до кожної теми передбачений словник юридичних термінів. Його складено на допомогу здобувачам для кращого засвоєння ними найуживаніших юридичних термінів. Він розкриває зміст основних тематичних наукових понять і правових категорій.

Практикум містить примірний перелік питань з цивільного процесу, а також перелік основних нормативно-правових актів та рекомендованої літератури, який може бути використаний здобувачами для виконання завдань і запитань для самоконтролю, при розв'язанні задач, тестів, творчих завдань, розгадуванні кросвордів, а також сприятиме формуванню в них цілісного уявлення про цивільно-процесуальну діяльність.

Запропонований практикум розраховано на здобувачів і викладачів, аспірантів, науковців, широке коло зацікавлених осіб.

МОДУЛЬ 1
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Тема 1.1
Цивільне процесуальне право як галузь права

План

1. Поняття цивільного процесуального права та його значення.
2. Предмет, метод і система цивільного процесуального права.
3. Цивільний процесуальний порядок (форма) захисту майнових і особистих немайнових прав та охоронюваних законом інтересів особи в Україні.
4. Право на звернення до суду за судовим захистом.

Запитання для самоконтролю

1. Поняття цивільного процесуального права України, його предмет, метод і система.
2. Джерела цивільного процесуального права.
3. Яке співвідношення цивільного процесуального права з іншими галузями права України?
4. Цивільне судочинство, види провадження у цивільному судочинстві, стадії цивільного процесу.
5. Які відносини становлять предмет цивільного процесуального права?
6. У чому виявляються особливості відносин, які складаються при здійсненні правосуддя у цивільних справах?

7. Дайте структурно-змістовну характеристику методу правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин.

8. Що означає дозвільний тип (спосіб) правового регулювання цивільного судочинства?

9. Охарактеризуйте систему цивільного процесуального законодавства.

10. Яке значення має Конституція України в системі цивільного процесуального законодавства?

11. За якими принципами юридичної техніки побудований Цивільний процесуальний кодекс України?

12. Якою є роль судової практики у цивільному судочинстві?

13. Яке місце посідає наука цивільного процесуального права в системі юридичних наук?

Тести

1. Що є метою цивільного судочинства?

а) захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави;

б) захист інтересів держави, прав та інтересів юридичних осіб;

в) справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд та вирішення цивільних справ;

г) розгляд та вирішення цивільних справ з метою встановлення справедливості.

2. Яке з наведених визначень цивільного процесу найбільш точно і повно розкриває його сутність?

а) система процесуальних дій суду та учасників процесу, змістом якої є їхні права та обов'язки;

б) діяльність із розгляду та вирішення цивільних справ;

в) захист та охорона порушених цивільних прав;

г) діяльність суду, учасників процесу, інших правоохоронних органів із розгляду та вирішення цивільних справ.

3. Яке з наведених визначень предмета цивільного процесуального права більш точно і повно розкриває його сутність?

а) це суспільні відносини, які виникають між судом та учасниками процесу під час здійснення правосуддя;

б) це суспільні відносини між позивачем і відповідачем;

в) це суспільні відносини між порушником права та заявником;

г) правові відносини між судом і заявником у цивільній справі.

4. Які з наведених проваджень характеризують діяльність суду як вид цивільного судочинства?

а) позовне, наказне й окреме провадження;

б) провадження у суді першої інстанції, перегляд судових рішень, виконавче провадження;

в) позовне, заочне, наказне, окреме, провадження у справах за участі іноземців;

г) позовне, апеляційне, касаційне, провадження з перегляду судових рішень за нововиявленими та винятковими обставинами.

5. Якими нормативно-правовими актами має керуватися суд у своїй діяльності:

а) Конституцією України, законами України та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють процесуальну діяльність, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

б) тільки законами та міжнародними договорами;

в) будь-якими нормативно-правовими актами, ухваленими в установленому законом порядку;

г) тільки ЦПК України, який містить норми, що регулюють цивільні процесуальні правовідносини.

6. Провадження в цивільних справах здійснюється:

а) відповідно до закону, чинного на момент порушення суб'єктивного права;

б) відповідно до закону, чинного на момент вчинення першої процесуальної дії по справі;

в) відповідно до законів, чинних на момент звернення до суду;

г) відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

7. Виберіть вид провадження в рамках цивільного судочинства:

а) виняткове;

б) касаційне;

в) апеляційне;

г) окреме.

8. Судову систему України складають:

а) загальні суди;

б) суди загальної юрисдикції;

в) спеціальні суди;

г) суд конституційної юрисдикції.

9. Назвіть правильні положення щодо реалізації права на звернення до суду за захистом:

а) кожен може звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів;

б) відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною;

в) до суду не можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб;

г) до суду не можуть звертатися особи в інтересах інших осіб, оскільки це порушує принцип диспозитивності.

10. Однією із стадій цивільного процесу є:

а) касаційне провадження;

б) зупинення провадження по справі;

в) забезпечення позову;

г) ухвалення додаткового рішення.

Задачі

1. Проаналізувати норми Цивільного процесуального кодексу і визначити, у яких статтях норми регулюють правовідносини за допомогою імперативного методу, а у яких за допомогою диспозитивного.

2. Громадянин К. уклав договір про представництво інтересів у суді із громадянином Д. Громадянин, згідно із укладеним договором, брав участь у судових засіданнях, представляв інтереси К.

Розмежуйте в наведеній ситуації цивільні та цивільно-процесуальні правовідносини.

3. Неповнолітній Іванов уклав договір банківського вкладу із банком та розмістив на своєму рахунку певну грошову суму. Коли виникла необхідність, він вирішив забрати свої гроші, але банк відмовився їх повертати. Листування із банком, намагання вирішити конфлікт власними силами результатів не дали і Іванов вирішив звернутись до суду із позовом. Він оформив позовну заяву та подав її до суду, але суддя відмовився приймати її до провадження, мотивуючи свою відмову тим, що Іванов є неповнолітнім, а отже, не має необхідного обсягу цивільної дієздатності. Суддя роз'яснив Іванову, що від його імені до суду мають звернутись його батьки.

Чи законне таке рішення судді?

4. Коопбуд за угодою з районним відділенням Агропромислового банку зобов'язався спорудити адміністративний будинок певної площі, але у зв'язку із введенням прогресивної технології виникла економія матеріалів, у результаті чого в погодженні з банком будинок був споруджений більшої площі (на 36 кв. м). Коопбуд подав банку для оплати додатковий рахунок, але банк відмовився його оплатити.

Хто вправі розглянути цю вимогу та куди її належить заявити?

5. Фермерське господарство «Слобідка» за договором зобов'язане було передати в зазначений строк на пристані Станки плодоовочторгу 10 тонн полуниць.

Представник торгу в означений день на пристань не прибув, внаслідок чого ягоди зіпсувалися, і фермерське господарство понесло збитки.

Чи підлягає ця справа розгляду в судах цивільної юрисдикції?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Судова практика у цивільному судочинстві»;
- «Система судів цивільної юрисдикції»;
- «Форми захисту у разі порушення, оспорювання або невизнання прав, свобод чи інтересів фізичних та юридичних осіб»;
- «Реалізація права на звернення до суду за судовим захистом».

2. Складіть схему джерел цивільного процесуального законодавства за такими параметрами: 1) Конституція України; 2) кодифіковані нормативно-правові акти; 3) закони України; 4) укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інструкції міністерств і відомств; 5) міжнародні договори; 6) постанови Пленуму Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

3. Проаналізуйте дані судової статистики за останні 5 років та відтворіть результати у вигляді графічного зображення:

- Яка частка серед усіх справ розглядається судами України в порядку цивільного судочинства?
- Спори з яких правовідносин та якої категорії розглядаються в порядку цивільного судочинства найчастіше?
- Яка частка цивільних справ розглядається в порядку позовного, наказного та окремого проваджень?

4. Складіть порівняльну характеристику таких юридичних категорій: «цивільний процес», «цивільне судочинство», «цивільне процесуальне право», «наука цивільного процесуального права».

5. Проаналізуйте структуру цивільного процесу, схематично відтворіть стадійність та види проваджень.

6. У формі схеми визначте загальні відмінності між окремим, позовним та наказним провадженням.

Словник юридичних термінів

Адміністративна форма захисту – це форма, коли у випадках, передбачених законом, органи державного управління або місцевого самоврядування можуть ухвалити рішення щодо відновлення порушеного права або про усунення юридичних невизначеностей.

Вид провадження – це передбачений нормами цивільного процесуального права порядок розгляду окремої категорії справ, в основі якого лежать обумовлені предметом судової діяльності особлива мета і метод виконання завдань із захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, і який разом з тим підпорядкований загальним правилам цивільного судочинства.

Врегулювання спору про право – це спільні дії сторін, що сперечаються, щодо ліквідації існуючого конфлікту.

Джерела цивільного процесуального права – це форми встановлення і виразу загальнообов'язкових або специфічних правил поведінки, прийнятих або санкціонованих правотворчими органами держави, що регулюють суспільні відносини, які складають предмет цивільного процесуального права.

Загальне позовне провадження – призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

Метод цивільного процесуального права – це способи і засоби, за допомогою яких галузь права впливає на предмет правового регулювання.

Наказне провадження – призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо.

Наука цивільного процесуального права – це система знань про норми, теорію і практику процесуального регулювання цивільного судочинства, порядок, форми і способи застосування цивільного процесуального права при відправленні правосуддя з цивільних справ.

Неюрисдикційна форма захисту – особа, право якої порушене чи оспорюється, може використати різноманітні способи самозахисту або врегулювання спору, якщо вони відповідають змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням.

Окреме провадження – призначене для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Предмет цивільного процесуального права – це суспільні відносини, що складаються між судом та іншими учасниками цивільного судочинства.

Самозахист – це застосування особою заходів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Система цивільного процесуального права – це внутрішньо узгоджена сукупність процесуальних правил, що регулюють правосуддя з цивільних справ та забезпечують виконання завдань цивільного судочинства.

Спрощене позовне провадження – призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Стадія процесу – сукупність процесуальних дій суду і учасників процесу, направлених на здійснення однієї найближчої процесуальної мети.

Цивільний процес – це врегульований нормами цивільного процесуального права порядок розгляду і вирішення юридичних справ судами загальної юрисдикції, що визначається системою взаємопов'язаних цивільних процесуальних прав і обов'язків,

а також цивільних процесуальних дій, які реалізуються їх суб'єктами – судом і учасниками процесу.

Цивільне процесуальне право – це система цивільних процесуальних норм і правил поведінки, встановлених державою чи міжнародними договорами України, яка регулює суспільні відносини, що складаються між судом та іншими учасниками цивільного судочинства, під час розгляду та вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод, інтересів фізичних та юридичних осіб, а також держави, і яка забезпечена засобами державного примусу.

Юрисдикційна форма захисту – обумовлена законом діяльність компетентних органів щодо захисту права, що полягає у встановленні фактичних обставин цивільної справи, застосуванні відповідних норм права, визначенні способів захисту права та прийнятті рішення.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
2. Грабовий А. Новації цивільного процесу / [Електронний ресурс] / А. Грабовий. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.
3. Ізарова І. О. Цивільний процес України / І. О. Ізарова, Н. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ. ВД: «Дакор», 2018.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
5. Курс цивільного процесу: підруч. [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
6. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України : від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

8. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV. База даних «Законодавство України». ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

10. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти. [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. 234 с.

11. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. і пер. / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

12. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

13. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

14. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути / Комаров В. В., Гусаров К. В., Сакара Н. Ю. та ін.; за ред. В. В. Комарова. – Харків, 2016. – 848, [32] с.

Тема 1.2
Завдання та основні засади (принципи) цивільного судочинства. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

План

1. Основні засади (принципи) цивільного судочинства та їх значення.
2. Конституційні принципи цивільного процесуального права.
3. Принципи, закріплені законодавством про судочинство.
4. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та її функції.

Запитання для самоконтролю

1. Яким є значення організаційно-функціональних принципів цивільного судочинства?
2. У яких джерелах цивільного процесуального права закріплені організаційно-функціональні принципи цивільного судочинства?
3. Охарактеризуйте сутність організаційно-функціональних принципів цивільного судочинства, зважаючи на предмет їх правового регулювання.
4. Чи можна стверджувати про пріоритет того чи іншого організаційно-функціонального принципу цивільного судочинства?
5. Верховенство права та законодавство, відповідно до якого суд вирішує справи.
6. Здійснення правосуддя на засадах поваги до честі і гідності, рівності перед законом і судом.
7. Пропорційність у цивільному судочинстві. Гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.
8. Принцип диспозитивності.
9. Способи захисту, які застосовуються судом.
10. Електронне судочинство. Офіційна електронна адреса. Єдиний державний реєстр судових рішень.

Тести

1. Якою мовою може здійснюватися цивільне судочинство?

а) державною мовою;

б) державною мовою або мовою більшості населення, яке проживає на відповідній території;

в) державною, російською чи іншою регіональною мовою;

г) державною або іншою мовою, якою володіють обидві сторони.

2. Який принцип цивільного судочинства буде порушено, якщо від судді будуть вимагати пояснень з питань, які були предметом обговорення в нарадчій кімнаті?

а) незалежності суддів;

б) змагальності;

в) гласності судового процесу;

г) верховенства права.

3. У чому полягає сутність засади (принципу) доступності цивільного судочинства як складової конституційного права особи «на суд»?

а) кожна особа має право звернутися до суду у порядку, встановленому ЦПК України для захисту своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів;

б) кожна особа має право звернутися до суду у випадках, встановлених законом, для захисту своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів;

в) кожна особа має право звернутися до суду з позовом, складеним регіональною мовою або мовою меншин;

г) суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їхні права і свободи порушено або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав і свобод.

4. Безпосередність судового розгляду означає:

а) суд під час розгляду справи повинен безпосередньо дослідити докази у справі;

б) суд під час розгляду справи має право безпосередньо дослідити докази у справі;

в) у разі заміни одного із суддів під час судового розгляду розгляд справи продовжується;

г) кожна справа розглядається суддею одноособово.

5. Принцип усності та винятки з нього полягають:

а) позовна заява може бути як в усній, так і в письмовій формі;

б) відмова позивача від позову може бути виключно у письмовій формі;

в) сторони мають право давати усні і письмові пояснення по суті спору;

г) апеляційна скарга може бути як в усній, так і письмовій формі.

6. Назвіть правильні законодавчі положення щодо гласності і відкритості судового розгляду:

а) за клопотанням сторін розгляд справи у суді проводиться усно і відкрито;

б) ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про час розгляду своєї справи;

в) хід судового засідання фіксується сторонами;

г) хід судового засідання фіксується технічними засобами за клопотанням сторін.

7. Назвіть правильні законодавчі положення щодо змагальності сторін:

а) суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи шляхом роз'яснення особам, які беруть участь у справі, їх прав та обов'язків;

б) особи, які беруть участь у справі, мають рівні права щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості;

в) суд має право витребовувати докази за власною ініціативою, якщо це необхідно для всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин справи;

г) кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених ЦПК.

8. Назвіть правильні законодавчі положення щодо диспозитивності цивільного судочинства:

а) суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, зокрема щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи;

б) особа, яка бере участь у справі, розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд;

в) суд розглядає цивільні справи на підставі доказів сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;

г) суд може вийти за межі позовних вимог тільки в разі, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін чи третіх осіб, про захист яких вони просять.

9. Основними вимогами, що встановлені ЦПК України для доказування, є:

а) докази повинні бути належними та допустимими;

б) докази повинні бути першоджерелами;

в) докази повинні бути офіційно засвідчені;

г) докази повинні бути визнані іншою стороною.

10. Назвіть правильні положення щодо реалізації права на звернення до суду за захистом:

а) кожен може звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів;

б) відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною;

в) до суду не можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб;

г) до суду не можуть звертатися особи в інтересах інших осіб, оскільки це порушує принцип диспозитивності.

Задачі

1. У місцевому суді розглядалася справа за позовом Нармухамедова про поновлення на роботі. Судочинство проводилося українською мовою. Позивач заявив клопотання про виклик перекладача, оскільки він є кримським татарином, тому майже не володіє українською мовою. Суд відмовив у задоволенні клопотання і запропонував Нармухамедову користуватися російською мовою, якою він володіє.

Викладіть свою думку відносно дій судді.

2. Куліш, який володів будинком на праві особистої власності, звернувся до суду з позовною заявою про виселення з кімнати будинку Скрипника на час проведення капітального ремонту (на 4 місяці). При розгляді справи в судовому засіданні позивач просив суд постановити рішення про виселення Скрипника зовсім. В основу своїх вимог він поклав той факт, що відповідач більше 4 місяців не сплачує квартплату, і та кімната, яку він займає, тепер необхідна для його сина, який із сім'єю повернувся додому після демобілізації з військової служби. Ці докази суд залишив поза увагою, оскільки на них позивач не посилався в позовній заяві, і в позові відмовив на тій підставі, що позивач не довів необхідність проведення капітального ремонту.

Чи правильно суд обґрунтував відмову в позові? Якщо ні, то які принципи цивільного процесуального права порушено?

3. Місцевий суд розглядав у судовому засіданні справу про поділ майна між колишнім подружжям Сидоренків. Позивач Сидоренко у судовому засіданні заявив клопотання про відкладення справи, оскільки він хоче звернутися за допомогою до адвоката. Відповідачка, у свою чергу, заперечувала проти відкладення справи, мотивуючи це тим, що у неї немає достатніх коштів, щоб звернутися також за допомогою до адвоката.

Суд відмовив у задоволенні клопотання позивачеві, мотивуючи свою відмову тим, що відкладення справи може порушити принцип рівноправності сторін і буде несправедливим для відповідача.

Яким принципом повинен керуватися суд, розглядаючи заявлені клопотання?

4. При розгляді цивільної справи за позовом Галушко до Зозулі про поділ домоволодіння в натурі в судовому засіданні позивач подав клопотання про приєднання до справи письмових доказів, які свідчать про те, що він за свої власні кошти проводив ремонт і газифікацію спірного домоволодіння, а тому і має право на задоволення його позовних вимог. Суд залишив це клопотання без розгляду і вирішив справу на підставі доказів, що були в справі.

Чи були порушені принципи цивільного процесуального права?

5. Черговий електротехнік Карбан звернувся до місцевого суду з позовом про стягнення із заводу грошової винагороди за понаднормову роботу. Справа попередньо розглядалася в комісії з розгляду трудових спорів у складі голови заводського комітету профспілки й директора заводу, але сторони до згоди не прийшли. У судовому засіданні виявилось, що розрахунки сплати понаднормових робіт позивач зробив неправильно, що йому дійсно належить виплатити у два рази більше, а клопотання про збільшення суми позову він на суді не порушував. Розглянувши справу, суд стягнув із заводу на користь позивача подвійну суму.

Чи узгоджуються дії суду з принципом диспозитивності?

6. Чебрець, подавши позов до Лиходія про відшкодування вартості нанесених збитків, просив суд викликати з м. Ужгород в судове засідання свідком Макаревського, який був єдиним очевидцем автомобільної аварії, внаслідок якої позивач і його автомашина одержали пошкодження. Беручи до уваги значну відстань розташування м. Київ від м. Ужгород, суддя доручив суду за місцем проживання Макаревського допитати його там і надіслати про це до суду для розгляду справи протокол судового засідання у порядку ст. 87 ЦПК.

Визначте відповідність процесуальних дій судді вимогам принципу безпосередності.

7. Місцевий суд прийняв до свого провадження позов Глущенка до заводу «Вулкан» про поновлення на роботі й виплату за вимушений прогул. Через три дні Глущенко звернувся із заявою до цього суду про відмову від позову, оскільки адміністрація заводу добровільно задовольнила його вимогу. Суд прийняв відмову від позову й справу провадженням закрив.

Чи законні дії суду?

8. При розгляді справи про розділ будинку за позовом Таранова до спадкоємців місцевий суд зробив одногодинну перерву на відпочинок. Після перерви була проведена заміна судді, який раптово захворів і був відправлений до лікарні. Новий суддя спочатку вирішив питання про забезпечення позову в іншій справі, а потім продовжував розглядати справу про розділ будинку.

Чи мало місце в цих діях порушення принципів цивільного процесуального права?

9. Косович звернувся до місцевого суду Краснокутського району Харківської області з позовною заявою до Майкової про вилучення майна із чужого незаконного володіння. У позовній заяві він зазначив, що якщо неможливо вилучити майно в натурі, то прохав суд стягнути на його користь дійсну вартість майна. Суддя залишив позовну заяву без руху, зазначивши в ухвалі, що заява складена не державною мовою, а російською. Тому він встановив строк для виправлення цього недоліку.

Косович виконав вимоги суду в строк, зазначений судом. Суд розглянув справу і відмовив Косовичу у позові з тих мотивів, що відповідачка визнала наявність у неї майна, що належить Косовичу, але вартість його вона сплатити відмовляється, так як це майно прийшло в непридатність.

Чи правильні дії суду? Які принципи цивільного процесуального права порушені? Розкрийте зміст цих правових принципів і визначте процесуальні наслідки їх порушення.

10. Холоденко пред'явила позов до Марусенка про встановлення батьківства дочки й стягнення аліментів. Ці вимоги вона мотивувала тим, що з відповідачем перебувала в близьких стосунках і він обіцяв надавати їй матеріальну допомогу після народження дитини. Відповідач заперечував проти позову, зазначаючи, що з позивачкою знайомий декілька років через спільну працю, але в близьких стосунках з нею не перебував і не є батьком її дитини. Він має свою сім'ю – дружину й дитину, з якими весь час проживає разом. Суд позов задовольнив, посилаючись на показання свідків, які стверджували, що відповідач підвозив на автомашині позивачку, коли вона була вагітна, приходив разом з нею до її знайомих, коли позивачка бажала найняти для себе квартиру. Відповідач також визнав, що позивачка вмовляла його створити з нею сім'ю, за що обіцяла купити йому автомашину й побудувати кооперативну квартиру. Відповідач оскаржив рішення суду.

На порушення якого принципу цивільного процесу судом йому належить послатись в апеляційній скарзі?

Творчі завдання

1. Які із принципів закріплені і Конституцією України і законодавством про судочинство? Опрацювати гл. 1 ЦПК та визначити норми, в яких закріплено основу реалізації принципів цивільного судочинства.

2. Підготувати реферативне повідомлення на запропоновану тематику:

- «Зміст принципу гласності цивільного судочинства»;
- «Зміст принципу рівності громадян у суді»;
- «Переваги та недоліки електронного судочинства»;
- «Принципи окремих правових інститутів»;
- «Правові аксіоми в цивільному судочинстві».

3. Складіть схему принципів цивільного процесуального права, в основі якої є класифікація принципів за різними ознаками.

4. Проаналізуйте практику ЄСПЛ щодо порушення принципів правосуддя та зробіть відповідні висновки. Які елементи забезпечують право на доступ до суду в порядку цивільного

судочинства? Чи можуть законом бути встановлені обмеження права на доступ до суду?

5. Законспектуйте в стислій формі нормативно-правову базу, що визначає та закріплює функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Спрогнозуйте переваги та можливі ризики електронного суду.

6. Проаналізуйте норми розділу 1 Цивільного процесуального кодексу і визначіть, у яких статтях закріплюється зміст принципів цивільного процесуального права.

7. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення у цивільних справах, складені іноземною мовою. Проаналізуйте, якими мовами, крім української, здійснюється судочинство в судах загальної юрисдикції. За допомогою аналізу знайдених судових рішень визначте конкретні обставини і мотиви, у зв'язку з якими судові рішення ухвалюються судами іноземною мовою.

8. Підготуйте есе на тему: «Принцип верховенства права як основний принцип правосуддя».

Словник юридичних термінів

Зловживання процесуальними правами – особлива форма цивільного процесуального правопорушення, тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснювані лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом відносно відомих обставин справи, в цілях обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, які беруть участь у справі, а також у цілях того, щоб перешкодити діяльності суду щодо правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, що тягнуть застосування заходів цивільного процесуального примусу.

Принцип безпосередності – суд зобов'язаний безпосередньо дослідити й сприйняти всі докази в справі, тобто забезпечується особисте сприйняття суддями доказового матеріалу.

Принцип верховенства права Європейського Союзу – означає пріоритет норм права ЄС над нормами національного законодавства держав-членів.

Принцип законності – обов'язок суду та всіх учасників процесу неухильно керуватися у своїй діяльності нормами матеріального та процесуального права з метою досягнення завдань цивільного судочинства.

Принцип змагальності – надання чинним законодавством сторонам-учасникам спору та іншим учасникам процесу, які володіють правами та обов'язками сторін, можливості змагання як в усній формі, так і у формі письмового діалогу.

Принцип рівноправності сторін – полягає в тому, що сторони мають рівні процесуальні права і обов'язки.

Принцип пропорційності – загальноправовий принцип, спрямований на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу приватних і публічних інтересів, відповідно до якого цілі обмежень прав мають бути істотними, а засоби їх досягнення обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чиї права обмежуються.

Принципи цивільного процесуального права – це закріплені в нормах цивільного процесуального права основні керівні положення, що відображають специфіку, сутність і зміст цієї галузі права.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта. 2019. – 506 с.
2. Грабовий А. Новації цивільного процесу [Електронний ресурс] / А. Грабовий. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.
3. Ізарова І. О. Цивільний процес України / І. О. Ізарова, Н. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ. ВД: «Дакор», 2018.
4. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): Наказ Державної судової адміністрації України: від 20 вересня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: court.gov.ua/userfiles/Instrukciya(5).doc

5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

6. Курс цивільного процесу: підруч. [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

7. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 07.07.2010 № 2453-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

9. Хотинська-Нор О. Принципи змагальності та диспозитивності як вихідні засади цивілістичного процесу України / О. Хотинська-Нор // Вісник Вищого Адміністративного Суду України. – 2014. – № 1. – С. 28–33.

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

12. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. і пер. / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

13. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти. [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

14. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту. С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

15. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 1.3
Цивільні процесуальні правовідносини

План

1. Поняття цивільних процесуальних правовідносин.
2. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
3. Суб'єкти та об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.

Запитання для самоконтролю

1. Поняття цивільних процесуальних правовідносин.
2. Структура цивільних процесуальних правовідносин.
3. У чому полягає специфіка цивільних процесуальних правовідносин?
4. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
5. Суб'єкти та об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.
6. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.
7. Хто є особливим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин? Розкрийте його правовий статус.
8. Кого розуміють під поняттям «особи, що беруть участь у справі»?
9. Ознаки цивільних процесуальних правовідносин.
10. Цивільна процесуальна правосуб'єктність.

Тести

1. Цивільні процесуальні правовідносини – це:

а) механізм застосування права;

б) визначення процесуальних прав та обов'язків; регулювання відносин у суді суб'єктів процесу;

в) врегульовані нормами цивільного права відносини, які виникають між судом та іншими учасниками процесу;

г) забезпечують зв'язок позивача і відповідача у цивільному судочинстві.

2. Ознакою цивільно-процесуальних правовідносин є те, що вони:

а) виникають на підставі норм Конституції України;

б) юридично закріплюють взаємну поведінку суду та інших учасників процесу через їх суб'єктивні цивільні процесуальні права і обов'язки;

в) створюється цивільно-процесуальний зв'язок сторін у суді та поза ним;

г) створюються між учасниками суспільних відносин (судом і кожним з учасників цивільного процесу під час судочинства).

3. З точки зору цивільно-процесуальних правовідносин суд є:

а) обов'язковою стороною чи учасником правовідносин;

б) факультативною стороною правовідносин;

в) контролюючим органом;

г) органом державної влади.

4. Крім наявності конкретної цивільно-процесуальної норми, передумовою виникнення цивільно-процесуальних правовідносин є:

а) юридичний факт;

б) наявність відповідної норми матеріального права;

в) цивільно-процесуальна правосуб'єктність;

г) загальноправова правосуб'єктність.

5. Підставою виникнення цивільно-процесуальних відносин є:

а) наявність норми матеріального права;

б) цивільно-правова правосуб'єктність;

в) наявність правопорушення;

г) юридичний факт.

6. Цивільно-процесуальна правосуб'єктність – це:

а) здатність особи здійснювати цивільні правочини;

б) здатність особи відповідати за протиправні діяння цвільно-правового характеру;

в) здатність особи виступати суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин;

г) здатність особи бути учасником судового процесу.

7. Цивільно-процесуальна правосуб'єктність включає:

а) цивільно-процесуальну правоздатність та деліктоздатність;

б) цивільно-процесуальну дієздатність та деліктоздатність;

в) цивільно-процесуальну правоздатність та дієздатність;

г) цивільно-процесуальну правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

8. Цивільна процесуальна правоздатність – це:

а) здатність особисто здійснювати цивільно-процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді;

б) здатність особи виступати суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин;

в) здатність особи мати цивільно-процесуальні права;

г) здатність особи брати участь в оформленні цивільно-процесуальних документів.

9. Юридичним змістом цивільно-процесуальних правовідносин є:

а) наявність сторін цивільного процесу;

б) суб'єктивні права та обов'язки суду та учасників процесу;

в) перебіг судового засідання;

г) наявність юридичних фактів.

10. Матеріальний зміст цивільно-процесуальних відносин:

а) суб'єктивні права та обов'язки суду та учасників процесу;

б) наявність юридичних фактів;

в) реальна поведінка учасників процесу;

г) інша відповідь.

Задачі

1. Чи можуть бути суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин:

а) Марченко – 14 років, Гриценко – 13 років, душевнохворий Петров – 20 років, які своїми діями завдали шкоди заводу «Теплооб'єднання» (спалили тарний склад);

б) ательє індпошиву одягу, що має право юридичної особи, у зв'язку з пред'явленим до нього позовом про присудження вартості зіпсованої тканини;

в) консервний цех, що складає (чи не складає) цілісний майновий комплекс, про звільнення виробничого приміщення у зв'язку із закінченням терміну договору оренди.

2. У зв'язку з тим, що працівники їдальні, що перебуває на самостійному балансі, неналежно доглядали за роботою пристроїв водопровідної системи в підсобному цеху, вода залила розташовану поверхом нижче, під їдальнею, квартиру Григорівського й пошкодила його майно. Потерпілий вирішив відшкодувати нанесені збитки за рахунок винних осіб.

Наявність яких юридичних фактів необхідно для виникнення цивільних процесуальних правовідносин? Визначте суб'єктів процесуальних правовідносин у цій справі.

3. При розгляді справи за позовом Грінченка про визнання виконавчого напису нотаріуса недійсним суд, у порядку забезпечення позову, зупинив проведення стягнення за виконавчим написом до вступу рішення у справі в законну силу. Рішенням суду було відмовлено в задоволенні позову, але внаслідок забезпечення позову відповідачу – торговій фірмі «Либідь» – були нанесені збитки. Цю шкоду фірма вирішила відшкодувати шляхом пред'явлення позову до Григоренка. Суддя прийняв справу до свого провадження.

Між якими особами виникли цивільні процесуальні правовідносини? Покажіть їх схематично й визначте складові частини таких правовідносин.

4. Захарченко працювала на заводі бухгалтером і була звільнена з роботи за скороченням штату працівників. У зв'язку із звільненням Захарченко пред'явила в суді позов про поновлення на роботі й виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу. У позовній заяві вона зазначила, що звільнення було необґрунтованим, оскільки вона має переважне право залишитися на роботі, а причиною звільнення були її критичні виступи на адресу адміністрації заводу.

Суд розглянув справу з участю позивачки Захарченко, представника відповідача Сидоренка, свідка Діденка та в задоволенні позову відмовив.

Апеляційний суд, який розглядав апеляційну скаргу Захарченко, рішення місцевого суду залишив без змін.

На таке рішення Захарченко подала касаційну скаргу. Суд касаційної інстанції скасував рішення з підстав недостатньо повного дослідження обставин звільнення та нез'ясування дійсної його причини. Справа була надіслана на новий розгляд до апеляційного суду, який задовольнив позов Захарченко, і зобов'язав завод поновити її на роботі й виплатити заробітну плату за вимушений прогул.

Оскільки адміністрація заводу відмовилася добровільно виконати це рішення, Захарченко звернулася до державного судового виконавця із заявою провести виконання рішення примусово, що і було зроблено.

Визначте структуру й суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин у цій справі.

5. Малиновська (17,5 років) пред'явила позов до Ковалевського про встановлення батьківства й стягнення аліментів на утримання дочки. Позивачка зазначила, що вона перебувала з відповідачем у фактичних шлюбних відносинах, вела з ним спільне господарство, його зарплата повністю йшла на утримання сім'ї. Про ці обставини знають свідки Чорноока й Заморій, яких вона просила викликати в судове засідання.

При розгляді справи в судовому засіданні було встановлено, що позовна заява подана неповнолітньою особою, у зв'язку з чим позов суд залишив без розгляду.

Які необхідні умови для участі фізичних і юридичних осіб у процесі стороною чи іншим суб'єктом процесуальних правовідносин?

6. При розгляді цивільної справи брали участь позивач, відповідач, їх представники, експерт та спеціаліст.

Визначте між ким і ким протягом розгляду справи виникали процесуальні правовідносини.

7. У місцевому суді Барвінківського району розглядалася справа за позовом Іванова до Петрова про розірвання договору купівлі-продажу та стягнення сплаченої грошової суми. У ході судового засідання проводився допит свідка по справі. Після закінчення розповіді свідка про відомі йому обставини справи йому почали задавати запитання спочатку представник позивача, а потім представник відповідача.

Між ким і ким виникали цивільні процесуальні правовідносини під час допиту свідків сторонами?

8. Неповнолітній Іванов уклав договір банківського вкладу із банком та розмістив на своєму рахунку певну грошову суму. Коли виникла необхідність, він вирішив забрати свої гроші, але банк відмовився їх повертати. Листування із банком, намагання вирішити конфлікт власними силами результатів не дали і Іванов вирішив звернутись до суду із позовом. Він оформив позовну заяву та подав її до суду, але суддя відмовився приймати її до провадження, мотивуючи свою відмову тим, що Іванов є неповнолітнім, а отже, не має необхідного обсягу цивільної дієздатності. Суддя роз'яснив Іванову, що від його імені до суду мають звернутись його батьки.

Чи законне таке рішення судді?

9. Крамаренко подав позовну заяву до суду. Оскільки вона була оформлена неналежним чином, суддя, відповідно до ст. 185 ЦПК України, повернув заяву позивачеві на доопрацювання, встановивши строк на доопрацювання у п'ять днів. Крамаренко оскаржив таке рішення судді до апеляційного суду, мотивуючи свою скаргу тим, що ст. 185 ЦПК до його відносин із судом не застосовується, оскільки Цивільний процесуальний кодекс України регулює виключно цивільні процесуальні правовідносини, а в його випадку справа ще не порушена, оскільки позовна заява ще не прийнята, а отже, цивільних процесуальних правовідносин ще немає.

Що є підставою виникнення цивільних процесуальних правовідносин? Чи правий Крамаренко?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Яке місце займає суд в житті суспільства як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин?»;
- «Юридичні склади та їх характеристика»;
- «Підстави та передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин»;
- «Особливості цивільної процесуальної дієздатності фізичних і юридичних осіб та держави».

2. Складіть схему суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин за такими критеріями: 1) група; 2) коло суб'єктів; 3) істотні ознаки (характеристика) кожної групи.

3. З урахуванням принципу змагальності, диспозитивності та процесуального становища суду розкрийте сутність цивільних процесуальних відносин.

4. Складіть порівняльну характеристику таких юридичних категорій: «цивільна процесуальна правосуб'єктність», «цивільна правосуб'єктність», «цивільна процесуальна правоздатність», «цивільна процесуальна дієздатність».

5. Проаналізуйте на конкретних прикладах етапи виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин.

Словник юридичних термінів

Зміст цивільних процесуальних правовідносин – це цивільні процесуальні права суб'єктів правовідносин та процесуальні дії з приводу їх реалізації.

Норми цивільного процесуального права – це загальні правила поведінки, сформульовані як владні веління, спрямовані на врегулювання відносин, які складаються у зв'язку зі здійсненням правосуддя в цивільних справах.

Об'єкт процесуальних правовідносин – це те, заради чого виникають і на що спрямовані такі правовідносини, це явища матеріального і духовного світу, на які спрямовані процесуальні суб'єктивні права і обов'язки суб'єктів правовідносин.

Підстави цивільних процесуальних правовідносин – факти, через які виникає процес (пред'явлення позову або подання заяви залежно від виду провадження).

Привід цивільних процесуальних правовідносин – необхідність захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів у справах позовного провадження і необхідність установлення наявності чи відсутності певних обставин – юридичних фактів у справах окремого провадження.

Процесуальна бездіяльність – це невиконання процесуальних обов'язків суб'єктами цивільного процесуального права.

Цивільна процесуальна дієздатність – це здатність особи особисто здійснювати цивільні процесуальні права і виконувати обов'язки в суді.

Цивільні процесуальні правовідносини – це врегульовані нормами цивільного процесуального права суспільні відносини, що виникають між судом, особами, які беруть участь у справі, й іншими учасниками цивільного процесу у зв'язку з їх діяльністю із забезпечення правосуддя в цивільних справах.

Цивільна процесуальна правоздатність – це здатність особи мати цивільні процесуальні права й обов'язки.

Юридичні факти – передбачені в гіпотезах процесуальних норм певні життєві обставини, з якими пов'язують виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

3. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

4. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

5. Позовне провадження: моногр. / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.; за ред. В. В. Комарова]. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

6. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013).

Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України: від 05.07.2012 № 5076-VI.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

8. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

9. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

10. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

12. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. і пер. / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

13. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

14. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

15. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 1.4
Цивільна юрисдикція. Склад суду, відводи

План

1. Загальні правила та види цивільної юрисдикції.
2. Предметна та суб'єктна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція.
3. Територіальна юрисдикція (підсудність).
4. Підвідомчість цивільних справ третейським судам.
5. Склад суду. Головуючий як особливий суб'єкт складу суду.
6. Присяжні як учасники розгляду справи.
7. Підстави для відводу (самовідводу) судді.

Запитання для самоконтролю

1. Які існують конституційні підстави судової юрисдикції?
2. Визначте поняття цивільної юрисдикції.
3. У чому виявляються виключність та необмеженість судової юрисдикції?
4. Як розмежовується юрисдикція цивільних, господарських та адміністративних судів?
5. Які справи належать до компетенції судів цивільної юрисдикції?
6. Якими є правила визначення юрисдикції суду у справах позовного провадження?
7. Якими є правила визначення юрисдикції суду у справах наказного провадження?
8. Якими є правила визначення юрисдикції суду у справах окремого провадження?
9. Які справи були розглянуті Конституційним Судом України у зв'язку з тлумаченням законодавства з питань цивільної юрисдикції?

Тести

1. Суд може передати цивільну справу на розгляд іншому суду, якщо:

а) закінчилися стоки розгляду справи, а справа не розглянута;

б) у провадженні суду більше ніж одна тисяча справ на суддю;

в) суд наділений повноваженнями розглядати лише кримінальні справи;

г) справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду.

2. Підсудність яких справ визначається за правилами виключної підсудності:

а) про призначення експертизи у справі;

б) про зняття арешту з майна;

в) про заподіяння шкоди міністерством;

г) про притягнення судді до відповідальності за неправильне рішення.

3. У разі ліквідації або припинення роботи суду справи:

а) передаються до апеляційного суду;

б) передаються до суду, що найбільш територіально наближений до суду, який ліквідовано або роботу якого припинено;

в) повертаються позивачеві для подання до іншого суду;

г) здаються в архів.

4. Якщо рішення прийнято судом з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності):

а) справа закривається апеляційним судом;

б) апеляційний суд відмовляє у позові;

в) судове рішення підлягає скасуванню з направленням справи на розгляд за встановленою законом підсудністю;

г) суддя притягується до дисциплінарної відповідальності.

5. У якому порядку розглядаються справи про захист честі, гідності та ділової репутації:

а) розглядаються в порядку цивільного судочинства, навіть у тому випадку, коли стороною є органи державної влади (місцевого самоврядування);

б) розглядаються судами загальної юрисдикції, а також господарськими залежно від суб'єктного складу спору;

в) залежно від предмета спору та суб'єктного складу розглядаються в порядку цивільного або господарського судочинства;

г) залежно від предмета спору та суб'єктного складу розглядаються в порядку цивільного або адміністративного судочинства.

6. Справа не підлягає направленню на новий розгляд у зв'язку з порушеннями правил територіальної юрисдикції (підсудності), якщо:

а) рішення суду законне і справедливе;

б) рішення суду відповідає принципу верховенства права;

в) якщо учасник справи, який подав апеляційну скаргу, при розгляді справи судом першої інстанції без поважних причин не заявив про непідсудність справи;

г) якщо у справі вже ухвалено рішення.

7. Як визначається підсудність справ, у яких однією зі сторін є Верховний Суд або суддя цього суду:

а) визначається за загальними правилами підсудності;

б) визначається за загальними правилами підсудності та спеціальними правилами підсудності, в окремих випадках;

в) визначається за вибором позивача;

г) визначаються за спеціальними правилами підсудності.

8. Який порядок розгляду кількох пов'язаних між собою вимог:

а) допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом;

б) не допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом;

в) сторони мають право передати спір на розгляд третейського суду, крім випадків, встановлених законом;

г) правильна відповідь не вказана.

9. Визначення судді, а в разі колегіального розгляду – судді-доповідача для розгляду конкретної справи здійснюється:

а) Єдиним державним реєстром судових рішень;

б) зборами суддів відповідного суду;

в) головою суду;

г) Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою.

10. За загальним правилом питання про відвід судді вирішує:

а) голова відповідного суду;

б) керівник апарату відповідного суду;

в) суд, який розглядає справу;

г) суд вищої інстанції.

Задачі

1. Деревцова звернулась до суду з позовом до чоловіка про стягнення аліментів на утримання їх сина. Відповідач пред'явив зустрічний позов про визначення місця проживания дитини, вважаючи, що сину буде зручніше проживати з ним, а не з матір'ю, тому аліменти повинна сплачувати вона. Суд відмовив у прийнятті зустрічного позову, мотивуючи відмову тим, що пред'явлена відповідачем зустрічна вимога не підвідомча суду, а повинна розглядатись органами опіки і піклування.

Чи правомірна відмова суду? Які підстави прийняття зустрічного позову до сумісного розгляду з первісним?

2. ТОВ «Агропродукт» пред'явило до групи громадян позов про стягнення відшкодування збитків від псування худобою громадян посівів пшениці. Суддя відмовив у прийнятті позовної заяви, посилаючись на те, що такі вимоги вирішуються селищною радою народних депутатів.

ТОВ «Агро-продукт оскаржило дії судді, посилаючись на те, що стягнення збитків за псування посівів із окремих громадян провадиться за рішенням суду, а не в адміністративному порядку.

Хто правильно визначив підвідомчість цього спору?

3. Член агропідприємства «Сяйво» Бондаренко працювала в їдальні бригади № 2 і була звільнена з роботи на підставі того, що не справлялася зі своїми обов'язками. Через деякий час рада бригади поновила її на попередній роботі, і Бондаренко звернулася до правління агропідприємства з вимогою про оплату за вимушений прогул, але її вимога була відхилена через те, що вона відмовилася від запропонованої роботи в дитячому садку. Тоді Бондаренко пред'явила в суд позов до агропідприємства про стягнення зарплати за вимушений прогул. Місцевий суд, розглянувши справу, відмовив Бондаренко в позові, а апеляційний суд скасував це рішення та справу закрив за непідвідомчістю.

Визначте підвідомчість цього спору.

4. Проскурова звернулася з позовом до акціонерної торгової фірми про поновлення на роботі завідувача магазину, з якої вона була звільнена. Суддя відмовив у прийнятті позовної заяви, рекомендуючи позивачці звернутися за вирішенням спору до КТС.

Визначте юрисдикцію спору?

5. За договором між фермером К. і Харківською парфумерною фабрикою місцем виконання поставки ефірних рослин була передбачена залізнична станція Люботин. Після прибуття вантажу була виявлена значна недостача. Оскільки фермер відмовився допоставити недостачу, фабрика вирішила пред'явити до нього позов.

Визначте вид цивільної юрисдикції та підсудність спору.

6. Фермерське господарство «Слобідка» за договором зобов'язане було передати в зазначений строк на пристані Станки плодоовочторгу 10 тонн полуниць. Представник торгу в означений день на пристань не прибув, внаслідок чого ягоди зіпсувалися, і фермерське господарство понесло збитки.

Чи підлягає ця справа розгляду в судах цивільної юрисдикції?

7. Громадянка Петренко звернулася з позовом до ТОВ «Меркурій» про стягнення заборгованості із заробітної плати. Під час розгляду справи по суті Петренко дізналася, що представник ТОВ «Меркурій» адвокат Соколова є нареченою сина судді Іванова, який розглядає справу.

Які заходи може вжити позивачка для забезпечення об'єктивності розгляду справи? Чи підлягає відводу суддя Іванов за таких підстав?

8. Громадянин Мирський звернувся до місцевого суду з позовом про відібрання дитини. Відповідачкою по справі була помічник голови суду Мирська. Суддя Петрова, що відкрила провадження у справі за позовом Мирського, заявила самовідвід з мотивів приязного ставлення до відповідачки. Після передачі справи всіма суддями місцевого суду було заявлено самовідвід з тих самих підстав.

Яким судом у цьому випадку буде слухатись справа за позовом Мирського?

9. Іванов звернувся до місцевого Зарічного районного суду м. Суми з позовом до Петрова про відшкодування шкоди, заподіяної залиттям квартири. Іванов мотивував вимоги тим, що Петров є власником квартири, що знаходиться поверхом вище його квартири, отже, шкода заподіяна з його вини. Під час судового розгляду цієї справи суддя Сидоренко встановив, що шкода заподіяна майну Іванова з вини відповідальних працівників житлово-експлуатаційної організації (ЖЕО), а не з вини Петрова, оскільки останній неодноразово звертався до ЖЕО з проханням відремонтувати труби, що стали непридатними. Коли суд видалився до нарадчої кімнати, позивач з розмови із свідком Жуком довідався, що суддя Сидоренко є двоюрідним братом відповідача Петрова.

Чи можна в цій ситуації заявити відвід судді Сидоренко?

10. Місцевий суд задовольнив позов заводу «Термоізоляція» до Калашника та інших про стягнення вартості нестачі будівельних матеріалів. Відповідачі подали апеляційну скаргу на рішення місцевого суду, але суд апеляційної інстанції залишив рішення без змін. Тоді відповідачі подали касаційну скаргу. Суд касаційної інстанції рішення у справі скасував та повернув справу на розгляд до суду першої інстанції. Її розглянув той же суддя, який розглядав справу уперше, але він врахував вказівки вищого суду та виніс рішення, яке сторонами не оскаржувалося.

Чи законне таке рішення?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Діяльність третейського суду»;
- «Система судів цивільної юрисдикції»;
- «Присяжні як учасники розгляду справи»;
- «Порядок вирішення питань при колегіальному розгляді справи».

2. Підготувати реферативне повідомлення на тему:

а) у якому випадку шлюбно-сімейний спір може розглядатись декількома органами?

б) юрисдикція спорів, що виникають з житлових правовідносин?

в) юрисдикція спорів, що виникають з авторських прав?

г) юрисдикція спорів, що виникають з трудових правовідносин?

д) юрисдикція спорів, що виникають із земельних правовідносин?

3. Складіть схематичне зображення підстав та процедури відводу судді.

4. Проаналізуйте Постанову Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» від 01.03.2013 № 3 та відтворіть

результати особливостей визначення юрисдикції в цивільному судочинстві в письмовій формі.

5. Складіть порівняльну характеристику таких юридичних категорій: «цивільна юрисдикція», «підсудність», «підвідомчість».

6. Підготуйте ухвалу про передачу справи до іншого суду в зв'язку із задоволенням клопотання відповідача, зареєстроване місце проживання або перебування якого раніше не було відоме, про передачу справи за місцем його проживання (перебування).

Словник юридичних термінів

Альтернативна (за вибором позивача) підсудність – при якій справа може розглядатися одним з декількох вказаних у законі судів за вибором позивача.

Виключна підсудність – допускає розгляд певних категорій справ лише судами, точно вказаними у законі.

Відвід судді – це усунення судді як учасника судового процесу від участі у справі за заявою сторони, прокурора (або за власною ініціативою) за наявності передбачених процесуальним законом обставин, що викликають сумнів у його неупередженості (безсторонності).

Загальна підсудність – визначається місцем знаходження відповідача.

Інстанційна юрисдикція – характеризується з точки зору розподілу повноважень судових органів щодо розгляду цивільних справ залежно від їх інстанційності.

Підсудність за ухвалою суду – це вид підсудності, за якою територіальна юрисдикція суду визначається на підставі ухвали суду.

Предметна/суб'єктна юрисдикція – характеризується обсягом повноважень судових органів відносно правових об'єктів судового захисту.

Суд – орган влади, наділений компетенцією (повноваженнями) щодо здійснення правосуддя шляхом вирішення цивільних і кримінальних справ.

Територіальна юрисдикція (підсудність) – це розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими судами загальної юрисдикції.

Третейські суди – це недержавні незалежні органи, що утворюються за договором або за рішенням фізичних чи/та юридичних осіб для вирішення спорів, що виникають із цивільних чи господарських відносин.

Цивільна судова юрисдикція – це повноваження органів судової влади щодо здійснення правосуддя у передбаченому законом процесуальному порядку.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
2. Войтовський В. С. Повноваження суду касаційної інстанції у цивільному процесі. Судова апеляція / В. С. Войтовський. – 2013. – № 2. – С. 102–106.
3. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: монографія / К. В. Гусаров. – Х.: Право, 2010. – 352 с.
4. Джавадов Х. А. Некоторые аспекты определения содержания понятия «правосудие» в контексте характеристики судебной деятельности / Х. А. Джавадов // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 178–182.
5. Ізарова І. О. Цивільний процес України / І. О. Ізарова, Н. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ, ВД: «Дакор», 2018.
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
7. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

9. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

10. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

11. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

13. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15.

14. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2947-14

15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

16. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // *База даних «Законодавство України»* // ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

17. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. і пер./ кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

18. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

19. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

20. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2
УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Тема 2.1
Сторони в цивільному процесі

План

1. Поняття сторони в цивільному процесі.
2. Цивільна процесуальна правосуб'єктність.
3. Процесуальні права та обов'язки сторін.
4. Процесуальна співучасть.
5. Органи державної влади та місцевого самоврядування як сторона в цивільному процесі.

Запитання для самоконтролю

1. Чому сторони визнають головними учасниками цивільного судочинства?
2. Як відбивається на процесуальному статусі сторін те, що вони є учасниками (суб'єктами) спору про право?
3. Якою є природа процесуальної співучасті?
4. Якими є матеріально-правові та процесуальні підстави і наслідки визнання відповідача неналежним?
5. У чому виявляються особливості процесуального правонаступництва і його відмінності від правонаступництва у цивільному праві?
6. Цивільна процесуальна правоздатність.
7. Цивільна процесуальна дієздатність.
8. Заміна неналежної сторони та процесуальне правонаступництво.
9. Обов'язок добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.
10. Спільне та відмінності стосовно заміни неналежної сторони та процесуального правонаступництва.

Тести

1. Особа, яка ймовірно має спірне право і звертається до суду за захистом оспорюваних справ, свобод, інтересів?

а) відповідач;

б) позивач;

в) представник;

г) адвокат.

2. Особа, яка за заявою позивача ймовірно є порушником його прав, внаслідок чого притягується за позовом до відповідальності?

а) відповідач;

б) позивач;

в) представник;

г) прокурор.

3. Що не належить до ознак сторін цивільного процесу?

а) сторони є обов'язковими суб'єктами в цивільному процесі в справах позовного провадження;

б) наділені тільки матеріальною заінтересованістю;

в) сторони несуть судові витрати;

г) процес ведеться від імені сторін.

4. Процесуальна співучасть – це?

а) спільне пред'явлення позову кількома позивачами або до кількох відповідачів;

б) здатність особисто здійснювати цивільно-процесуальні права, виконувати обов'язки в суді;

в) встановлена законом здатність мати цивільно-процесуальні обов'язки;

г) правова заінтересованість особи.

5. Які є види процесуальної співучасті за формою?

а) професійна, звичайна;

б) активна, пасивна, змішана;

в) юридична, фізична, змішана;

г) одноособова, колективна, альтернативна.

6. Заміна неналежного відповідача може бути:

а) за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження;

б) за клопотанням позивача до початку першого судового засідання;

в) за ініціативою суду до закінчення підготовчого засідання;

г) за згодою позивача на заміну неналежного відповідача під час судового засідання.

7. Процесуальне правонаступництво можливо:

а) до ухвалення і оголошення рішення суду;

б) на будь-якій стадії судового процесу;

в) під час перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами;

г) під час судового розгляду цивільної справи.

8. Процесуальне правонаступництво можливе:

а) лише у суді першої інстанції до ухвалення судом рішення по справі;

б) на всіх стадіях цивільного процесу;

в) у суді апеляційної інстанції;

г) у суді касаційної інстанції.

9. У яких правовідносинах буде допускатися процесуальне правонаступництво:

а) стягнення аліментів;

б) поновлення на роботі;

в) відшкодування майнової шкоди;

г) відшкодування моральної шкоди.

10. Назвіть права, якими користуються сторони:

а) заявляти відвід судовому розпоряднику;

б) подавати докази;

в) подавати усні зауваження з приводу неправильності журналу судового засідання;

г) скасовувати рішення і ухвали суду.

Задачі

1. 18 січня 2019 року на перехресті вулиць Мечникова та Кловський узвіз сталася ДТП за участі автомобілів під керуванням гр. Іванова та Петрова. Постановою суду винним у цій ДТП було визнано гр. Іванова, який працює водієм у ТОВ «Ромашка» і в момент зіткнення, відповідно до шляхового листа, пересувався на службовому автомобілі ТОВ «Ромашка» у робочих справах. Гр. Петров звернувся до суду з позовом про відшкодування завданої в результаті ДТП матеріальної шкоди.

Визначте процесуальний статус осіб. Аргументуйте відповідь.

2. Максимчук подала позов у суд про розірвання договору довічного утримання з Шевченко. У період розгляду справи в суді Максимчук померла. Адвокат Максимчук порадила сестрі позивачки вступити в процес і підтримати позов.

Чи правомірна консультація адвоката?

3. Товариство мисливців і риболовів за погодженням з районним товариством «Динамо» організувало змагання зі стрілково-мисливського спорту. Під час проведення змагань Дубасенко був поранений Мельниченком, внаслідок чого він тривалий час перебував на лікуванні. У зв'язку з пораненням Дубасенку були нанесені збитки, і він пред'явив у суді позов про їх відшкодування.

Визначте сторони у справі.

4. Визначте сторони та вид процесуальної співучасті:

а) у справі за позовом О. Шелудько й Р. Шелудько до Григоренка про стягнення завданих збитків;

б) у справі за позовом тресту «Укрголовліс» до матеріально відповідальних осіб лісгоспзагу Серпанка, Симоненка, Погорілка про стягнення з них вартості нестачі лісоматеріалів, що виявлена в результаті проведної інвентаризації.

5. Мох подарував школі будинок і господарські будівлі, які належали йому на праві власності. Договір дарування був нотаріально посвідчений. Школа передала будівлі виконкому райради. Виконком перебудував їх під житло, перепланував та заселив трьома сім'ями. Дружина Моха, вважаючи, що її право було порушено, оскільки договір дарування було укладено без її згоди, звернулася до суду з позовом.

Хто повинен бути відповідачем у цій справі?

6. Ченюк, який володів будинком на праві особистої власності, здавав 1/2 будинку наймачам Сірку та Маркевичу. Маркевич своєю поведінкою систематично створював нестерпні умови для подальшого спільного проживання громадянина Сірка. Прийняті заходи громадського впливу не вгамували Маркевича. Тоді Сірко звернувся до власника будинку Ченюка, щоб той виселив Маркевича, бо у випадку відмови він припинить сплачувати за проживання. Ченюк звернувся з позовом до суду про виселення Маркевича у зв'язку з неможливістю подальшого спільного проживання. Громадянин Сірко був свідком.

Які сторони повинні бути визначені судом у справі? Як повинен діяти суд?

7. Бригада теслярів домовилася побудувати агропідприємству «Совки» два сховища для фруктів. Після закінчення будівництва агропідприємство виплатило частину вартості робіт, а решту відмовилось платити, бо кошторисом витрати на ці роботи не було передбачено. Гроші ці недоотримали теслярі Горшков і Семена, які хворіли й останній тиждень не працювали.

Визначте сторони процесу у випадку порушення справи.

8. Дуденко подав позов до суду на Максимова про стягнення з нього суми позики. До розгляду справи позивач помер, і на судове засідання з'явилася його дружина, яка підтримала позов. Суд виніс рішення про стягнення з Максимова на користь Дуденка суми позики.

Чи мав право суд допустити дружину Дуденка до участі у процесі позивачем у справі? Чи законне рішення суду?

9. Антонюк належну йому автомашину продав Деркачу через магазин комісійної торгівлі. Через півроку Деркач звернувся з позовом у суд до Антонюка про визнання недійсним договору купівлі-продажу автомашини, посилаючись на те, що в автомашині виявлено скриті дефекти, які заважають користуватися нею. Рішенням суду позов було задоволено, автомашину передано Антонюку.

Визначте позивача й відповідача у справі. На вашу думку, чи правильно була вирішена справа? Розкрийте зміст поняття «скриті дефекти проданих речей».

10. Молодід звернулася в суд з позовом до Ваніна про захист авторського права, посилаючись на те, що відповідач, працюючи редактором газети «Праця», опублікував статтю «Підвищити якість виховання» з порушенням права автора на недоторканність твору: без погодження з нею змінив назву статті, вилучив частину тексту й доповнив своїм. Розглянувши справу, суд встановив, що зміни, внесені редактором у статтю Молодід, незначні, і на цій підставі постановив рішення, яким у позові відмовив. У апеляційній скарзі Молодід просила скасувати рішення і справу надіслати на новий розгляд.

Хто буде відповідати у цій справі?

11. У місцевій газеті «Вечір» був надрукований фейлетон за підписом двох авторів, у якому давалась тенденційна, необ'єктивна оцінка діяльності Науково-дослідного інституту та його директора П. Деякі факти видавались у спотвореному й образливому вигляді.

Визначте можливі сторони у справі. Чи має значення для визначення сторін надрукування фейлетону без вказівки на авторство?

12. Кропивка придбав телевізор у мережі супермаркетів Comfy та подарував його приятелю Д. Через 2 дні після початку експлуатації телевізор під час експлуатації раптово вибухнув. Вибухом та пожежею, що почалась, було пошкоджено квартиру приятеля Д., нанесено тілесні ушкодження йому та його дружині. Хто буде належним відповідачем у цій справі?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Основні права та обов'язки сторін цивільного процесу відповідно до чинного законодавства»;
- «Поняття, умови і порядок заміни неналежного відповідача»;
- «Процесуальна співучасть і процесуальне правонаступництво у цивільному процесі».

2. Складіть схему прав сторін цивільного процесу відповідно до чинного цивільного законодавства за такими критеріями: права, що пов'язані з матеріалами справи; права, що пов'язані з дослідженням доказів; права, що пов'язані із забезпеченням змагального процесу; спеціальні права сторін.

3. Проаналізуйте сторін різних видів проваджень і складіть порівняльну таблицю за запропонованим прикладом.

Вид провадження	**Сторони процесу**
Позовне провадження	
Наказне провадження	
Окреме провадження	

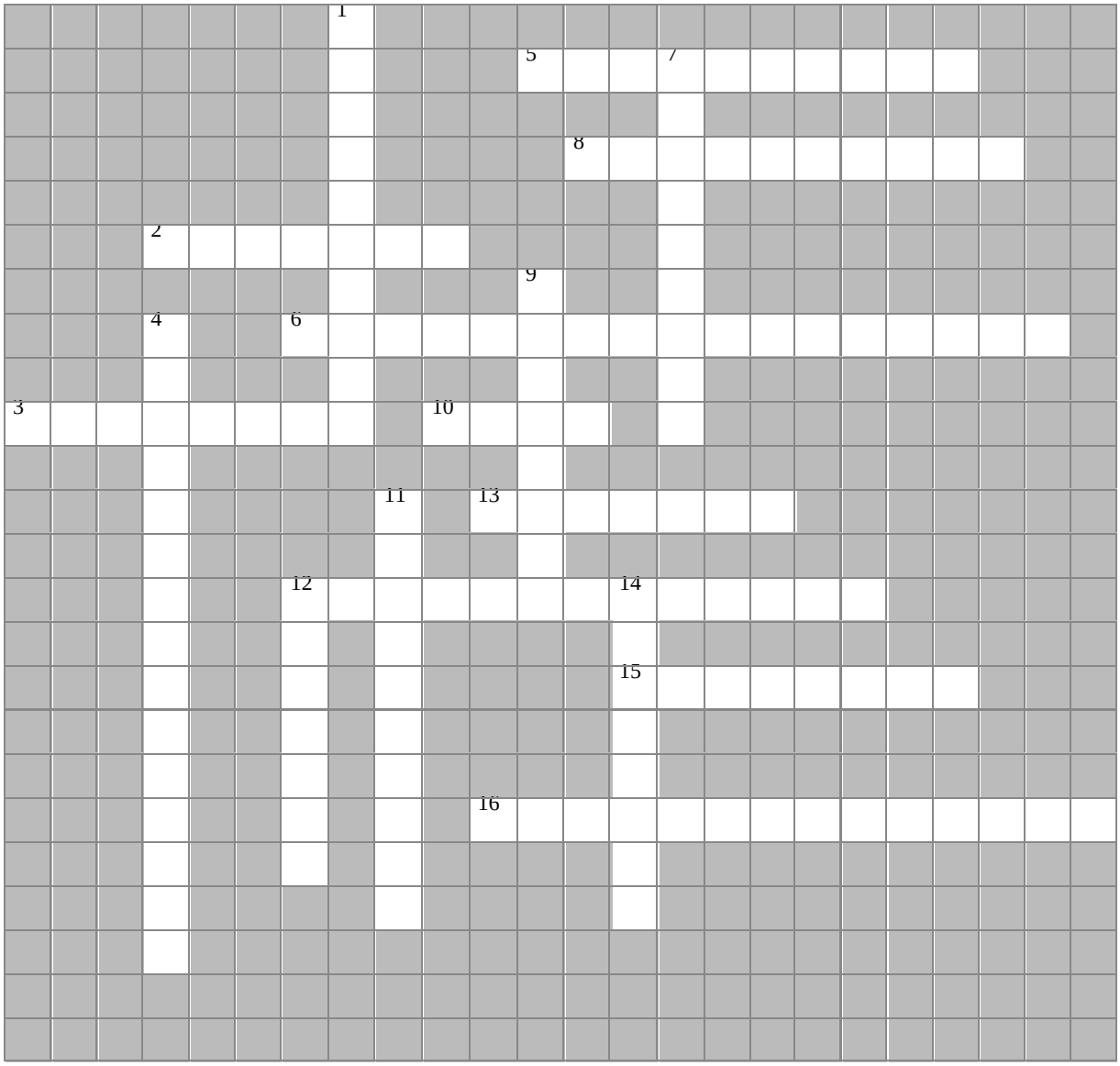
4. Проаналізувавши дані, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень, вкажіть підстави та порядок заміни неналежного відповідача у цивільному процесі?

5. Скориставшись Єдиним державним реєстром судових рішень, підберіть 5 судових справ за 2019–2020 роки, у яких наявна процесуальна співучасть.

6. На підставі аналізу наукових джерел підготуйте конспект «Підстави та процедура заміни неналежного відповідача».

7. Підготуйте презентацію на тему «Обов'язкова та факультативна співучасть у цивільному процесі».

8. Розгадайте кросворд за темою:

1. … правонаступництво, коли від однієї особи до іншої переходить окреме суб'єктивне право або окремий юридичний обов'язок.

2. Вступ до процесу правонаступника оформляється … суду, яка не може бути оскаржена.

3. Правонаступництво матеріальних прав і обов'язків – це … правонаступництво ?

4. Ініціювання судового спору значною мірою залежить від загального стану … в суспільстві.

5. Процесуальна … – участь в одній справі декількох позивачів або декількох відповідачів, інтереси і вимоги яких не виключають один одного.

6. Перехід процесуальних прав та обов'язків від однієї особи, яка була в процесі стороною або третьою особою, до іншої особи у зв'язку з переходом до неї суб'єктивних матеріальних прав – це процесуальне …

7. Цивільно-процесуального статусу позивача і відповідача особи набувають з моменту … провадження у справі.

8. Особа, яка за цивільною позовною заявою позивача притягається до відповідальності за порушення чи оспорювання її прав та охоронюваних законом інтересів, а також у передбачених законом випадках, й інші особи, на адресу яких спрямована вимога позивача, яка знайшла своє аргументування та вираження у відповідній позовній заяві.

9. Один з проявів принципів процесуальної економії, законності і обґрунтованості – це … процесуальної співучасті.

10. Найзручніше з погляду економії часу і зусиль суду, а також усіх осіб, які беруть участь у справі, здійснення в цивільному судочинстві задачі із захисту прав і законних інтересів громадян і різних органів, об'єднань і організацій – це … процесуальної співучасті.

11…. обов'язки у виконанні певних процесуальних дій: доведенні сторонами тих обставин, на які вони посилаються як на підставу своїх вимог або заперечень, подання позивачем копій позовної заяви та документів, повідомлення про третю особу без самостійних вимог у процесі, участь відповідача у проведенні судово-біологічної (судово-генетичної) експертизи у справах про встановлення батьківства, материнства та ін.

12. Особа, на захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів якої порушується цивільна справа в суді і розпочинається цивільний процес (ПО ВЕРТИКАЛІ).

12. Рівність прав та обов'язків сторін полягає в тому, що обидві сторони рівною мірою мають право відстоювати свої права особисто або через … (ПО ГОРИЗОНТАЛІ).

13. Особи, які беруть участь у справі, і спір щодо цивільного суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу яких повинен вирішити суд – це … в цивільному процесі.

14. … цивільного позову – це диспозитивне право відповідача визнати цивільні вимоги до нього позивача. Визнання цивільного позову може відбутись як повною мірою, так і частково. Визнання цивільного позову є правом, яке притаманне тільки відповідачу та розглядається у вигляді його одностороннього волевиявлення, яке має на меті розв'язати спірну ситуацію шляхом її врегулювання.

15. … обов'язки полягають у добросовісному користуванні належними їм процесуальними правами.

16. Взаємні відносини сторін визначаються принципом …

Словник юридичних термінів

Активна співучасть – співучасть, при якій на стороні позивача декілька співучасників.

Відповідач – це особа, яка за заявою позивача ймовірно є порушником його прав, свобод чи інтересів, унаслідок чого притягається за позовом до відповідальності.

Зловживання процесуальним правом – це реалізація процесуальних прав всупереч меті та завданням цивільного судочинства і меті наданих особі відповідних процесуальних прав, що тягне за собою фіктивність відповідних процесуальних дій, які завдають шкоди публічним інтересам в ефективному та справедливому здійсненні правосуддя у цивільних справах і приватним інтересам учасників справи.

Змішана співучасть – співучасть, при якій і на стороні позивача, і на стороні відповідача декілька осіб.

Мета процесуальної співучасті – найзручніше з погляду економії часу і зусиль суду, а також усіх осіб, які беруть участь у справі, здійснення в цивільному судочинстві задачі із захисту прав і законних інтересів громадян і різних органів, об'єднань і організацій.

Неналежний відповідач – особа, відносно до якої за матеріалами справи виключається припущення про те, що вона є суб'єктом спірного правовідношення.

Необхідна співучасть – обов'язкова участь у справі всіх суб'єктів спірного правовідношення як позивачів або відповідачів.

Пасивна співучасть – співучасть, при якій на стороні відповідача декілька співучасників.

Позивач – це особа, яка ймовірно має спірне право і звертається до суду за захистом своїх порушених чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Процесуальна співучасть – це участь в одному й тому самому процесі кількох позивачів або кількох відповідачів, права, вимоги чи обов'язки яких не виключають одне одного.

Процесуальний обов'язок сторони – необхідна і забезпечена процесуальним законом належна поведінка сторони в цивільному судочинстві, відповідно суб'єктивному процесуальному праву суду.

Процесуальне правонаступництво – це перехід процесуальних прав і обов'язків від однієї особи, яка була в процесі стороною або третьою особою, до іншої особи у зв'язку з переходом до неї суб'єктивних матеріальних прав.

Співучасть факультативна – вимоги декількох позивачів або одного позивача до декількох відповідачів можуть бути розглянуті і здійснені незалежно один від одного.

Сторони в цивільному процесі – особи, спір яких є предметом судового розгляду.

Суб'єктивне цивільне процесуальне право сторони – встановлена і забезпечена нормами цивільного процесуального права міра можливої поведінки сторони в цивільному судочинстві і можливість вимоги певних дій від суду.

Цивільна процесуальна дієздатність – здатність особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді. Цивільна процесуальна дієздатність фізичних осіб настає в повному обсязі після досягнення повноліття, тобто з 18 років. Юридичні особи наділяються процесуальною дієздатністю з моменту державної реєстрації.

Цивільна процесуальна правоздатність – це встановлена законом здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.
2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
3. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.
5. Позовне провадження: моногр. [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.; за ред. В. В. Комарова]. – Х. : Право, 2011. – 552 с.
6. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.
7. Про прокуратуру: Закон України: від 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18.
8. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.

10. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

11. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-є, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

12. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 2.2
Треті особи та інші учасники в цивільному процесі

План

1. Поняття третіх осіб та порядок вступу третіх осіб у процес. Ознаки третіх осіб.
2. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги, їх права.
3. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог.
4. Інші учасники судового процесу.

Запитання для самоконтролю

1. Якими є формальні й неформальні ознаки третіх осіб та в чому полягає їх відмінність від сторін?
2. Чим визначаються відмінності третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору?
3. У чому виявляються функції інституту третіх осіб у цивільному судочинстві?
4. У яких справах є можливою участь третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору?
5. У яких справах є можливою участь третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору?
6. Яке місце у системі учасників цивільного судочинства посідають особи, які сприяють здійсненню правосуддя?
7. Назвіть загальні та специфічні ознаки, що притаманні особам, які сприяють здійсненню правосуддя.
8. Якими є природа та правові підстави імунітету свідка?
9. У чому виявляється відмінність у правовому статусі спеціаліста та експерта?
10. Який порядок призначення перекладача у цивільному судочинстві?

Тести

1. Що не входить до обов'язків судового розпорядника:

а) оголошувати про вхід і вихід суду;

б) виконувати розпорядження головуючого про приведення до присяги перекладача, експерта;

в) під час судового засідання приймати від учасників цивільного процесу документи та інші матеріали і передавати до суду;

г) перевіряти наявність та з'ясувати причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідати про це головуючому.

2. Хто може бути свідком?

а) будь-яка службова особа;

б) особа, яка досягла 16-річного віку;

в) кожна особа, якій відомі обставини, що стосуються справи;

г) недієздатна фізична особа, яка стала свідком скоєння злочину.

3. Експертом є:

а) фізична особа – суб'єкт цивільного процесу, яка має спеціальні знання або технічні навички, не має юридичної зацікавленості у результаті розгляду справи, залучається до процесу шляхом постановлення ухвали за власної ініціативи суду або ініціативи осіб, які беруть участь у справі, для надання судові консультативно-довідкової або технічної допомоги;

б) особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань;

в) обов'язковий учасник цивільного процесу, який здійснює організаційно-технічне забезпечення процесу розгляду та вирішення цивільної справи;

г) особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання висновку та правової допомоги.

4. Третіми особами в цивільному процесі є:

а) фізичні особи, які досягли повноліття;

б) учасники цивільного судочинства, які за законом уповноважені здійснювати захист своїх прав і законних інтересів;

в) особи, які беруть участь у справі, вступають або залучаються до розпочатого процесу, мають певну зацікавленість у результаті справи, оскільки рішення може вплинути на їх права й обов'язки;

г) особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано цивільний позов, а також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подана позовна заява до суду.

5. Перекладач допускається за:

а) ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі;

б) рішенням суду;

в) клопотанням позивача/відповідача;

г) рішенням суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

6. Якщо дослідження експерта пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт має одержати:

а) письмове повідомлення, яке повинні долучити до справи;

б) дозвіл, який оформляється рішенням суду;

в) дозвіл, який оформляється ухвалою;

г) має право проводити експертизу без дозволу.

7. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу:

а) на будь-якій стадії цивільного процесу;

б) при відкритті провадження у справі;

в) після судових дебатів;

г) до закінчення підготовчого провадження.

8. Вкажіть неправильні положення щодо участі в судовому засіданні третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору:

а) третя особа має право заявити відвід секретарю судового засідання;

б) неявка третьої особи в судове засідання з причини, визнаної судом поважною, перешкоджає розгляду справи;

в) третя особа виступає в дебатах після позивача;

г) третя особа не має права обмінюватися зі сторонами репліками.

9. Назвіть права, якими користуються треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору:

а) задавати питання секретарю судового засідання;

б) робити витяги з матеріалів справи;

в) визнати позов повністю;

г) давати усні та письмові зауваження суду.

10. Назвіть ознаки третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору:

а) щодо неї не допускається процесуальне правонаступництво;

б) має лише процесуальну заінтересованість;

в) на неї не поширюється законна сила рішення суду;

г) вступає в уже розпочатий процес.

Задачі

1. Спортивний клуб «Фітнес» подав до суду позов про відшкодування збитків, заподіяних малолітнім Тищенком за розбиті вікна. Відповідачем у позовній заяві був зазначений батько малолітнього. Однак у ході судового засідання суд вирішив притягнути Тищенка до участі у справі як третю особу, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи є правомірними дії суду?

2. Агропідприємство брало у громадян на зберігання овочі (капусту, буряки, картоплю та ін.) за оплату згідно з договором. Податки за надані послуги не сплачувало. Громадяни Гречко, Овсієнко відмовились сплачувати за зберігання, посилаючись на те, що вони є ветеранами війни і мають право на безоплатні послуги агропідприємства. Агропідприємство подало в місцевий суд позовну заяву. Одночасно позов у суд до агропідприємства подала й податкова інспекція за несплату податків.

Визначте процесуальне положення всіх суб'єктів правовідносин.

3. Подружжя Побігайлів після розірвання шлюбу звернулися до суду з вимогою розв'язати спір з приводу власності на автомобіль, що був подарований дочці батьком Побігайло у день її одруження без нотаріального договору дарування, у зв'язку з чим він вважав, що автомобіль є його власністю, і звернувся до суду з відповідною вимогою.

Яке процесуальне становище займає батько Побігайло та який процесуальний порядок вступу його в дану справу? Чим відрізняються треті особи із самостійними вимогами від позивачів і співпозивачів?

4. Агропідприємство «Нещерівський» звернулося до пастухів Глизя та Погребняка з вимогою про відшкодування збитків з осіб, винних у загибелі застрахованої худоби. Суд залучив до справи страхову компанію району і, встановивши, що вона виплатила підприємству страхове відшкодування, у зазначеній сумі відмовив йому в позові й присудив суму збитків страховій компанії.

Яке процесуальне становище страхової компанії у цій справі? Чи законне таке рішення суду?

5. Представник заводу «Сільелектро» Долата одержував на залізниці ст. Петрівки будівельний ліс, який прибув для заводу з ліспромгоспу. Вантажні роботи проводило спеціальне вантажне управління № 6 Південно-Західної залізниці. Кранівник, який подавав ліс на автопричіп, не побачив паровоза (належав депо), що під'їжджав збоку, і при різкому повороті вправо вдарив краном у

паровоз, внаслідок чого кран зійшов з рейок і впав. При падінні крана частково зачепило стрілою кабіну автомашини, що рухалась і де сидів Долата, і нанесла останньому тяжкі тілесні пошкодження, у зв'язку з чим він став інвалідом II групи. Автомашиною завод спорядило автопідприємство № 8. В інтересах Долати позов був пред'явлений профкомом автопідприємства № 8.

Визначте сторони та третіх осіб у справі.

6. Грабовська звернулася з позовом до Сонцевої про примусовий обмін житлоплощі, яка складається з двох кімнат розміром 22 та 28 кв. м. Грабовська проживала разом із батьками в кімнаті площею 22 кв. м., а Сонцева – також з батьками в кімнаті 28 кв. м. У судовому засіданні після допиту сторін, порадившись на місці, суд виніс ухвалу про притягнення до участі у справі третьої особи – батька позивачки як голову сім'ї і батьків відповідачки.

Чи правильно суд визначив процесуальне становище цих громадян? Уточнити, батьки Грабовської та Сонцевої будуть третіми особами, які заявляють чи які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору?

7. Швидкий звернувся в суд з позовом до мединституту про відшкодування заподіяних збитків, які сталися внаслідок пропажі зданого ним у гардероб пальта. При розгляді справи, коли суд перейшов до дебатів сторін, секретар суду передала судді заяву, у якій гардеробниця Рябініна просила допустити її до участі в цій справі, оскільки пальто зникло при її чергуванні. Розглянувши це клопотання, суд відмовив Рябініній, посилаючись на те, що вона мала право таку заяву подати на початку розгляду справи.

Чи правильна відмова суду?

8. Директор інституту «Гідроводпроект» звільнив з роботи гідролога Максимова у зв'язку із зменшенням обсягу робіт. У дійсності ж ніякого зменшення обсягу робіт не було й на посаду гідролога була прийнята Соловейко. Максимов звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі. Суд поновив на роботі Максимова й стягнув зарплату за вимушений прогул з директора інституту.

Визначте процесуальне становище директора та правильність рішення суду.

9. Районна дитяча лікарня пред'явила в суд позов до Аквавітник про позбавлення її батьківських прав на підставі поганого піклування і виховання дочок десятирічного й дванадцятирічного віку. Місцевий суд прийшов до висновку, що позов пред'явлений не тією особою, яка має право такої вимоги, і притягнув до участі у справі як належного позивача районний відділ освіти, до функцій якого входить опіка й піклування про неповнолітніх дітей. При розгляді справи було встановлено, що батько дітей проживає в цьому ж населеному пункті. Ці обставини стали підставою для суду про відкладення розгляду справи й залучення його до участі у процесі у справі свідком.

Чи мав право суд за своєю ініціативою замінити неналежного позивача? Чи правильно була визначена судом правосуб'єктність батька й дітей?

10. Маховенко С. і Маховенко Д. перебували в зареєстрованому шлюбі. Під час сумісного життя вони побудували у м. Бровари житловий будинок на праві особистої власності, який було зареєстровано на ім'я С. Маховенка Одна з кімнат будинку була надана для проживання матері Д. Маховенко, яка для цього за сімейною домовленістю взяла на себе витрати за спорудження будинку в розмірі 25 % його вартості. У будинку проживала також повнолітня дочка Маховенків Оксана. Після розірвання шлюбу С. Маховенко пред'явив позов про розділ будинку.

Які особи мають брати участь у цій справі? Визначте їх процесуальну правосуб'єктність.

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Поняття та види третіх осіб у цивільному процесі»;
- «Особи, які сприяють розглядові справи, їх класифікація»;
- «Порядок вступу в цивільний процес третіх осіб, що не заявляють самостійних вимог».

2. Скориставшись Єдиним державним реєстром судових рішень, підберіть 3 судові справи за участі перекладача.

3. На підставі аналізу наукових джерел підготуйте конспект «Юридичне значення інших учасників цивільного процесу».

4. Підготуйте презентацію на тему «Мета участі третіх осіб у цивільному процесі».

5. На підставі аналізу наукових джерел підготуйте есе «Відмінність третіх осіб від співучасників у цивільному процесі».

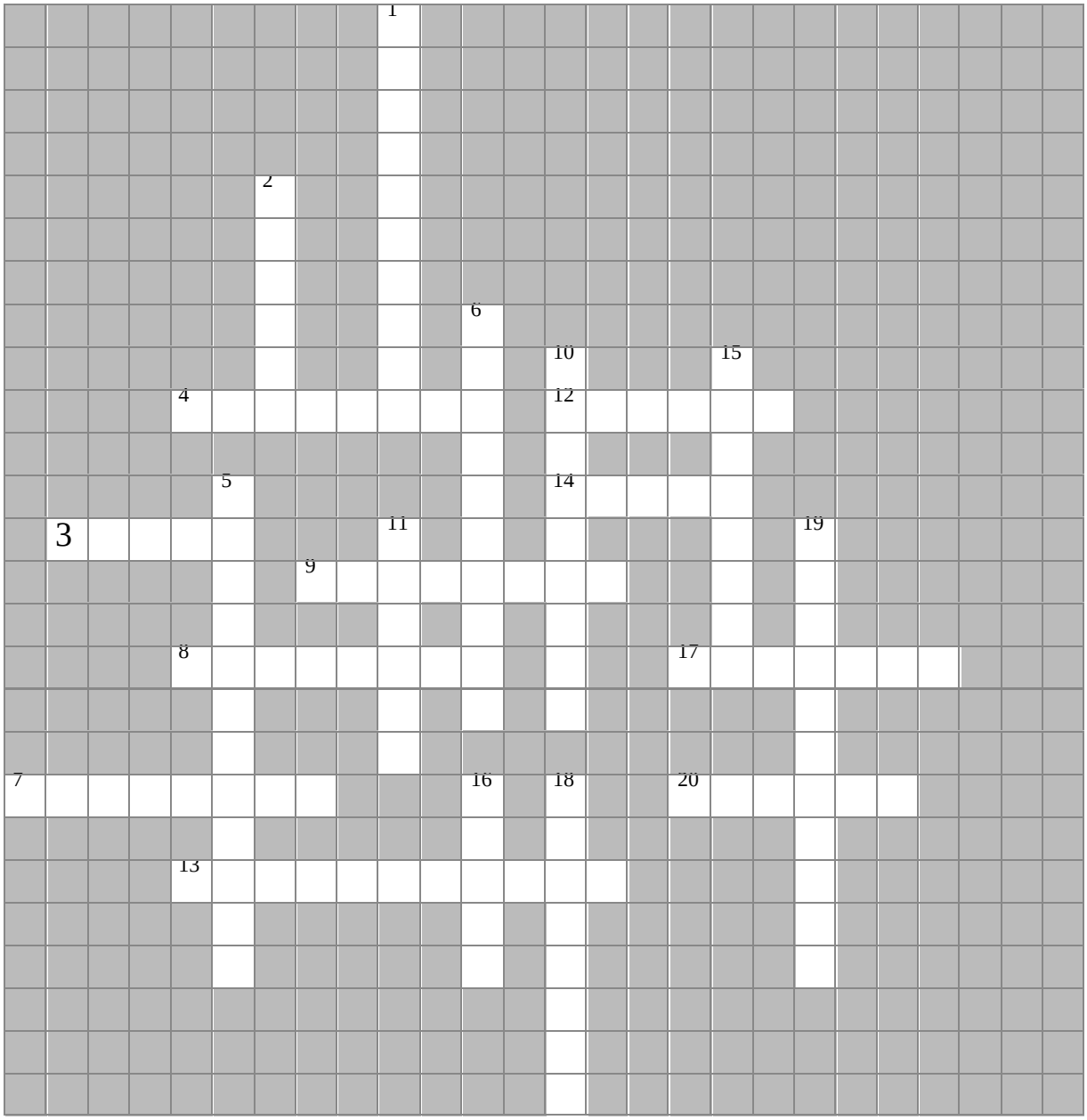
6. На основі опрацьованих норм чинного законодавства складіть порівняльну таблицю процесуального статусу третіх осіб, що заявляють самостійні вимоги, та третіх осіб, що не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору.

7. Опрацювавши нормативно-правові акти та наукову літературу, напишіть реферат на тему «Особливості участі свідка у цивільному процесі України».

8. Проаналізуйте процесуальну роль та особливості правового статусу інших учасників цивільного процесу і складіть таблицю за прикладом:

Інші учасники	**Права**	**Обов'язки**	**Особливості правового статусу**
Секретар судового засідання			
Судовий розпорядник			
Свідок			
Експерт			
Експерт з питань права			
Спеціаліст			
Перекладач			

9. Розгадайте кросворд за темою:

1. Особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для застосування технічних засобів, і призначена судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов’язаних із застосуванням таких технічних засобів.

2. Особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи.

3. Помічник судді готує проекти запитів за дорученням … .

4. Виконує обов’язки судового розпорядника у випадку його відсутності.

5. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу до закінчення … провадження.

6. Особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими.

7. Експерт зобов'язаний дати обґрунтований та об'єктивний письмовий … на поставлені йому питання.

8. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, користуються усіма правами і несуть усі обов'язки …

9. Після вступу у справу третьої особи, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, справа за клопотанням учасника справи розглядається …

10. Секретар судового засідання може уточнювати суть процесуальної дії з метою її правильного відображення в … судового засідання.

11. До заяви про залучення у справу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог, повинні бути додані … про направлення її копії особі, про залучення її як третьої особи подана заява.

12. Свідок має право давати показання … мовою або мовою, якою він володіє.

13. Забезпечує належний стан залу судового засідання і запрошує до нього учасників судового процесу судовий … .

14. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступають у порушену у суді справу для захисту власних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, наділені матеріально-правовою заінтересованістю, яка, як правило, суперечить інтересам позивача та (або) відповідача.

15. Забезпечує підготовку та організаційне забезпечення судового процесу … судді.

16. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється … .

17. Особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи.

18. Не можуть бути допитані як свідки про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю, судді та … .

19. Експерт має право для цілей проведення експертизи заявляти … про опитування учасників справи та свідків.

20. Про прийняття позовної заяви та вступ третьої особи у справу суд постановляє … .

Словник юридичних термінів

Експерт – особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи.

Експерт з питань права – особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права.

Помічник судді – забезпечує підготовку та організаційне забезпечення судового процесу.

Перекладач – особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими.

Спеціаліст – особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для застосування технічних засобів, і призначена судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням таких технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо).

Свідок – особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи.

Способи вступу в справу третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору:

– вступ у справу з власної ініціативи на стороні позивача або відповідача шляхом подання відповідної заяви;

– залучення до участі в справі за клопотанням сторін чи інших осіб, які беруть участь у справі;

– залучення до участі в справі за ініціативою суду.

Треті особи – це суб'єкти цивільних процесуальних відносин, які вступають у вже відкриту цивільну справу для захисту своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод і законних інтересів з власною заявою або на боці однієї із сторін спору.

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору – це суб'єкти цивільних процесуальних відносин, які вступають у цивільну справу, пред'явивши позов до однієї чи обох сторін, з метою захисту своїх порушених, оспорених або невизнаних прав, свобод чи законних інтересів.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору – це суб'єкти цивільних процесуальних відносин, які залучаються до участі у справі або вступають у справу з метою захисту своїх суб'єктивних прав та інтересів на боці позивача або відповідача.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.
2. Бичкова С. С. Форми спеціального законодавчого інтересу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета позову [Електронний ресурс] / С. С. Бичкова. – Режим доступу: http://kia.court.gov.ua/sud2690/1j/4q/48705/.
3. Бобрик В. І. Європейське наказне провадження як основа для оптимізації цивільного судочинства в Україні / В. І. Бобрик // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 42–48.
4. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
5. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.
6. Позовне провадження: моногр. / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.; за ред. В. В. Комарова]. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

7. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

8. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

9. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

12. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. і пер. / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

13. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

14. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей. 2014. – 200 с.

15. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 2.3
Представництво в цивільному процесі

План

1. Поняття процесуального представництва, правове становище представника в цивільному процесі.

2. Види процесуального представництва. Особи, які можуть бути представниками в суді.

3. Документи, що стверджують повноваження представника в цивільному процесі, відповідальність представника за несумлінне ведення справи.

4. Забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб під час розгляду справи.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке представництво в суді?

2. Визначте склад осіб, які можуть брати участь у цивільному судочинстві через представника.

3. Чи може особа, яка бере участь у справі, мати декількох представників?

4. Класифікація представництва в суді.

5. Хто може бути законним представником у суді?

6. Якими є підстави призначення або заміни законного представника судом?

7. Хто може бути добровільним представником у суді?

8. За якими правовими ознаками представники віднесені законом до осіб, які беруть участь у справі?

9. Чи залежить обсяг процесуальних повноважень представників у суді від виду представництва?

10. Як посвідчуються повноваження представників у суді?

Тести

1. Представництво у цивільному процесі – це:

а) діяльність, спрямована на надання організаційно-технічної допомоги суду;

б) діяльність, спрямована на вирішення цивільної справи;

в) здійснення однією особою, в межах наданих повноважень, процесуальної діяльності від імені та в інтересах іншої особи;

г) діяльність, спрямована на захист власних прав та інтересів у суді.

2. Якщо стороною у процесі є юридична особа, в якому статусі може брати участь у справі її керівник:

а) як третя особа;

б) як заінтересована особа;

в) як законний представник;

г) як договірний представник.

3. Який документ повинен надати адвокат до суду на підтвердження своїх повноважень:

а) довіреність або ордер про надання правової допомоги;

б) нотаріально посвідчену копію договору про надання адвокатських послуг;

в) витяг з договору про надання адвокатських послуг або ордер;

г) свідоцтво про державну реєстрацію адвоката суб'єктом підприємницької діяльності.

4. Який документ необхідно подати до суду для підтвердження повноважень законного представника:

а) паспорт, свідоцтво про народження дитини, рішення суду;

б) довіреність;

в) адміністративний акт, свідоцтво про народження дитини;

г) доручення.

5. Чи можуть судді, слідчі, прокурори бути представниками в суді:

а) не можуть бути в жодному разі;

б) можуть бути в будь-якій справі, коли діють від імені відповідного органу, що є стороною або третьою особою в справі, чи є законними представниками;

в) можуть, коли вони є батьками, усиновителями, опікунами, піклувальниками;

г) можуть, коли представляють інтереси держави.

6. Хто має право захищати права та інтереси спадкоємців особи, яка померла або оголошена померлою, якщо спадщина ще ніким не прийнята:

а) виконавець заповіту або особа, яка вживає заходів щодо охорони спадкового майна;

б) нотаріус;

в) органи місцевого самоврядування;

г) один з потенціальних спадкоємців.

7. Участь особи через представника не допускається у справах про:

а) усиновлення;

б) захист честі, гідності, ділової репутації;

в) визнання правочину недійсним;

г) відшкодування моральної шкоди.

8. Права, свободи та інтереси малолітніх осіб у суді захищають:

а) їхні батьки;

б) психоаналітик;

в) директор школи, де навчається малолітня особа;

г) психолог.

9. Представником у суді може бути:

а) фізична особа, яка досягла 18 років у будь-яких справах;

б) прокурор;

в) адвокат;

г) юрист.

10. Який орган державного управління може брати участь як представник під час розгляду справи про позбавлення батьківських прав:

а) фінансовий орган;

б) орган опіки і піклування;

в) житлово-комунальний орган;

г) адміністративний орган.

Задачі

1. З вини чотирнадцятирічного Шевченка було заподіяно матеріальній збиток Павленку на велику суму. Павленко пред'явив позов про стягнення збитків до Шевченка та його батьків.

Чи може Шевченко особисто брати участь у справі чи його інтереси представлятимуть батьки?

2. Беручи участь у справі, прокурор як повноваження подав суду своє посвідчення; адвокат – ордер юридичної консультації; Григоренко за позовом своєї дружини – свідоцтво про шлюб; Самофалов у справі своїх дітей 19 і 12 років – свідоцтва про їх народження; Вернигора у справі свого батька – своє свідоцтво про народження; Перекат у справі селянського господарства – довідку сільради, що він старший у сім'ї.

Кого суд має право за цими повноваженнями допустити до участі у справі? Визначте вид представництва. Які документи стверджують повноваження представників?

3. У розгляді справи за позовом Овсієнка до Кононенко про поділ будинку, що є їх спільною власністю, брав участь адвокат Михайленко. У судовому засіданні позивач був відсутній. Михайленко від імені Овсієнка уклав мирову угоду з Кононенко, яка була визнана судом. Овсієнко подав апеляційну скаргу, зазначивши, що адвокат уклав мирову угоду всупереч його бажанню.

Чи законні дії суду? Чи обґрунтована скарга позивача? Як оформлюються повноваження адвоката на ведення справи в суді?

4. Адвокат Бороненко представляв інтереси позивача в цивільному процесі у справі про стягнення з шахти № 8 шкоди, заподіяної пошкодженням здоров'я на виробництві.

При розгляді справи було встановлено, що нещасний випадок стався внаслідок того, що на шахті систематично порушувались правила безпеки – не розроблено технології транспортування вугілля і видачу його головним стовбуром шахти. У зв'язку з цим представник позивача виклав перед судом міркування про необхідність вжити заходів для усунення виявлених недоліків у роботі шахти, на що одержав зауваження від судді, що втручання в судову діяльність порушує принципи незалежності суддів, які знають як необхідно вирішувати такі справи.

Яка ваша думка з цього приводу?

5. Представник сторони, виходячи з того, що відповідно до ЦПК України на суддю покладено обов'язок виконати необхідний комплекс процесуальних дій з підготовки справи до розгляду, участі в цій стадії не брав.

У чому полягає завдання представника в стадії підготовки цивільної справи до розгляду?

6. У суді під час судового засідання позивач Гаврилко заявив клопотання про те, щоб до участі у справі як представника допустили Сидоренка, присутнього в залі судового засідання.

Як має діяти суд у цій ситуації? Чи вправі він задовольнити клопотання Гаврилка?

7. Неповнолітня Волошкова вирішила укласти шлюб, проте в органах РАЦСу їй відмовили, вказавши на те, що має бути дозвіл суду на укладення шлюбу.

Чи може неповнолітня особа самостійно звернутися до суду в цьому випадку? Чи будуть учасниками справи батьки, якщо так, то в ролі кого?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

• «Процесуальна роль представника у цивільному судочинстві»;

• «Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права та законні інтереси інших осіб»;

• «Значення процесуального представництва».

2. Скориставшись Єдиним державним реєстром судових рішень, підберіть 5 судових справ за 2019–2020 роки за участі органів та осіб, яким законом надано право захищати права та інтереси інших осіб.

3. Підготуйте презентацію на тему «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як суб'єкт, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб».

4. Суд відмовив допустити до участі у справі як представників сторін:

– співпозивача за дорученням інших позивачів;

– юрисконсульта компанії;

– адвоката, який був відкликаний;

– громадянина Петрова, що вступив на захист майнових інтересів своїх дітей у зв'язку з тим, що був у судовому порядку визнаний обмежено дієздатним і над ним була встановлена опіка;

– суддю районного суду у справі за позовом секретаря суду Іванова про поновлення на роботі.

Визначте правильність відмови суду.

5. Складіть структурно-логічну схему на тему «Види цивільного представництва».

6. Складіть довіреність на представлення в суді інтересів фізичної особи з наданням представникові всіх прав особи, чиї інтереси він представляє (з урахуванням норм чинного ЦПК України).

7. На підставі аналізу наукових джерел та чинного законодавства підготуйте опорний конспект «Повноваження представника в процесі».

8. Проаналізуйте процесуальну роль та особливості правового статусу представників і складіть таблицю за прикладом:

Представники	Правовий статус
Адвокат	
Прокурор	
Органи опіки та піклування	

Словник юридичних термінів

Добровільне представництво – виникає на підставі вільного волевиявлення особи, яку представляють. Формою такого волевиявлення є договір, за яким особа, яку представляють (сторона, третя особа), доручає іншій особі (представникові) ведення своєї справи в суді.

Договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Законне представництво фізичних осіб – це процесуальні дії батьків, усиновлювачів, опікунів або інших осіб, визначених законом, із захисту прав і охоронюваних законом інтересів недієздатних громадян і громадян, які не володіють повною дієздатністю.

Обов'язкове представництво – виникає незалежно від волевиявлення особи, яку представляють, у силу закону.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги.

Цивільне процесуальне представництво – це врегульована нормами ЦПК форма надання правової допомоги однією особою іншій особі у формі здійснення процесуальних дій представником від імені і в інтересах особи, яку представляє, в межах отриманих повноважень у зв'язку з розглядом і вирішенням судом цивільної справи.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.
2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
3. Грабовий А. Новації цивільного процесу [Електронний ресурс] / А. Грабовий. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.
4. Ізарова І. О. Цивільний процес України / І. О. Ізарова, Н. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ. ВД: «Дакор», 2018.
5. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.
6. Позовне провадження: моногр. / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.; за ред. В. В. Комарова]. – Х. : Право. 2011. – 552 с.
7. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України: від 05.07.2012 № 5076-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17
9. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09
10. Світлична Г. О. Законне представництво у цивільному судочинстві / Г. О. Світлична // Вісник Верховного Суду України. – 2013. – 10 (158). – С. 34–41.

11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

12. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

13. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. і пер. / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

14. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

15. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

16. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

17. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути / Комаров В. В., Гусаров К. В., Сакара Н. Ю. та ін.; за ред. В. В. Комарова. – Харків, 2016. – 848, [32] с.

Тема 2.4
Доказування та докази. Електронні докази

План

1. Поняття доказів, їх ознаки.
2. Обов'язки доказування і подання доказів, витребування доказів, підстави звільнення від доказування.
3. Процес доказування.
4. Види доказів.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягають особливості пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників як судових доказів?
2. Хто може бути свідком і яке значення мають показання свідків?
3. Якими є ознаки письмових та речових доказів, чим вони відрізняються один від одного?
4. Які документи можуть бути письмовими доказами?
5. Як можна з точки зору процесуального режиму класифікувати речові докази?
6. Що таке висновок експерта у системі засобів доказування?
7. За яких умов і в якому порядку вирішується питання про фальшивість доказів?

Тести

1. Які факти не входять до предмета доказування у цивільній справі:

а) факти, зазначені у позові третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору;

б) факти, викладені у відзиві відповідача;

в) преюдиціальні факти;

г) факти, які обґрунтовують зустрічний позов.

2. Кому із зазначених суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин належить право остаточного встановлення предмета доказування:

а) суду;

б) позивачу;

в) сторонам;

г) представникам сторін.

3. У доктрині цивільного процесуального права фактами, що визнаються стороною або іншим учасником справи, є:

а) загальновідомі факти;

б) факти, зазначені у рішенні суду у цивільній справі, яке набрало законної сили і має преюдиціальний зв'язок із справою, що розглядається;

в) факти, зазначені у вироку суду в кримінальній справі, який набрав законної сили і має преюдиціальний зв'язок із справою, що розглядається;

г) визнані учасником справи факти (обставини), при цьому суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання.

4. Які юридичні факти не є загальновідомими?

а) факти, відомі у трудовому колективі у справі про поновлення на роботі;

б) факти, відомі на території, на яку розповсюджується юрисдикція суду;

в) факти, відомі усьому світу;

г) факти, відомі всім учасникам справи.

5. На яких доказах може бути засновано судове рішення:

а) на доказах, які надані позивачем;

б) на доказах, які надані обома сторонами;

в) на доказах, які були досліджені у судовому засіданні;

г) на доказах, наданих органами державної влади.

6. У позовному провадженні суд має право збирати докази з власної ініціативи у разі:

а) якщо сторона діє у процесі самостійно, без професійної допомоги;

б) якщо вбачає, що доказів недостатньо;

в) якщо суд має сумніви у добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів;

г) якщо сторони чи інші учасники справи відмовились подати докази.

7. Електронні докази – це:

а) паперова копія електронного доказу, посвідчена у порядку, встановленому законом;

б) інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи;

в) ксерокопія письмового доказу;

г) фотографія речового доказу.

8. Іноземний офіційний документ може бути доказом у цивільній справі якщо:

а) він перекладений у бюро перекладів на українську мову і його зміст є зрозумілим суду та учасникам справи;

б) у залі судового засідання є перекладач і здійснено переклад на українську мову;

в) якщо документ легалізований у встановленому порядку;

г) якщо учасники справи не заперечують проти визнання такого документа доказом.

9. Позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази:

а) під час підготовчого засідання;

б) разом з поданням позовної заяви;

в) до початку розгляду справи по суті;

г) до виходу суду до нарадчої кімнати.

10. Дії суду у випадку, якщо учасником справи порушуються строки подання доказів, встановлені ЦПК України, з поважних причин:

а) суд не приймає доказів, навіть якщо причини неподання були поважними, оскільки інша сторона може не бути обізнаною про наявність цього доказу, що порушує принцип змагальності;

б) суд зобов'язаний прийняти докази у будь-якому разі, якщо учасник справи письмово попросив про це;

в) суд може встановити додатковий строк для подання доказів, якщо особа, що подає доказ з порушенням строку, обґрунтувала неможливість його подання у вказаний строк з причин, що не залежали від неї;

г) суд постановляє ухвалу про порушення строків подання доказів і відмовляє у їх приєднанні до справи.

Задачі

1. У суді розглядалась справа за позовом Іванова до Петрова про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири. У підтвердження вимог позивач надав копію договору купівлі-продажу. При розгляді справи у судовому засіданні відповідач зазначив, що надана копія договору не відповідає дійсності, насправді договір мав інший зміст, ніж у наданій копії. Тому суд зобов'язав позивача надати оригінал договору.

Чи правомірні дії суду? Який порядок подання письмових доказів?

2. До місцевого суду була подана позовна заява Петрикевич до колишнього чоловіка Артещук про поділ майна, придбаного за період їх спільного проживання. Одночасно із позовом Петрикевич подала заяву про необхідність негайного допиту свідка Юрчик, який перебував у лікарні у тяжкому стані, та накладення арешту на окреме майно, що перебуває у володінні Артещук.

Як повинен діяти суддя? Визначте підстави, засоби, порядок забезпечення доказів?

3. Берекчан відмовився повернути автомобіль Жиліну, який той йому надав за дорученням у користування на три роки, у зв'язку з чим він звернувся до нього з позовом. Берекчан пояснив в суді, що автомобіль він купив у присутності свідків за 80 000 грн у Жиліна і просив визнати дійсним договір купівлі-продажу. Місцевий суд, враховуючи свідчення Гордієнка і Чайчухова, визнав дійсним вкладення такого договору на 80 000 грн і одержання цієї суми Жиліним.

Визначте дотримання судом правил допустимості доказів.

4. За порушення трудової дисципліни Передерій у погодженні з комітетом профспілки фабрики був звільнений з роботи. Оскільки він вважав своє звільнення незаконним, то звернувся з позовом у суд про поновлення на роботі і виплату зарплати за час вимушеного прогулу, заявивши клопотання перед судом допитати свідків Дем'яна, Сніжко та директора фабрики Довбиню. При розгляді справи Дем'ян відмовився давати свідчення, посилаючись на те, що факти, про які необхідно дати свідчення на вимогу суду, є державною та службовою таємницею, за що був оштрафований суддею. Свідок Довбиня на засідання не прийшов, але суд мав відомості про те, що він був повідомлений належним чином. Справа була розглянута, і Передерій був поновлений на роботі з виплатою зарплати за вимушений прогул за рахунок директора заводу.

Визначте предмет доказування та правильність дій суду.

5. Щербань заявив позов до Георгадзе про стягнення 90 000 грн, які, як він зазначив, відповідач ніяк не хоче повернути за куплену в нього автомашину. У своєму поясненні до суду відповідач зазначив, що вартість машини ним була сплачена в м. Тбілісі, куди вони спеціально їздили літаком з позивачем (де йому його рідні позичили частину грошей) і подав до цього документи на грузинській мові, як він стверджує, нотаріально завірену розписку про одержання Щербанем усіх грошей. У судовому засіданні позивач оспорював достовірність цього документа, заявляючи, що він фальшивий.

Як мусить реагувати суд на цю заяву?

Які докази належить подати сторонам по цій справі?

6. Пилипченко зареєструвала шлюб із Зленьком. Батько Пилипченко, який виграв по лотереї автомашину, подарував її дочці. Зленко був засуджений з конфіскацією належного йому майна. На забезпечення позову на автомашину був накладений арешт. Пилипченко пред'явила в суд позов про виключення з опису автомашини.

Які докази можуть бути допущені судом по цій справі?

7. Чи правильно вчинив суд, який допустив у вигляді доказу прослуховування в судовому засіданні аудіозапису умов викладеного договору обміну речей між сторонами, спір з якого був предметом розгляду суду?

8. Виноробний завод «Наддніпрянський» заявив позов до суду про стягнення з колишнього завідувача складу готової продукції Постолакі вартості нестачі 9 тонн вина. У судовому засіданні відповідач просив призначити експертизу для встановлення природної втрати у процесі зберігання і розливу вина за 10 років, оскільки такі розрахунки ніколи ніхто не проводив, інвентаризація проходила формально, про що стверджують свідки Петровська та інші. Беручи до уваги, що вино не належить до швидковипаровувальних речовин, суддя відмовив відповідачу у клопотанні. Справу було розглянуто, і позов комбінату було задоволено.

Чи правильна відмова суду у призначенні експертизи? Які докази повинні подати сторони у цій справі?

9. Фермер К. навантажив і відправив торговій фірмі два вагони сухофруктів. На станцію призначення вагони прибули зі справними пломбами, але комерційним актом була визначена нестача вантажу в 102 кг.

Торгова фірма заявила в суд позов до фермера К. про стягнення вартості нестачі вантажу.

Визначте предмет доказування за справою. На кого закон покладає обов'язок доказування?

10. Тараненко взяла з камери схову санаторію, де вона перебувала на відпочинку, ювелірні прикраси та плаття для того, щоб надіти їх на святковий вечір. Після вечері вона прийшла у свій номер та виявила пропажу приготовлених до вечора речей. Тараненко звернулася до директора санаторію, але вкрадені речі знайти не вдалось. Через тиждень Тараненко зажадала від директора санаторію повернення вартості деяких речей. Директор відмовився, мотивуючи це тим, що санаторій не несе відповідальності за речі відпочиваючих. Оскільки Тараненко забрала речі із камери схову, то вона, на думку директора, і повинна нести всі збитки, пов'язані з їх пропажею. Тараненко не погодилась з доводами директора санаторію і звернулась з позовом до суду.

Визначте предмет доказування по цій справі.

Які засоби доказування можуть бути використані по цій справі?

Яке рішення має прийняти суд?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Поняття доказування та доказів у цивільному процесі»;
- «Розподіл між сторонами обов'язків щодо доказування»;
- «Правова класифікація доказів та їх оцінки»;
- «Відповідальність за невиконання вимог суду подати докази».

2. За допомогою чинного законодавства визначте предмет доказування та необхідні докази за такими категоріями справ:

а) про право на шлюб;

б) про розірвання шлюбу;

в) про визнання шлюбу недійсним;

г) про поділ спільного майна подружжя;

д) про усиновлення.

3. Підготуйте презентацію на тему «Правова природа та значення преюдиційних фактів у цивільному процесі».

4. На підставі аналізу наукових джерел та чинного законодавства підготуйте опорний конспект «Висновок експерта як засіб доказування».

5. Проаналізуйте зміст нижче наведених понять та запишіть у таблицю за прикладом:

Поняття	Зміст
Належність доказів	
Допустимість доказів	
Достовірність доказів	
Достатність доказів	

6. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали суду про витребування доказів у різних справах за період 2019–2020 рр. Проаналізуйте підстави та доводи сторін, якими вони обґрунтовують наявність труднощів в отриманні доказів.

7. Підготуйте клопотання про витребування доказів у справі відповідно до чинного законодавства.

Словник юридичних термінів

Визнаний факт – факт, стосовно якого доказування вже здійснене.

Визначення предмета доказування – визначення кола фактів, що мають значення для правильного вирішення справи.

Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені експертові, складений у порядку, визначеному законодавством.

Висновок експерта у галузі права – це опис результатів дослідження, аналіз та наукова оцінка об’єкта експертизи, а саме нормативно-правового акта на предмет правозастосування щодо аналогії права (закону) або тлумачення змісту норм іноземного права.

Доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Допустимість доказів – це встановлена законодавством вимога, що обмежує використання конкретних засобів доказування, або вимога, що пропонує обов'язкове використання конкретних засобів доказування при встановленні певних фактичних обставин справи при здійсненні доказування у процесі розгляду окремого виду справ у порядку цивільного судочинства.

Достовірність доказів – це такий ступінь правдивості доказової інформації, яка дозволяє суду з високою ймовірністю переконатися у існуванні чи відсутності факту чи обставини, що встановлюється, а також визнати таку інформацію доказом.

Достатність доказів – це якість сукупності наявних доказів, необхідних для вирішення справи.

Дослідження доказів – їх безпосереднє сприйняття і аналіз з метою встановлення достовірності кожного з них, достатності їх сукупності для правильного визначення юридичних фактів, інших обставин, що мають значення для справи.

Забезпечення доказів – це оперативне закріплення у встановленому цивільним процесуальним законом порядку відомостей про факти, яке вчиняється суддею з метою використання їх як докази при розгляді й вирішенні цивільних справ у суді.

Загальновідомі факти – факти, відомі широкому невизначеному колу людей, у тому числі і складу суду, що розглядає справу.

Збирання доказів – процесуальні дії з виявлення, витребування і подання доказів.

Електронні докази – інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на потративних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (у тому числі в мережі Інтернет).

Електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача.

Імунітет свідка – це надане законом право свідка відмовитися від дачі показань у силу родинних відносин або службових обов'язків.

Мета судового доказування – всебічне, повне і об'єктивне з'ясування дійсних обставин справи, тобто встановлення за допомогою доказів у повній відповідності з істиною юридичних фактів, з якими закон пов'язує виникнення, зміну і припинення спірних правовідносин між сторонами, та інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

Належність доказів – широка правова категорія, яка свідчить про взаємозв'язок доказів з обставинами, що підлягають встановленню як для вирішення всієї справи, так і для здійснення окремих процесуальних дій.

Об'єкти доказування – обставини, що підлягають встановленню для вирішення цивільної справи або здійснення окремої процесуальної дії.

Оцінка доказів – їх логіко-правова кваліфікація, яка здійснюється судом.

Письмові докази – це документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору.

Показання свідків – повідомлення про відомі свідкові обставини, що мають значення для справи.

Предметом доказування є обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

Преюдиціальні факти – факти, встановлені або рішенням суду у цивільній, господарській або адміністративній справі, або вироком суду, що набрало законної сили.

Речові докази – це предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення для справи.

Суб'єкти судового доказування – суд, особи, які беруть участь у справі, та інші учасники процесу, які мають матеріально-правову і процесуально-правову заінтересованість у вирішенні справи, і які, відповідно до своїх процесуальних прав та обов'язків, вчиняють дії, що мають значення для вирішення цивільної справи.

Судове доручення щодо збирання доказів – це спосіб сприяння суду в збиранні доказів, які мають значення для вирішення справи.

Цивільне процесуальне доказування – це розумова та процесуальна діяльність суду та інших учасників цивільного процесу, що спрямована на встановлення істини у конкретній справі і вирішення спору між сторонами.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
2. Гетманцев М. Запровадження засобів електронної комунікації в цивільному судочинстві / М. Гетманцев // Підприємництво, господарство і право. – 2019. – С. 10–14.
3. Заплотинський Б. А. Електронне судочинство. Конспект лекцій / Кафедра менеджменту та інформаційних технологій КІІВтаП НУ «ОЮА», 2018. – 84 с.
4. Зеленяк А. С. Оцінка речових доказів у цивільному процесі / А. С. Зеленяк // Адвокат. – 2014. – № 5. – С. 40–43.
5. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): наказ Державної судової адміністрації України: від 20 вересня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: court.gov.ua/userfiles/Instrukciya(5).doc

6. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

7. Кучер Т. М. Правова природа письмових доказів у цивільному процесі України / Т. М. Кучер // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 171–174.

8. Навроцька Ю. Заочний розгляд справи в цивільному процесі: моногр. / Ю. Навроцька. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 192 с.

9. Петренко В. С. Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві / В. С. Петренко // Молодий вчений. – 2018. – № 1 (53). – С. 111–115.

10. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

11. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 12 червня 2009 року № 2. База даних «Законодавство України». ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

12. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 15 травня 2006 року № 3. База даних «Законодавство України». ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

13. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України: від 08.10.1998 № 53/5: за станом на 27 липня 2015 року (із змінами).

14. Про судову експертизу: Закон України: від 25.02.1994 № 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12

15. Семизорова Е. В. Актуальные вопросы применения судами электронных документов / Е. В. Семизорова, О. В. Тульская // Информационное право. – 2013. – № 5 (36). – С. 19–25.

16. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України». ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

17. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

18. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

19. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 2.5
Судові витрати та заходи процесуального примусу

План

1. Поняття та види судових витрат.
2. Судовий збір: порядок обчислення та сплати. Ціна позову.
3. Попереднє визначення суми судових витрат. Забезпечення та попередня оплата судових витрат.
4. Розподіл судових витрат між сторонами після ухвалення судового рішення у справі.
5. Заходи процесуального примусу, їх види.
6. Відмінність між заходами процесуального примусу та юридичною відповідальністю.
7. Особливості застосування попередження як заходу процесуального примусу.

Запитання для самоконтролю

1. Які функції виконує інститут судових витрат?
2. На кого покладається тягар сплати судових витрат, в яких випадках вони можуть бути зменшені?
3. Від чого залежить розмір судового збору?
4. Яким є порядок сплати судового збору?
5. У яких випадках підлягають сплаті витрати, пов'язані з розглядом справи?
6. Які заходи правового примусу можуть бути застосовані у сфері цивільного судочинства?
7. Чи є процесуальний примус різновидом юридичної відповідальності?
8. Яким є призначення передбачених ЦПК заходів процесуального примусу?
9. Чи зобов'язаний суд встановлювати вину особи для застосування заходів процесуального примусу?

10. Чи передбачені ЦПК обмеження щодо віку особи, до якої може бути застосовано заходи процесуального примусу?

11. Яким є порядок відшкодування майнових збитків у зв'язку із застосуванням заходів процесуального примусу?

Тести

1. Які витрати не входять до витрат, пов'язаних з розглядом справи в суді:

а) судовий збір;

б) витрати на професійну правничу допомогу;

в) витрати, пов'язані із залученням свідків, перекладачів;

г) витрати, пов'язані із забезпеченням доказів.

2. Які процесуальні наслідки настають при відсутності у першій заяві по суті спору попереднього розрахунку суми витрат, пов'язаних з розглядом справи в суді?

а) суд може відмовити стороні у відшкодуванні відповідних судових витрат;

б) суд надає стороні строк для усунення недоліків заяви;

в) суд постановляє ухвалу, якою зобов'язує сторону зробити попередній розрахунок судових витрат;

г) суд вважає заяву неподаною та повертає її стороні.

3. Які суб'єкти цивільних процесуальних відносин мають право на звільнення від сплати судового збору?

а) споживачі;

б) особи, які мають на утриманні недієздатних;

в) заявники у справах про спадкування;

г) малозабезпечені та пенсіонери.

4. З яких підстав суд звільняє сторону від сплати витрат, пов'язаних з розглядом справи в суді?

а) враховуючи майновий стан сторони;

б) враховуючи предмет спору;

в) усе зазначене;

г) сторона визнана недієздатною.

5. У якому порядку і розмірі справляється судовий збір за подання позову третьою особою із самостійними вимогами:

а) на загальних підставах;

б) 50 % від розміру, встановленому для позовних заяв;

в) за такі позови не сплачується судовий збір;

г) судовий збір справляється тільки третіми особами без самостійних вимог.

6. Чи має право відповідач на відшкодування здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи?

а) так, має право у разі відмови в позові;

б) має право тільки при залишенні заяви без розгляду, внаслідок необґрунтованих дій позивача;

в) так, має право у разі задоволення вимог позивача;

г) відповідач не має права на компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи.

7. Заходи процесуального примусу – це:

а) встановлені ЦПК України процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені в суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню цивільного судочинства;

б) встановлені ЦПК України дії суду до осіб, які порушують встановлені в суді правила та перешкоджають здійсненню правосуддя;

в) заходи процесуального примусу, які застосовуються для припинення протиправних дій або для запобігання їх негативним наслідкам;

г) процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених ЦПК України випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства.

8. До заходів процесуального примусу слід віднести:

а) арешт;

б) адміністративне затримання;

в) штраф;

г) догана.

9. Особливістю заходів процесуального примусу є:

а) припиняючий характер;

б) судовий порядок застосування;

в) профілактичний характер;

г) каральний вплив.

10. Суб'єктом застосування заходів процесуального примусу є:

а) суд;

б) посадові особи органів Національної поліції України;

в) судовий розпорядник;

г) голова суду.

Задачі

1. Ісмаілова звернулася з позовом до суду про стягнення 19 тис. грн. боргу з її колишнього чоловіка. Під час попереднього судового засідання позивачка відмовилася від позову та звернулася з проханням про повернення їй суми сплаченого судового збору за подання позовної заяви.

Чи допускається повернення суми судового збору у випадку відмови позивача від позову?

2. При розгляді справи про розподіл спадкового майна викликаний у судове засідання свідок Бонікевич на судове засідання не з'явився та не повідомив про причини неявки. Суд виніс ухвалу про примусовий привід свідка та накладення на нього штрафу.

Чи правомірними є дії суду? Яку відповідальність несе в цьому випадку свідок?

3. Кобзар позичив Борисюку на будівництво будинку 400 000 грн з таким розрахунком, що той надасть йому для постійного проживання в цьому будинку одну кімнату розміром 16 кв. м. Угода про позику була нотаріально посвідчена. У зв'язку з невиконанням Борисюком умов договору Кобзар звернувся з позовом до суду про визнання права власності на одну кімнату або про повернення позики з доплатою 3 % річних.

Як і в якій сумі необхідно сплатити судовий збір за розгляд заяви в суді? Як визначається ціна позову?

4. Ремізов, який володів будинком на праві сумісної власності, звернувся до суду з позовом до Гитука про визнання за ним права власності на підвальну частину будинку та про знесення веранди, яка приєднувалася до цієї частини будинку. На рішення суду про відмову в позові Ремізов подав апеляційну скаргу, сплативши судовий збір, але до розгляду справи звернувся до суду із заявою про відмову від скарги та про повернення судового збору.

Яку відповідь належить дати суду Ремізову про повернення сплаченого судового збору?

5. Прокурор пред'явив позов до суду про стягнення із Вдовиченка 5000 грн спричинених заводу збитків самовільним використанням транспортних засобів для особистих потреб. До призначення розгляду в суді відповідач добровільно сплатив борг, у зв'язку з чим прокурор відмовився від позову. При винесенні ухвали про прийняття відмови від позову й закриття провадження у справі перед суддею постало питання – як бути зі сплаченням судовим збором?

Як необхідно вирішити це питання?

6. Як визначається ціна позову:

– у позовах про звільнення від сплати заборгованості з аліментів, зменшенні чи збільшенні розміру аліментів;

– у позовах про зменшення чи збільшення на визначений строк відшкодування за шкоду;

– у позовах про визнання недійсними договорів купівлі-продажу, дарування, заповіту;

– у позовах про розділ (виділ) майна;

– у позовах про визначення порядку користування майном при відсутності спору про право власності на майно;

– у позовах про звільнення майна від арешту, не поєднаного з вимогою про визнання на нього власності?

7. У якому розмірі відшкодовуються витрати зі сплати допомоги адвоката стороні, на користь якої постановлено рішення у справах немайнового характеру?

8. Якщо при вирішенні спору ціна позову визначена судом в іншому розмірі, ніж зазначено позовом, то з якої суми оплачується судовий збір при подачі апеляційної скарги? Чи повертається судовий збір при відмові сторони від апеляційної скарги?

9. Сунцова пред'явила позов до Юрченко про встановлення батьківства та стягнення аліментів на сина Андрія та просила задовольнити її вимоги, посилаючись на те, що була з відповідачем у близьких стосунках. Більше року він приходив до неї у гуртожиток, що можуть підтвердити її подруги Івченко, Сказіна, Бобруйко. Суддя викликав сторін та свідків. На судове засідання з'явилася позивачка та свідок Івченко. Івченко пояснила судді, що проживає із Сказіною та Бобруйко в одній кімнаті гуртожитку, але причин їх відсутності вона не знає.

Які заходи процесуального примусу можуть бути застосовані у цьому випадку? Який їх порядок та підстави застосування?

10. Викликаний повторно в судове засідання свідок Деркач категорично відмовився від явки до суду, свідок Ворона відмовився від свідчень на суді, а свідок Прокопчук дав у судовому засіданні неправдиві свідчення.

Які санкції можна застосувати до свідків?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Поняття та порядок застосування заходів процесуального примусу»;
- «Поняття «відстрочка» та «розстрочка» судових витрат»;
- «Застосування юридичної відповідальності у зв'язку із вчиненням правопорушення учасником судового процесу»;
- «Співвідношення понять «ціна позову» та «судовий збір».

2. За допомогою положень ЦПК України підготуйте юридичний словник з термінів: «цивільно-процесуальні строки»; «витрати сторін та їх представників, пов'язані з явкою до суду»; «витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз»; «судові виклики»; «судові повідомлення»; «судові повістки»; «заходи процесуального примусу»; «попередження»; «видалення із залу судового засідання»; «тимчасове вилучення доказів для дослідження судом»; «привід свідка».

3. Ознайомтесь із Законом України «Про судовий збір» та заповніть таблицю необхідною інформацією, скориставшись прикладом:

Категорії фізичних та юридичних осіб, що звільняються від сплати судового збору	**Категорії справ, по яких не сплачується судовий збір**

4. Розробити структурно-логічну схему «Розмір судового збору 2020 р.»

5. Підготуйте презентацію на тему «Підстави та порядок застосування різних видів заходів процесуального примусу у цивільному судочинстві».

6. Підготуйте шаблон ухвали про привід свідка, керуючись даними із Єдиного реєстру судових рішень та чинним законодавством.

7. Підготуйте кросворд на тему «Судові витрати».

8. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень і проаналізуйте ухвали про застосування різних видів заходів процесуального примусу. Якими є підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу?

Словник юридичних термінів

Видалення із залу судового засідання – примусовий захід, застосовуваний судом до учасників цивільного процесу та інших осіб, які присутні у судовому засіданні за порушення встановлених правил та порядку.

Заходи процесуального примусу – процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених ЦПК випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства.

Компенсаційна функція судових витрат – полягає у відшкодуванні коштів, витрачених державою на здійснення правосуддя із цивільних справ, а також коштів, витрачених особами, які звертаються до суду або тих, хто здійснює певні процесуальні дії.

Попередження – це примусовий захід, застосовуваний судом до учасників цивільного процесу та інших осіб, які присутні у судовому засіданні, за порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень головуючого.

Привід свідка – це примусове доставлення свідка в зал судового засідання для дачі ним показань.

Превентивна функція судових витрат – полягає в попередженні необґрунтованих звернень до суду, у забезпеченні виконання юридично заінтересованими особами у вирішенні справи своїх процесуальних обов'язків.

Пропорційний судовий збір – обчислюється у відсотковому співвідношенні до ціни позову.

Соціальна функція судових витрат – проявляється в тому, що судові витрати покликані забезпечити фактичну доступність правосуддя.

Судові витрати – це витрати держави, що покладаються на Державний бюджет України, а також на заінтересованих у справі осіб з приводу та у зв'язку з розглядом і вирішенням цивільної справи у суді загальної юрисдикції.

Судові витрати, пов'язані із розглядом справи – це грошові суми, що стягуються з юридично заінтересованих у вирішенні справи осіб з метою покриття витрат на розгляд і вирішення справи в суді.

Судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень.

Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом – це примусовий захід, застосовуваний судом у разі неподання без поважних причин письмових, речових чи електронних доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання.

Фіксований судовий збір – обчислюється у твердих ставках – у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду.

Цивільна процесуальна відповідальність – це застосування судом засобів процесуального примусу та інших санкцій до учасників цивільного судочинства і до інших осіб на умовах і у порядку, передбачених ЦПК.

Цивільне процесуальне правопорушення – невиконання цивільного процесуального обов'язку або зловживання суб'єктивними цивільними процесуальними правами.

Ціна позову – це грошове вираження майнових претензій позивача, що визначається розміром грошової суми, що стягується, або вартості майна, що відшукується.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

2. Ізарова І. О. Цивільний процес України / І. О. Ізарова, Н. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ. ВД: «Дакор», 2018.

3. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

4. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред.

[упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

5. Про безоплатну правову допомогу: Закон України: від 02.06.2011 № 3460-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17

6. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

7. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ: від 17.10.2014 № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14

8. Про судовий збір: Закон України: від 08.07.2011 № 3674-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17

9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

10. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і пер./ кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

11. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

12. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]; вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

13. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 2.6
Процесуальні строки.
Судові виклики та повідомлення

План

1. Поняття процесуальних строків, та їхні види.
2. Обчислення процесуальних строків.
3. Розумність процесуальних строків.
4. Закінчення, зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.
5. Судові повістки. Зміст судової повістки і оголошення про виклик у суд.

Запитання для самоконтролю

1. Які строки є процесуальними?
2. Як співвідносяться поняття «термін» та «строк»?
3. Яке місце займають строки у системі юридичних фактів?
4. Як обчислюються процесуальні строки?
5. У чому виявляється безперервність перебігу процесуальних строків?
6. Чи збігаються у часі «початок строку» і «початок перебігу процесуального строку»?
7. У чому полягає різниця між поновленням та продовженням процесуальних строків?
8. Чи є різниця у процесуальних наслідках пропущення строків, установлених законом, і строків, призначених судом?
9. Які строки є строками судової діяльності (службовими строками)?

Тести

1. За способом визначення строки поділяють на:

а) нормотворчі, судові;

б) правові, нормативні;

в) юридичні, судові;

г) нормативні, судові.

2. Передбачений законом або призначений судом певний проміжок або момент часу, з яким процесуальний закон пов'язує можливість здійснення конкретних процесуальних дій або настання інших правових наслідків – це:

а) строки позовної давності;

б) процесуальний строк;

в) строк звернення до суду;

г) строк розгляду справи.

3. Заява про забезпечення позову розглядається судом:

а) не пізніше 7 днів із дня її надходження;

б) не пізніше 2 днів із дня її надходження без повідомлення учасників справи;

в) не пізніше 3 днів із дня її надходження;

г) не пізніше 10 днів із дня її надходження.

4. Справи про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації суд розглядає:

а) не пізніше 5 днів із дня відкриття провадження у справі;

б) не пізніше 7 днів із дня відкриття провадження у справі;

в) не пізніше 24 годин після відкриття провадження у справі;

г) не пізніше 3 днів після відкриття провадження у справі.

5. Зауваження щодо технічного запису судового засідання чи протоколу судового засідання повинні бути розглянуті:

а) не пізніше наступного дня з їх подання;

б) не пізніше 3 днів із дня їх подання;

в) не пізніше 7 днів із дня їх подання;

г) не пізніше 5 днів із дня їх подання.

6. Підготовче засідання має бути розпочате:

а) не пізніше ніж через 15 днів з дня відкриття провадження у справі;

б) не пізніше 20 днів з дня відкриття провадження у справі;

в) не пізніше 60 днів з дня відкриття провадження у справі;

г) не пізніше ніж через 30 днів з дня відкриття провадження у справі.

7. Відповідач має право пред'явити зустрічний позов:

а) до або під час підготовчого засідання;

б) впродовж усього часу розгляду справи;

в) до початку розгляду справи по суті;

г) у строк для подання відзиву.

8. Врегулювання спору за участі судді проводиться:

а) впродовж 5 днів з дня постановлення ухвали про його проведення;

б) протягом розумного строку, але не більше, ніж 30 днів з дня постановлення ухвали про його проведення;

в) впродовж 20 днів із дня постановлення ухвали про його проведення;

г) протягом розумного строку, але не більше, ніж 15 днів з дня постановлення ухвали про його проведення.

9. Яким чином надсилається судова повістка?

а) на офіційну електронну адресу;

б) на мобільний номер шляхом смс-повідомлення;

в) рекомендованим листом з повідомленням про вручення;

г) на офіційну електронну адресу або разом із розпискою рекомендованим листом з повідомленням про вручення, або через кур'єрів.

10. Якщо учасник справи відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі, повістка вручається йому:

а) адміністрацією місця утримання учасника справи;

б) близькими родичами або членами сім'ї учасника справи;

в) судовим розпорядником;

г) уповноваженим органом з питань пробації.

Задачі

1. Рішенням суду, яке було проголошено 28 квітня, Нестерук було відмовлено у поновленні на роботі. Нестерук 7 червня подав апеляційну скаргу, в прийнятті якої було відмовлено у зв'язку з пропуском передбаченого законом 30-денного строку на апеляційне оскарження. Нестерук стверджував, що під час проголошення рішення він не був присутнім у суді, а рішення суду було вручено йому лише 7 травня.

Визначте, як обчислюється строк подання апеляційної скарги в цьому випадку. Чи можливо поновити або продовжити цей строк? У якому порядку?

2. Петрук подав до суду апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції про відмову у відкритті провадження по справі. Суд у прийнятті скарги відмовив, пояснивши, що останнім днем звернення зі скаргою був попередній день – неділя.

Чи відповідають дії суду нормам законодавства?

3. До місцевого суду надійшла позовна заява від Деркач про розірвання угоди з Погорілим про найм гаражу й стягнення плати за його користування. У зв'язку з тим, що позовна заява не відповідала вимогам щодо змісту, суд залишив заяву без руху, повідомивши про це позивача та надав йому строк для виправлення недоліків. У зазначений суддею строк позивач із поважних причин не виправив недоліки заяви. Але згодом він звернувся до суду з проханням продовжити встановлений для цього строк.

У яких випадках можливе поновлення процесуальних строків?

4. Суд відмовив Григоренку в прийнятті апеляційної скарги за пропуском встановленого для цього законом строку. Григоренко вважав, що останній день строку, який припадає на неробочу суботу, не повинен бути зарахований. Таким повинен бути понеділок, у який і була виконана ним зазначена процесуальна дія.

Чи правильні міркування Григоренка і які існують правила про закінчення процесуальних строків?

5. У зв'язку із знаходженням позивача у тривалому службовому відрядженні суд із власної ініціативи зупинив провадження у справі. З поверненням із відрядження (через 3 роки) провадження у справі було поновлено. У судовому засіданні відповідач просив суд відмовити в позові, посилаючись на пропуск строку давності.

Чи може бути прийнята судом ця обставина як підстава для відмови у позові? Які правила зупинення і обчислення процесуальних строків?

6. Використовуючи допоміжну літературу та ЦПК, визначте цивільно-процесуальні строки, обчислені роками, місяцями і днями. Виділіть з них строки, встановлені законом, призначені судом, абсолютно й відносно визначені, не визначені.

7. Суддя відмовив у заяві відповідачу про поновлення пропущеного строку на подачу апеляційної скарги, посилаючись на те, що несвоєчасне складання судом мотивованого рішення не може слугувати поважною причиною для поновлення пропущеного строку.

А як на вашу думку? Який процесуальний порядок розгляду заяв про продовження і поновлення процесуальних строків?

8. Відшукайте у ЦПК норми права, якими за тривалістю встановлені процесуальні строки:

– один день, три, п'ять, сім, десять, п'ятнадцять, двадцять днів;

– один, два, три місяці;

– один, два, три роки.

Які цивільно-процесуальні строки є точно визначені, а які відносно визначені? Вкажіть строки, які визначаються вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати.

9. Місцевий суд задовольнив позов громадянки Коротич до громадянина Портного про встановлення батьківства та стягнення аліментів на її дочку Світлану. Через чотири дні Портнов потрапив до лікарні з інфекційним захворюванням, де перебував на лікуванні один місяць. Одразу після одужання він виїхав до м. Луганськ на день народження своєї матері. Повернувшись, Портнов вирішив оскаржити судове рішення.

Як у цьому випадку повинен поступити суд?

Творчі завдання

1. Підготуйте доповідь на запропоновану тематику:

- «Поняття та види процесуальних строків»;
- «Розумні строки в контексті практики Європейського суду»;
- «Порядок перебігу процесуальних строків»;
- «Порядок поновлення та продовження процесуальних строків».

2. На підставі аналізу наукових джерел та чинного законодавства підготуйте опорний конспект «Правила обчислення процесуальних строків».

3. Змоделюйте ситуацію про реагування суду у випадку пропущення процесуального строку:

– встановленого законом;

– встановленого судом.

4. Підготуйте шаблон ухвали про розшук відповідача, керуючись даними із Єдиного реєстру судових рішень та чинним законодавством.

5. Підготуйте есе на тему «Зупинення перебігу процесуальних строків».

6. Проаналізуйте та вкажіть процесуальний порядок і правові наслідки та складіть порівняльну таблицю за запропонованим прикладом.

Вид судочинства	**Обчислення**	**Зупинення**	**Пропущення**
Цивільне			

7. Підберіть до 5-ти наукових публікацій на тему «Процесуальні строки у цивільному судочинстві» за період 2017–2020 рр.

8. На основі аналізу наукових робіт охарактеризуйте підходи науковців до розуміння поняття «процесуальні строки», оформивши це таблицею за прикладом:

Автор	**Визначення**
О. В. Рожнов	процесуальний строк становить проміжок часу, визначений законом чи судом для вчинення процесуальних дій сторонами чи іншими особами, які беруть участь у розгляді справи

Словник юридичних термінів

Законні строки – це ті строки, вказівка на які міститься у нормах ЦПК і які не можуть бути змінені з волі суб'єктів цивільного судочинства.

Зупинення процесуальних строків – зупинення провадження у справі зупиняє перебіг процесуальних строків. З дня відновлення провадження перебіг процесуальних строків продовжується.

Поновлення процесуального строку – визнання судом юридичної дійсності за процесуальною дією, зробленою після закінчення процесуального строку.

Початок перебігу процесуального строку – з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Продовження процесуального строку – надання суддею (судом) нового строку для здійснення процесуальної дії, що не була виконаною з поважної причини в призначений строк.

Процесуальні строки – період, встановлений законом або судом, впродовж якого повинна бути зроблена певна процесуальна дія судом, сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі.

Судовий строк – строк, встановлений на розсуд суду. До цього виду відносять строки: а) не встановлені законом; б) обумовлені конкретними обставинами справи; в) обумовлені судом або суддею.

Список рекомендованих джерел

1. Андрійчук О. В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. В. Андрійчук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2009. –21 с.

2. Бонтлаб В. В. Процесуальні строки у контексті удосконалення цивільного судочинства: науково-правовий аспект / В. В. Бонтлаб // Держава і право.Збірник наукових праць. – 2015. – Випуск 67. – С. 179–188.

3. Буга В. В. Загальні положення про обчислення, поновлення, продовження та зупинення процесуальних строків в цивільному процесуальному праві України / В. В. Буга // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 3. – Том 1. – С. 80–84.

4. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта. 2019. – 506 с.

5. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): наказ Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: court.gov.ua/userfiles/Instrukciya(5).doc

6. Курило М. П. Щодо необхідності подовження окремих процесуальних строків / М. П. Курило // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 167–171.

7. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

8. Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст]: [зб.] : офіц. ред. [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

9. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

10. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

11. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5: за станом на 27 липня 2015 року (із змінами).

12. Семизорова Е. В. Актуальные вопросы применения судами электронных документов / Е. В. Семизорова, О. В. Тульская // Информационное право. – 2013. – № 5 (36). – С. 19–25.

13. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

14. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і пер. / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

15. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

16. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту. / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

17. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

МОДУЛЬ 2
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3
РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Тема 3.1
Наказне провадження

План

1. Право на звернення до суду із заявою про видачу судового наказу: умови реалізації.
2. Поняття та особливості наказного провадження.
3. Вимоги до заяви про видачу судового наказу та порядок її подання.
4. Вирішення питання щодо прийняття заяви про видачу судового наказу. Повернення цієї заяви і відмова у її прийнятті.
5. Порядок видачі судового наказу.
6. Набрання чинності судовим наказом та його скасування.

Запитання для самоконтролю

1. Поняття та особливості наказного провадження.
2. Право на звернення до суду із заявою про видачу судового наказу: умови реалізації.
3. Вимоги до заяви про видачу судового наказу та порядок її подання.
4. Судовий збір за подання заяви про видачу судового наказу.
5. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ.
6. Вирішення питання щодо прийняття заяви про видачу судового наказу.

7. Підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу.

8. Порядок розгляду заяви про видачу судового наказу.

9. Характерні елементи судового наказу.

10. Набрання чинності судовим наказом.

11. Порядок скасування судового наказу.

12. Форма та зміст заяви про скасування судового наказу.

Тести

1. Заява про видачу судового наказу подається до:

а) суду першої інстанції;

б) до суду апеляційної інстанції;

в) до суду касаційної інстанції;

г) до Верховного Суду;

д) до Європейського суду з прав людини.

2. Заява про видачу судового наказу підписується:

а) секретарем суду;

б) відповідачем;

в) свідком;

г) судовим розпорядником;

д) заявником або його представником.

3. До заяви про видачу судового наказу не надаються такі документи:

а) документ, що підтверджує сплату судового збору;

б) документ, що підтверджує повноваження представника;

в) копія договору, укладеного в письмовій формі, за яким пред'явлені вимоги про стягнення грошової заборгованості;

г) інші документи, що підтверджують обставини, якими заявник обґрунтовує свої вимоги;

д) паспорт та індифікаційний код.

4. У разі відмови у видачі судового наказу або у разі його скасування внесена сума судового збору:

а) повертається;

б) не повертається;

в) залишається у суді;

г) вертається відповідачу;

д) винагорода судді.

5. У заяві про видачу судового наказу не вказується:

а) вимоги;

б) перелік доказів;

в) ім'я, прізвище, по батькові;

г) відомості про освіту;

д) найменування суду;

6. Не є підставою для відмови у видачі судового наказу:

а) заява з порушенням вимог;

б) заява, подана особою, яка не має процесуальної дієздатності;

в) воєнний стан;

г) судом виданий судовий наказ раніше з тими самими вимогами;

д) заява, яку подано з порушенням правил підсудності.

7. У судовому наказі не міститься:

а) дата видачі наказу;

б) найменування суду;

в) прізвище та ініціали судді;

г) відомості про свідків;

д) сума грошових коштів, що підлягають стягненню.

8. У заяві про скасування судового наказу не міститься:

а) найменування суду;

б) відомості про стан здоров'я;

в) наказ, що оскаржується;

г) ПІБ;

д) необґрунтованість вимог зазначення.

9. Заява про скасування судового наказу передається судді:

а) не пізніше наступного дня;

б) у той самий день;

в) через два дні;

г) через 5 днів;

д) через 15 днів.

10. Днем отримання боржником копії судового наказу є день:

а) вручення його боржнику;

б) з моменту відправлення;

в) з моменту отримання;

г) через 10 днів з моменту відправлення;

д) через 40 днів з моменту відправлення.

Практичні завдання

1. Які характерні структурні елементи судового наказу?
2. Чим судовий наказ відрізняється від звичайного судового рішення?
3. Чи можливо оскаржити судовий наказ в апеляційному порядку?
4. Охарактеризуйте перелік вимог, за якими може бути видано судовий наказ. Чи є цей перелік вичерпним?
5. Чи не вважаєте ви, що така вимога, як стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг не підлягає розгляду в порядку наказного провадження, так як зумовлює спір про право, і повинна бути розглянута в порядку позовного провадження?
6. Які особливості сплати судового збору за подання заяви про видачу судового наказу? Як сплачується судовий збір у випадку відмови у видачі судового наказу? Яким чином перераховується судовий збір, який був сплачений за подання заяви про видачу судового наказу в порядку наказного провадження у випадку подання позову заявником до боржника в порядку позовного провадження?

7. Які підстави для відмови у видачі судового наказу? Чи підлягає оскарженню ухвала про відмову у видачі судового наказу?

8. Яким чином потрібно діяти судді у випадку, якщо в заяві про видачу судового наказу містяться вимоги, частина з яких не підлягає розгляду в порядку наказного провадження?

9. Який порядок скасування судового наказу? Яка форма та зміст заяви про скасування судового наказу. Яким чином потрібно діяти судді у випадку, якщо заява про скасування судового наказу неналежно оформлена?

10. Коли судовий наказ набирає чинності та видається заявникові? Чи можливо судовий наказ визнати таким, що не підлягає виконанню? Якщо так, то яким чином це реалізується.

Творчі завдання

1. Проаналізувати практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження та підготувати доповідь з посиланням на знайдені судові рішення (судова практика) на питання:

а) особливості видачі судового наказу за вимогою про стягнення нарахованої, але невиплаченої працівникові суми заробітної плати;

б) особливості видачі судового наказу за вимогою про присудження аліментів на дитину (знайти відповідні норми Сімейного кодексу);

в) особливості видачі судового наказу за вимогою про повернення вартості товару неналежної якості (знайти відповідні норми Закону України «Про захист прав споживачів»);

г) особливості видачі судового наказу за вимогою про стягнення заборгованості за надані житлово-комунальні, телекомунікаційні послуги, послуги телебачення та радіомовлення.

2. Проаналізуйте судову практику скасування судових наказів судами, що їх видали, і визначте основні підстави їх скасування. Підготуйте ухвалу про скасування судового наказу.

3. Проаналізуйте судову практику про відмову у видачі судового наказу та підготуйте ухвалу суду про відмову у видачі судового наказу з підстави того, що із поданої заяви не вбачається виникнення або порушення права грошової вимоги, за якою заявником подано заяву про видачу судового наказу.

4. Підготуйте судовий наказ за вимогою про стягнення заборгованості за теплопостачання, сума вимоги якого становить 50,000 грн до фізичної особи – власника будинку.

5. Складіть схему набрання чинності судового наказу.

Словник юридичних термінів

Наказне провадження:

– призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо;

– це вид спрощеного непозовного провадження цивільного судочинства, спрямований на задоволення вимог заявника (стягувача) в межах безспірної юрисдикції;

– самостійний вид цивільного судочинства, здійснюваного загальними судами загальної юрисдикції і спрямованого на постановлення судового наказу;

– вид провадження у цивільному судочинстві, за якого судом вирішується справа про стягнення з боржника на підставі судового наказу грошових коштів на користь особи, яка має право вимоги без проведення судового засідання;

– є самостійним і спрощеним видом судового провадження у цивільному судочинстві у процесі розгляду окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою особи, якій належить право вимоги, без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення.

Ознаки наказного провадження:

– учасниками наказного провадження є заявник (стягувач) та боржник;

– відсутність спору про право;

– об'єктом судового захисту є безспірне право та інтерес заявника (стягувача);

– судовий наказ видається без проведення судового засідання;

– судовий наказ видається без виклику учасників справи;

– є документарним, оскільки видача судового наказу здійснюється лише на підставі письмових доказів, поданих заявником (стягувачем);

– скорочені строки видачі судового наказу;

– судовий наказ не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Заяву про видачу судового наказу:

– може подати особа, якій належить право вимоги, а також органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб;

– подаються до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності, встановленими ЦПК України, в письмовій формі та підписану заявником або його представником;

– вимоги, які пред'являються до змісту заяви, зазначені в ч. 2 ст. 163 ЦПК України.

Судовий наказ:

– це особлива форма судового рішення про стягнення з боржника грошової суми, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених статтею 161 ЦПК, за заявою особи, якій належить право такої вимоги;

– одночасно є виконавчим документом і підлягає виконанню за правилами, встановленими для виконання судових рішень у порядку, встановленому законом;

– може бути видано, якщо:

• заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку;

• заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;

• заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;

• заявлено вимогу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину – однієї чверті, на двох дітей – однієї третини, на трьох і більше дітей – половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

• заявлено вимогу про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

• заявлено вимогу про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало чинності, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів;

• заявлено вимогу до юридичної особи або фізичної особи – підприємця про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (у тому числі елект-ронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Порядок розгляду заяви про видачу судового наказу:

– розгляд судом заяви впродовж 5 днів із дня її надходження і проводиться без судового засідання і повідомлення заявника (стягувача) і боржника;

– за результатами розгляду заяви про видачу судового наказу суд видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу;

– після видачі судового наказу суд не пізніше ніж наступного дня надсилає його копію (текст) боржникові на його офіційну електронну адресу або рекомендованим листом із повідомленням про вручення, чи цінним листом із описом вкладеного, якщо офіційної електронної адреси боржник немає. Одночасно з копією судового наказу боржникові надсилається копія заяви заявника (стягувача) про видачу судового наказу разом із доданими до неї документами;

– у разі ненадходження до суду заяви від боржника про скасування судового наказу протягом 5 днів після закінчення строку на її подання судовий наказ набирає чинності.

Суддя відмовляє у видачі судового наказу, якщо:

– заяву подано з порушеннями вимог статті 163 ЦПК України;

– заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;

– заявлено вимогу, яка не відповідає вимогам статті 161 ЦПК України;

– наявні обставини, передбачені частиною першою статті 186 ЦПК України;

– з моменту виникнення права вимоги пройшов строк, який перевищує позовну давність, встановлену законом для такої вимоги, або пройшов строк, встановлений законом для пред'явлення позову в суд за такою вимогою;

– судом раніше виданий судовий наказ за тими самими вимогами, за якими заявник (стягувач) просить видати судовий наказ;

– судом раніше відмовлено у видачі судового наказу;

– із поданої заяви не вбачається виникнення або порушення права грошової вимоги, за якою заявником (стягувачем) подано заяву про видачу судового наказу;

– заяву подано з порушенням правил підсудності.

Про відмову у видачі судового наказу суддя постановляє ухвалу не пізніше 10 днів з дня надходження до суду заяви про видачу судового наказу.

Процедура скасування судового наказу:

– боржник подає заяву про скасування судового наказу в письмовій формі відповідно до вимог ч. 2 ст. 170 ЦПК України впродовж 15 днів із дня вручення копії судового наказу та доданих до неї документів до суду, який його видав;

– така заява не пізніше наступного дня передається судді;

– суддя не пізніше 2 днів після подання заяви постановляє ухвалу про скасування судового наказу, в якій роз'яснює заявнику (стягувачу) його право звернутися до суду із тими самими вимогами в порядку спрощеного позовного провадження.

Задачі

1. Громадянка Іванова О. П. звернулась до Оболонського районного суду м. Київ із заявою про присудження аліментів у розмірі 30 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, зазначивши при цьому, що гр. Савченко Б. В. відмовляється від добровільної сплати аліментів на дитину, не визнаючи свого батьківства.

Яким чином повинен діяти суддя у цій ситуації? Складіть проект відповідного судового рішення.

2. Чумаченко В. С. подав до суду заяву про видачу судового наказу на стягнення 50 000 грн за договором позики, який укладено з громадянином Чередниченко В. С. Суддя відмовив у видачі судового наказу, вказавши, що ще не настав термін платежу за документом, представленим Чумаченко В. С. Коваленко І. С. зажадав повернення суми судового збору, сплаченого ним при поданні в суд заяви. Суддя пояснив Чумаченко В.С., що внесена стягувачем сума не повертається, що лише у разі пред'явлення стягувачем позову до боржника у порядку позовного провадження сума судового збору, сплаченого за подання заяви, зараховується до суми судового збору, встановленої за подання позовної заяви. Чумаченко В. С. продовжував наполягати на поверненні йому суми судового збору, обґрунтувавши це тим, що найближчим часом подавати такий позов не збирається.

Як повинен у цьому випадку діяти суддя?

Чи можливе повернення судового збору в справах наказного провадження? Складіть проект ухвали про відмову у видачі судового наказу.

3. До суду надійшла заява Іванова про видачу судового наказу на вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої йому заробітної плати. Суддя відмовив Іванову в прийнятті заяви про видачу судового наказу через неподання ним документів, що підтверджують заявлену вимогу.

Чи правильно вчинив суддя?

Які документи-докази необхідно подати Іванову?

Як Іванову вирахувати суму судового збору, що підлягає сплаті?

4. А. подав до суду заяву про видачу судового наказу за вимогою про стягнення з підприємства нарахованої, але не виплаченої йому суми заробітної плати за 2 місяці.

Визначте, які докази повинен надати заявник для підтвердження законності своєї вимоги.

5. Ч. подав до суду заяву про видачу судового наказу з вимогою про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

Чи буде прийнята ця заява до розгляду та чи буде виданий судовий наказ із заявленої вимоги?

Які наслідки відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу?

6. Суддя прийняв до розгляду заяву Т. про видачу судового наказу про витребування майна у Ш., яке йому було передане за договором у користування на визначений строк, постановивши про це ухвалу, та одночасно призначив судове засідання для розгляду справи, надіслав судові виклики учасникам.

Які порушення допустив суддя?

Який процесуальний порядок видачі судового наказу?

7. Суддя виніс судовий наказ у справі за заявою А. до Н. про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати.

Визначте порядок набрання чинності судовим наказом.

8. Суддя виніс судовий наказ та невідкладно надіслав його копію боржнику по справі.

Визначте, які документи, крім копії судового наказу, мають бути надіслані боржнику, у які строки?

Які процесуальні права виникають у боржника з моменту отримання копії судового наказу?

9. Т., отримавши копію судового наказу як боржник, у встановлений законом строк подав до суду заяву про скасування судового наказу. До заяви він додав докази, що підтверджували безпідставність вимоги заявника про видачу судового наказу.

Який порядок розгляду заяви про скасування судового наказу?

Які процесуальні наслідки скасування судового наказу?

10. На розгляд суду надійшла заява Ковельського управління водопровідно-каналізаційного господарства «Ковельводоканал» до Лунного Остапа Григоровича про видачу судового наказу про стягнення боргу за надані послуги водопостачання та водовідведення. У порядку ЦПК України суд звернувся до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання фізичної особи – боржника. За відомостями адресно-довідкового підрозділу УДМС України у Волинській області громадянин Лунний Остап Григорович знятий з реєстрації 08 вересня 2012 року у зв'язку зі смертю.

Чи допускають ці правовідносини правонаступництво?

Яке процесуальне рішення має прийняти суд за результатами розгляду заяви Ковельського управління водопровідно-каналізаційного господарства «Ковельводоканал» до Лунного Остапа Григоровича про видачу судового наказу про стягнення боргу за надані послуги водопостачання та водовідведення?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 р. (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
5. Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження: Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 грудня 2011 року № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014740-11.
6. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.
7. Курс цивільного процесу: підруч. / В. В. Комаров [та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
8. Наказне провадження в цивільному процесі: монографія / за заг. ред. В. І. Бобрика. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 203 с.
9. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
10. Бобрик В. І. Європейське наказне провадження як основа для оптимізації цивільного судочинства в Україні / В. І. Бобрик // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 42–48.
11. Грабовий А. Новації цивільного процесу [Електронний ресурс] / А. Грабовий. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.

12. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

13. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

14. Туманов Д. А. Приказное производство в настоящее время: процесс или фикция процесса? / Д. А. Туманов // Журнал российского права. – 2008. – № 7. – С. 66–76.

15. Штефан О. Наказне провадження у цивільному судочинстві України / О. Штефан // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 1. – С. 44.

16. Ярошенко І. С. Наказне провадження: питання теорії та практики / І. С. Ярошенко // Юриспруденція: теорія і практика. – 2008. – № 8. – С. 18–23.

17. Вербіцька М. В. Наказне провадження у цивільному процесі України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / М. В. Вербіцька; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 18 с.

18. Грибанов Ю. Ю. Рассмотрение дел в порядке упрощенного производства в гражданском и арбитражном процессе: сравнительное исследование правовых систем России и Германии: дисс…. канд. юрид. наук / Ю. Ю. Грибанов. – Кемерово, 2007. – 235 с.

Тема 3.2
Позовне провадження

План

1. Поняття і суть позовного провадження.
2. Поняття позову, його елементи, види позовів.
3. Право на позов і право на пред'явлення позову.
4. Позовна заява як процесуальна форма виразу позову, її зміст і форма.
5. Процесуальний порядок пред'явлення позову. Наслідки його недотримання. Порядок виправлення недоліків позовної заяви.
6. Учасники позовного провадження.

Запитання для самоконтролю

1. Умови реалізації права на пред'явлення позову.
2. Прийняття позовних заяв у цивільних справах.
3. Класифікація позовів.
4. Об'єднання у позовній заяві кількох вимог, пов'язаних між собою.
5. Ціна позову та порядок сплати судового збору.
6. Зміни у позові та позовному провадженні.
7. Наслідки подання позовної заяви, що не відповідає вимогам закону.
8. Відмінність відмови у відкритті провадження у справі та залишення позовної заяви без руху, а також від повернення позовної заяви.
9. Зустрічний позов.
10. Заяви з процесуальних питань.
11. Наслідки подання позовної заяви, що не відповідає вимогам закону.

Тести

1. Під час розгляду справи у позовному провадженні сторони викладають свої вимоги:

а) усно;

б) письмово;

в) усі відповіді правильні;

г) правильної відповіді немає.

2. Позовні вимоги позивача не зазначаються у:

а) позовній заяві;

б) відзиві;

в) запереченні;

г) пояснювальній записці;

д) поясненні третіх осіб.

3. У позовній заяві не міститься:

а) найменування суду;

б) відомості про здоров'я;

в) ціна позову;

г) виклад обставини справи;

д) докази.

4. Які документи не додаються до позовної заяви:

а) диплом юриста;

б) документи, що підтверджують сплату судового збору;

в) документи, що звільняють від сплати збору;

г) письмові докази;

д) свідоцтво адвоката.

5. Судовий збір за подання заяви фізичною особою з майновими вимогами до відповідача становить:

а) 0,5 % від ціни позову;

б) 1 % від ціни позову;

в) 1,5 % від ціни позову;

г) 2 % від ціни позову;

д) 2,5 % від ціни позову.

6. Позов про виселення студента з гуртожитку у зв'язку із закінченням терміну навчання – це позов:

а) про присудження;

б) про визнання;

в) перетворювальний;

г) вендикаційний;

д) негаторний.

7. Примусовому виконанню підлягають судові рішення, ухвалені за:

а) позовами про присудження;

б) позовами про визнання;

в) перетворювальними позовами;

г) позовами органів державної влади та місцевого самоврядування;

д) позовами про виключення майна з опису.

8. Позов батька до матері про звільнення від обов'язку утримувати спільну дитину – це позов:

а) про присудження;

б) про визнання;

в) перетворювальний;

г) поданий органами державної влади та місцевого самоврядування;

д) такий позов не може бути класифікований у зв'язку з тим, що сторонами обраний неналежний (не передбачений законом) спосіб захисту прав.

9. Процесуальний порядок звернення до суду як процедура реалізації конституційного «права на суд» передбачає:

а) правильне складення й оформлення позовної заяви, тобто дотримання вимог закону щодо її форми та змісту;

б) правильне складення й оформлення позовної заяви та подання її до суду з додержанням правил підвідомчості та підсудності;

в) дотримання правил не лише щодо складення, оформлення і подання позовної заяви, а й щодо належної поведінки під час судового розгляду, зокрема, використання процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків;

г) дотримання форми і змісту позовної заяви; відкриття провадження у справі та здійснення провадження у справі до судового розгляду; дотримання процедури судового розгляду та фіксування цивільного процесу технічними засобами; дотримання форми і змісту судового рішення;

д) немає правильної відповіді.

10. Збільшення розміру позовних вимог допускається:

а) протягом усього часу розгляду справи;

б) до початку розгляду судом справи по суті;

в) під час судового розгляду справи;

г) лише на стадії відкриття провадження у справі;

д) до стадії судових дебатів.

Практичні завдання

1. Які категорії справ розглядаються у порядку позовного провадження цивільного судочинства? Які критерії застосовуються для виокремлення певної категорії справ? Яке значення має класифікація позовів?

2. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень рішення судів першої інстанції за різними видами позовів: три рішення суду, ухвалені у справі за позовом про присудження; три – за позовом про визнання; три – за перетворювальним позовом. Порівняйте їх.

3. Чи може суд під час розгляду справи вийти за межі позовних вимог? Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення, в яких зауважено про те, що «в рішенні суду по справі не ухвалено рішення щодо якоїсь із заявлених правових вимог» та «в рішенні суд вийшов за межі позовних вимог». Проаналізуйте їх, а також способи усунення зазначених недоліків.

4. Знайдіть кілька ухвал суду про забезпечення позову та проаналізуйте їх. Підготуйте заяву про забезпечення позову. Які вимоги до змісту та форми такої заяви? Чи може суд з власної ініціативи забезпечити позов або застосувати ефективніший спосіб забезпечення позову, ніж визначено в заяві? Яким чином має бути розглянуто заяву про забезпечення позову, яка надійшла до дня судового засідання, з урахуванням того, що її має бути розглянуто у день надходження? Чи має бути призначено судове засідання для розгляду такої заяви до раніше призначеної дати судового засідання у справі з вирішенням питання щодо забезпечення позову, чи така заява має розглядатися як клопотання у судовому засіданні під час розгляду справи на загальних підставах?

5. У багатьох судових рішеннях процесуальні дії позивача, спрямовані на зміну в будь-який спосіб тексту позовної заяви, суд називає не «зміна підстави позову», «зміна предмета позову» або «збільшення/зменшення розміру позовних вимог», а «уточнення позовних вимог». Проаналізуйте судові рішенні і на підставі них зробіть власні висновки, яким чином потрібно співвідносити зазначені поняття.

6. Як, на вашу думку, потрібно охарактеризувати такі дії позивача:

1) позивач звернувся до суду з позовом до відповідача про стягнення боргу за розпискою у розмірі 10 000 доларів, а в процесі судового розгляду вирішив, що йому треба вимагати стягнення зазначених коштів у гривневому еквіваленті;

2) банк звернувся до суду з позовом до відповідача про звернення стягнення на предмет іпотеки, в якому просив звернути стягнення на квартиру № 13 за адресою: м. Київ, вул. Озерна, 4, яка належить відповідачу, шляхом проведення прилюдних торгів у межах процедури виконавчого провадження. Як зазначено в судовому рішенні, в процесі судового розгляду справи банк «уточнив» позовні вимоги та просив звернути стягнення на квартиру, яка належить відповідачу, виселити відповідача з предмета іпотеки, а саме: з указаної квартири та зобов'язати відділ Державної міграційної служби зняти відповідача з реєстраційного обліку;

3) працівник звернувся до суду з позовом до підприємства, на якому він працює, про стягнення заборгованої суми заробітної плати з компенсацією. У процесі судового розгляду справи позивач уточнив позовні вимоги та просив суд стягнути з відповідача також індексацію з заробітної плати з компенсацією за невикористану відпустку;

4) банк звернувся до відповідача з позовом про стягнення заборгованості за анкетою-заявою останнього про приєднання до умов та правил надання банківських послуг у зв'язку з невиконанням відповідачкою своїх зобов'язань та стягнення з неї частини суми заборгованості в розмірі відповідно до розрахунку на момент подання позовної заяви у сумі 127 956,70 грн та понесенні судових витрат. У процесі судового розгляду через два місяці після відкриття провадження у справі банк подав до суду заяву про уточнення позовних вимог, в якій просив стягнути з відповідача, згідно з розрахунком, складеним на день судового розгляду справи, 143 500,08 грн.

Творчі завдання

Підготуйте позовну заяву про:

– усунення перешкод у користуванні майном;

– повернення майна з чужого незаконного володіння;

– позовна заява про розірвання шлюбу;

– позовна заява про визнання особи такою, що втратила право користування житловим приміщенням;

– стягнення грошових коштів, невиплачених при звільненні;

– визнання права власності в порядку спадкування на квартиру в ЖБК (житловому будівельному кооперативі);

– встановлення додаткового строку для прийняття спадщини;

– визнання права власності на частку у спільному майні;

– стягнення грошових коштів за борговою розпискою;

– поновлення на роботі у зв'язку зі скороченням чисельності або штату працівників;

– усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою;

– стягнення коштів з винуватця ДТП (дорожньо-транспортна пригода);

– поділ спільного майна подружжя;

– про захист честі, гідності та ділової репутації;

– визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно власником земельної ділянки;

– визнання права власності на самочинно збудоване майно на земельній ділянці, що не була відведена особі, яка здійснила самочинне будівництво;

– знесення самочинно збудованого нерухомого майна;

– відшкодування витрат на будівництво, здійснене на земельній ділянці, яку особі не було відведено;

– стягнення витрат, пов'язаних із приведенням земельної ділянки до попереднього стану;

– визнання оспорюваного правочину недійсним і застосування наслідків його недійсності;

– застосування наслідків недійсності нікчемного правочину;

– відшкодування моральної шкоди та виплати майнового відшкодування у зв'язку з порушенням авторського права.

Словник юридичних термінів

Право на позов:

– це передбачена законом можливість примусового поновлення порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу шляхом звернення до суду з вимогою про їх захист;

– право на пред'явлення позову і право на задоволення позову як дві сторони права на позов не можуть реалізовуватись одночасно: **право на пред'явлення позову** вважається реалізованим після прийняття суддею заяви (перша стадія цивільного процесу), а **право на задоволення позову** – в стадії судового розгляду при постановленні та оголошенні рішення.

Право на позов у матеріальному розумінні:

– це право на задоволення позову.

Право на позов у процесуальному розумінні:

– це право на пред'явлення позову.

Передумови права на пред'явлення позову:

– обставини, з наявністю чи відсутністю яких закон пов'язує виникнення суб'єктивного права певної особи на пред'явлення позову по конкретній справі. Передумовами права на пред'явлення позову є:

1) процесуальна правоздатність заявника;

2) наявність спору про право цивільне;

3) заява підлягає розгляду в судах у порядку цивільного судочинства;

4) відсутнє таке, що набрало чинності, рішення суду, ухвалене у спорі між тими сторонами, про той предмет, з тих самих підстав;

5) відсутня така, що набрала чинності, ухвала суду про закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову або укладенням мирової угоди сторін у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

6) у провадженні цього чи іншого суду відсутня справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

7) відсутність рішення третейського суду, прийняте в межах його компетенції, щодо спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, за винятком випадків, коли суд відмовив у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або скасував рішення третейського суду і розгляд справи в тому ж третейському суді виявився неможливим;

8) після смерті фізичної особи, а також у зв'язку з припиненням юридичної особи, які є однією із сторін у справі, спірні правовідносини допускають правонаступництво.

Позовне провадження:

– це вид цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється у порядку іншого судочинства.

Ознаки позовного провадження у цивільному судочинстві:

– відкриття провадження у справі відбувається внаслідок звернення до суду з позовною заявою;

– спрямоване на розгляд і вирішення спору про право;

– діяльність суду здійснюється виключно у межах юрисдикції загальних судів;

– сторони з протилежними інтересами (позивач та відповідач);

– учасники справи в судовому процесі наділені рівними правами та можливостями для захисту своїх суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів на засадах змагальності та диспозитивності;

– захист цивільних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, державних і суспільних інтересів здійснюється у спосіб, визначений законом або договором;

– учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

Позов:

– це матеріально-правова вимога, звернута через суд від позивача до відповідача про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, яка вирішується у визначеній законом процесуальній формі у спосіб, встановлений законом або договором.

Основні елементи позову:

Предмет позову – та його частина, що характеризує матеріально-правову вимогу позивача до відповідача (що конкретно вимагає позивач), стосовно якої він просить ухвалити рішення суду, яка має правовий характер і випливає з конкретних матеріально-правових відносин.

Підстава позову – та його частина, де зазначаються обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги і докази, що підтверджують кожну обставину (чим він обґрунтовує свої вимоги).

Зміст позову – вимога позивача до суду про застосування судом певного способу судового захисту (який спосіб захисту свого права він обрав).

Класифікація позовів:

За характером спірних правовідносин: ті, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових правовідносин тощо.

За способом захисту цивільних прав та інтересів: позови про присудження, про визнання та перетворювальні.

Позови про присудження – характеризуються тим, що позивач просить суд поновити його порушені права і зобов'язати відповідача усунути наслідки правопорушення.

Позови про визнання – спрямовані на захист інтересів позивача, який вважає, що його суб'єктивні права не визнаються іншими особами, а суд своїм рішенням підтверджує наявність чи відсутність права і обов'язку – поділяються на дві групи: 1) *позитивні* – коли позивач обґрунтовує вимогу про визнання за ним певного суб'єктивного права; 2) *негативні* – коли позивач обґрунтовує відсутність у нього обов'язку.

Перетворювальні позови – спрямовані на припинення, зміну або виникнення нових правовідносин.

Позовна заява:

– процесуальний документ, який у письмовій формі відтворює зміст вимоги щодо предмета спору та її обґрунтування, що підписаний позивачем або його представником, або іншою особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, позовна заява подається до суду.

Зміст позовної заяви:

– найменування суду першої інстанції, до якого подається заява;

– повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові – для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України), а також реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних

осіб – громадян України (якщо такі відомості позивачу відомі), відомі номери засобів зв'язку, офіційної електронної адреси та адреси електронної пошти;

– зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці (обґрунтований розрахунок сум, що стягуються чи оспорюються);

– зміст позовних вимог: спосіб (способи) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні; якщо позов подано до кількох відповідачів – зміст позовних вимог щодо кожного з них;

– виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини;

– відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися, у тому числі, якщо законом визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору;

– відомості про вжиття заходів забезпечення доказів або позову до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися;

– перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності); зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви;

– попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які позивач поніс і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи;

– підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього ж відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав;

– позовна заява може містити також і інші відомості, необхідні для правильного та своєчасного вирішення спору.

Задачі

1. Загнойко був звільнений з посади столяра за непридатністю. Вважаючи звільнення неправильним, Загнойко звернувся з позовом до фабрики «Меблі» про поновлення на роботі і виплату за вимушений прогул. Під час підготовки справи до розгляду суд залучив на сторону відповідача третьою особою начальника цеху фабрики, за ініціативою якого був звільнений Загнойко. До розгляду справи наказом по фабриці Загнойко був поновлений на роботі і з цих підстав звернувся до суду з заявою про відмову від позову. Суд прийняв його відмову і провадження по справі закрив.

Визначіть правильність прийняття судом відмови від позову.

Хто може представляти в суді відповідача і якими документами має підтвердити право представництва та обсяг процесуальних прав представника в суді?

2. У квартиру, яка складається з трьох кімнат, виконком Ірпінської міської ради народних депутатів поселив дві сім'ї – Заплітняк та Матушняк. Між Марією Заплітняк та Ольгою Матушняк виникали систематичні сварки, що призводили до бійок, в яких вже брали участь і їхні чоловіки. У зв'язку з цим подружжя Заплітняк подало позов про виселення подружжя Матушняк із квартири за неможливістю подальшого спільного проживання. Після ознайомлення з цими вимогами подружжя Матушняк подало до цього ж суду заяву з аналогічними вимогами.

Розглядаючи цей позов, суд, враховуючи можливість сторін провести обмін, прийняв рішення, яким зобов'язав сторони до 1 серпня року, коли розглядалась справа, провести обмін квартири на дві окремі.

Визначте предмет, підставу та вид позову.

Чи правильно вирішив суд, оскільки ні одна із сторін цього не просила?

Дайте правову характеристику заяви Матушняк.

3. До місцевого суду по пошті надійшла заява директора Ірпінського будинку культури Івана Петрова про стягнення з Володимира Карпюка 8 одиниць різного майна, яке відповідач незаконно привласнив, працюючи раніше на посаді директора, і після звільнення з посади його добровільно не повертає. Суддя виніс ухвалу про відмову в прийнятті заяви, посилаючись на те, що позивач у ній не зазначив докази, які стверджують позов, і не сплатив належну суму судового збору.

Чи правильно вчинив суддя?

Як має бути вирахувана сума судового збору, що підлягає сплаті?

Визначте предмет, підставу та вид позову.

4. Бригада теслярів за договором підряду з кооперативом зобов'язалась побудувати сховище для сільгосппродукції. Бригада свої обов'язки виконала в строк і якісно, а кооператив відмовився сплатити гроші у зв'язку з тим, що кошторисом видатки на це будівництво не були передбачені. Бригада пред'явила в суд позов.

Визначте учасників судового процесу.

Хто може представляти в суді позивача та відповідача і якими документами вони мають підтвердити право представництва та обсяг процесуальних прав представника в суді?

Визначте предмет, підставу та вид позову.

5. Будинок Старостіна разом із фруктовими деревами, що були посаджені на присадибній ділянці, у зв'язку з будівництвом Інституту підлягав зносу. За оцінкою комісії Старостіну належало виплатити 51 900 грн, але він вважав, що оцінка вкладеної праці щодо вирощення дерев проведена неправильно і що йому необхідно доплатити 4 100 грн, про що він і просив у позовній заяві до суду. Оскільки представник Інституту в суді, перевіривши розрахунки, погодився переглянути своє рішення, Старостін відмовився від заявленого позову. Ця відмова була прийнята судом. На другий день Старостін прибув до Інституту, де були перевірені розрахунки, з яких видно, що Інститут може доплатити 2 000 грн, але Старостін наполягає на тому, щоб йому заплатили всю суму.

Оскільки згода знову не була досягнута, Старостін заявив позов, який судом був розглянутий і задоволений.

Чи мав право суд розглянути такий позов?

Хто може представляти в суді позивача і якими документами мають бути підтверджені права представництва та обсяг процесуальних прав представника в суді?

6. Директор магазину «Гастроном» подав позовну заяву до суду стосовно працівників Погорілкіна і Серебрякова про стягнення з них вартості нестачі товару, виявленої під час ревізії кондитерського відділу магазину.

Суддя, ознайомившись із цими матеріалами, відіслав їх назад з роз'ясненням, що позов мусить бути заявлений окремо до Погорілкіна і Серебрякова в рівних частинах за місцем їх постійного проживання, а не роботи.

Чи законні дії судді? Дайте роз'яснення поняття «солідарна матеріальна відповідальність». Як директор магазину вираховував розмір сплаченого судового збору за подання позовної заяви?

7. Чи правильно поступив суддя, який:

1) прийняв до свого провадження позов Сиротіної до Лозуєва про визнання права на житлоплощу, враховуючи, що Сиротіна поселилася на правах піднаймача, та цей спір був уже предметом розгляду в суді, по якому є рішення, що набрало чинності;

2) прийняв до свого провадження позов Сергієнка до Григоренка про виселення через неможливість дальшого сумісного проживання, враховуючи те, що тотожній позов суд розглядав, і Григоренку було винесено найсуворіше попередження, але він продовжував порушувати норми співжиття.

Що необхідно розуміти під тотожністю позову?

8. Фермер С. пред'явив до Ліспромгоспу позов про повернення йому автопричепу та іншого знаряддя, яке було йому надано тимчасово для перевезення лісу.

Чи правильна відмова судді?

До якого виду належить цей позов? Визначте його елементи.

Дайте визначення понять «позов», «позовне провадження», «позовна заява».

9. Крамаров Олександр Іванович (м. Ірпінь, вул. Пушкінська, 34, кв. 5) позичив Трофимову Геннадію Вікторовичу (м. Київ, бул. Перова, 8, кв. 2) грошові кошти у розмірі 500 000,00 грн для придбання останнім автомобіля, про що Трофимовим Г. В. складено відповідну розписку від 01.11.2011. 10.01.2014 Крамаров О. І. направив Трофимову Г. В. письмову вимогу про повернення коштів протягом 7 днів від моменту отримання вимоги. Трофимов Г. В. вказану вимогу отримав 13.01.2014, про що розписався на повідомленні про отримання, але коштів не повернув. У зв'язку із зазначеним Крамаров О. І. звернувся до Деснянського районного суду м. Київ з позовом до Трофимова Г. В. про стягнення коштів. Суддя відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивуючи тим, що позивач до позовної заяви не додав оригіналу розписки, а копія нечитабельна, нерозбірлива, але видно, що копія не засвідчена, а сама розписка не посвідчена підписами свідків.

Чи правильна відмова судді?

До якого виду належить цей позов? Визначте його елементи.

Чи можуть сторони заключити мирову угоду?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.2.
5. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова Пленуму Верховного суду України: від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09.

6. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ: від 07.02.2014 № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14.

7. Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК України, за І півріччя 2012: розділ «Спори, що виникають із житлових правовідносин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/8f85f728235a4badc2257aee002a70f7?OpenDocument.

8. Постанова Верховного Суду України від 21.05.2012 № 6-88цс11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/81b1cba59140111fc2256bf7004f9cd3/f293485d9e50b041c2257a1a00462834?OpenDocument.

9. Позовне провадження: монографія / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – 552 с.

10. Снідевич О. С. Зміна позову в цивільних справах, що виникають із земельних правовідносин [Електронний ресурс] / О. С. Снідевич // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1 (17). – С. 113–118 – Режим доступу: www.univer.km.ua/jornal.php.

11. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

12. Васильєв С. В. Цивільний процес України: навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

13. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

14. Позовне провадження: моногр. / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

15. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 № 13.

16. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

17. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х.: Право, 2017. – 234 с.

18. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

19. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

20. Єдиний державний реєстр судових рішень. Інформаційний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua

21. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ: наказ ДСА від 17 грудня 2013 року № 173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Nakaz%20173.pdf.

Тема 3.3
Провадження у справі до судового розгляду

План

1. Відкриття провадження у справі.
2. Заперечення проти позову: матеріально-правові та процесуальні.
3. Провадження у справі до судового розгляду як стадія цивільного судочинства.
4. Попереднє судове засідання.
5. Захист інтересів відповідача.

Запитання для самоконтролю

1. Правові наслідки відкриття цивільних справ у суді.
2. Завдання, порядок проведення, питання, які вирішуються у попередньому судовому засіданні.
3. Передумови права на звернення до суду за судовим захистом.
4. Підстави залишення позовної заяви без руху та повернення позовної заяви.
5. Підстави відмови у відкритті провадження у справі. Об'єднання та роз'єднання позовів.
6. Підготовче провадження як стадія цивільного судочинства.
7. Завдання, строки та порядок проведення підготовчого засідання.
8. Судові рішення у підготовчому засіданні.
9. Підстави та порядок проведення врегулювання спору за участі судді.
10. Підстави для відмови від позову.
11. Поняття та порядок укладення мирової угоди сторін.
12. Судові виклики та повідомлення.

Тести

1. Підготовче провадження має бути проведене протягом:

а) 72 годин із моменту відкриття провадження у справі;

б) 10 днів із дня відкриття провадження у справі;

в) 60 днів із дня відкриття провадження у справі;

г) 24 годин із моменту відкриття провадження у справі;

д) 15 днів із дня відкриття провадження у справі.

2. У разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин суд:

а) не має права вирішити спір за наявними матеріалами справи;

б) надсилає повідомлення відповідачу про обов'язкове надання відзиву;

в) має право вирішити спір за наявними матеріалами справи;

г) залишає справу без розгляду;

д) повертає позовну заяву позивачу.

3. Відповідач має право пред'явити зустрічний позов протягом:

а) 15 днів;

б) строку, встановленого для подання відзиву;

в) 10 днів;

г) 30 днів;

д) 60 днів.

4. Підготовче засідання проводиться судом:

а) без повідомлення учасників справи;

б) без виклику учасників справи;

в) з повідомленням учасників справи;

г) з обов'язковим викликом усіх учасників справи;

д) з повідомленням відповідних органів державної влади.

5. У підготовчому засіданні суд не:

а) направляє судові доручення;

б) вирішує питання про колегіальний розгляд справи;

в) врегульовує спір за участі сторін;

г) вирішує заяви та клопотання учасників справи;

д) з'ясовує розмір заявлених сторонами судових витрат.

6. Суд може оголосити перерву у підготовчому засіданні у разі необхідності, зокрема у випадках:

а) заміни відведеного експерта, перекладача, спеціаліста;

б) невиконання учасником справи вимог ухвали про відкриття провадження у справі у встановлений судом строк, якщо таке невиконання перешкоджає завершенню підготовчого провадження;

в) неподання витребуваних доказів особою, яка не є учасником судового процесу;

г) витребування нових (додаткових) доказів;

д) усі відповіді правильні.

7. У строк, встановлений судом:

а) позивач та відповідач можуть укласти мирову угоду;

б) позивач має право подати відповідь на відзив, а відповідач – заперечення;

в) суддя може врегулювати спір між учасниками;

г) позивач має право відкликати позовну заяву;

д) усі учасники можуть подати свої клопотання та заперечення.

8. Якщо позивачем до закінчення підготовчого провадження подано заяву про визнання недійсним повністю чи у певній частині пов'язаного з предметом спору правочину, який суперечить закону, суд:

а) закриває це провадження і відкриває нове;

б) закриває це провадження і не відкриває нове;

в) надає відповідачу, іншим учасникам справи час на підготовку своїх пояснень та заперечень з приводу поданої заяви;

г) надає відповідачу час для подання своїх пояснень та заперечень з приводу цієї заяви;

д) надає відповідачу час для подання лише пояснень з приводу цієї заяви.

9. У підготовчому засіданні суд:

а) постановляє ухвалу (ухвали) про процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті;

б) ухвалює рішення про процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті;

в) виносить постанову про процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті;

г) відкриває розгляд справи по суті;

д) постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду.

10. У разі відкладення підготовчого засідання або оголошення перерви підготовче засідання:

а) починається спочатку;

б) продовжується зі стадії, на якій засідання було відкладене або у ньому була оголошена перерва;

в) закривається і відкривається нове підготовче засідання;

г) закривається і не відкривається нове підготовче засідання;

д) відкривається з того часу, з якого позивач подав заяву про продовження підготовчого засідання.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте стадію судового розгляду у суді першої інстанції, визначіть його роль і значення.

2. Мета та завдання відкриття провадження у справі як першої стадії провадження у суді першої інстанції.

3. Проаналізуйте матеріально-правові та процесуально-правові наслідки відкриття провадження у справі.

4. Охарактеризуйте значення та підстави відмови у відкритті провадження. Чи є перелік підстав для відмови у відкритті провадження у справі вичерпним? У чому полягає значення законодавчого закріплення підстав відмови у відкритті провадження у справі?

5. Охарактеризуйте значення і роль провадження у справі до судового розгляду. Якими є основна мета і завдання провадження у справі до судового розгляду? Чи має значення послідовність досягнення основних завдань цієї стадії провадження у суді першої інстанції?

6. Дії суду з урегулювання спору до судового розгляду. Чи може суд спонукати сторони до мирного врегулювання спору? Якщо так, поясніть, яким чином. Якщо ні, поясніть чому.

7. Процесуальні дії суду для підготовки справи до судового розгляду. Чи є перелік цих дій вичерпним, чи він визначається на розсуд суду?

8. Проаналізуйте спеціальні права сторін на стадії підготовки до судового розгляду.

9. Заходи, які вживає суд для забезпечення своєчасної явки в судове засідання учасників процесу.

10. Охарактеризуйте поняття та значення зустрічного позову як спеціального засобу заперечення проти позову. Який порядок та умови подання зустрічного позову?

11. Охарактеризуйте порядок та умови направлення судових викликів та повідомлень.

Творчі завдання

1. Підготуйте ухвалу суду про відкриття провадження у справі відповідно до вимог, визначених законом до таких ухвал.

2. Зміст ухвали суду про відкриття провадження у справі – догма чи можливі варіанти.

3. Визначіть коло заяв, які не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

4. Визначіть поняття «правовий характер спору», «спір про право», «спірні правовідносини», «безспірні вимоги».

5. Підготуйте ухвалу суду про процесуальні дії, які належить вчинити під час підготовчого провадження у справі про захист прав споживача або захист честі та гідності особи.

6. Визначіть особливості підготовчого провадження у різних категоріях справ.

7. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень кілька ухвал суду про об'єднання та роз'єднання позовів і проаналізуйте їх.

8. Підготуйте ухвалу про повернення позовної заяви з підстав подання заяви про розірвання шлюбу під час вагітності дружини. Проаналізуйте за даними Єдиного державного реєстру судових рішень кількість таких ухвал.

9. Складіть ухвалу про проведення процедури врегулювання спору за участі судді. Проаналізуйте за даними Єдиного державного реєстру судових рішень кількість таких ухвал.

10. Знайдіть та проаналізуйте за даними Єдиного державного реєстру судових рішень кілька ухвал суду про відмову у затвердженні мирової угоди.

Словник юридичних термінів

Провадження у суді першої інстанції:

– це врегульована нормами цивільного процесуального законодавства діяльність суду першої інстанції та учасників цивільного процесу з розгляду і вирішення цивільних справ у порядку позовного, окремого або наказного провадження.

Передумови права на звернення до суду за судовим захистом:

– це обставини, з якими пов'язана можливість практичного здійснення права на звернення до суду за судовим захистом.

Суб'єктивні передумови права на звернення до суду за судовим захистом – це передумови, до яких належить характеристика суб'єктів спору зокрема, цивільна процесуальна правоздатність позивача, заявника, третіх осіб, а також відповідача або заінтересованої особи, інших осіб, які беруть участь у справі.

Об'єктивні передумови права на звернення до суду за судовим захистом – це передумови, пов'язані з характером предмета, що підлягає розгляду судом, які можна поділити на:

1) позитивні – право на звернення до суду за судовим захистом зумовлене, по-перше, правовим характером спору, по-друге, належністю справи до юрисдикції загальних судів;

2) негативні – обставини, які унеможливлюють звернення до суду.

Залишення заяви без руху:

– процесуальна дія суду з тимчасового припинення провадження у справі у разі недотримання особою, яка звернулася з позовною заявою, вимог закону щодо змісту позовної заяви, несплати судового збору, а також ненадання до позовної заяви її копій і копій, доданих до неї документів, на визначений строк для усунення зазначених недоліків (ст. 185 ЦПК України);

– можливе у випадку, якщо позовну заяву подано без додержання вимог, які встановлені стст.175 і 177 ЦПК України;

– в ухвалі про залишення позовної заяви без руху, яка постановляється протягом 5 днів із дня надходження до суду позовної заяви, зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати 10 днів із дня вручення ухвали.

Повернення позовної заяви:

– процесуальна дія суду спрямована на припинення провадження у справі на підставах, визначених законом (чч. 3, 4 ст. 185 ЦПК України), що не перешкоджає повторному зверненню з такою самою заявою, за умови, якщо перестануть існувати обставини, які стали підставою для повернення заяви судом;

– суд повертає позовну заяву і додані до неї документи не пізніше 5 днів із дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків;

– про повернення позовної заяви постановлюється ухвала, яка може бути оскаржена.

Відкриття провадження у справі:

– починається стадія підготовчого провадження цивільного судочинства, основним завданням якого є визначення передумов права особи на звернення до суду за судовим захистом;

– суд відкриває провадження у справі протягом 5 днів з дня надходження позовної заяви;

– про відкриття провадження у справі постановляється ухвала, яка повинна відповідати вимогам ч. 2 ст. 187 ЦПК України.

Відмова у відкритті провадження у справі:

– процесуальна дія суду зі з'ясування підстав, визначених законом, які унеможливлюють провадження у справі, що перешкоджає повторному зверненню до суду з таким самим позовом (ст. 186 ЦПК України);

– про відмову у відкритті провадження у справі постановляється ухвала не пізніше 5 днів з дня надходження заяви;

– ухвалу суду першої інстанції про відмову у відкритті провадження у справі може бути оскаржено в апеляційному порядку.

Об'єднання позовів:

– це процесуальна дія, спрямована на об'єднання декількох вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основними та похідними вимогами від одного й того самого позивача до одного й того самого відповідача, одного й того самого позивача до різних відповідачів, різних позивачів до одного й того самого відповідача.

Похідна позовна вимога:

– це вимога, задоволення якої залежить від задоволення іншої позовної вимоги (основної вимоги).

Зміна предмета позову:

– це забезпечене процесуальними гарантіями диспозитивне право позивача упродовж розгляду справи судом замінити вимогу, з якою він звернувся до суду, на іншу, в межах спірних правовідносин.

Об'єднання судом справ в одне провадження:

– це об'єднання кількох позовних вимог одного і того самого позивача до одного відповідача чи до різних відповідачів або за позовами різних позивачів до того самого відповідача на підставі однорідності та взаємозв'язку цих позовних вимог, а також спільності предмета позову;

– допускається лише до початку підготовчого засідання, а у спрощеному позовному провадженні – до початку розгляду справи по суті у кожній із справ;

– справи, об'єднані в одне провадження, роз'єднанню не підлягають;

– не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які потрібно розглядати в порядку різного судочинства та кількох вимог, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам.

Роз'єднання позовів:

– це виділення однієї або кількох із сумісно заявлених вимог у самостійні провадження для розгляду на загальних підставах із метою спрощення розгляду справ;

– роз'єднання позовів судом допускається до початку розгляду справи по суті за ініціативи судді або за клопотанням учасника справи.

Підготовче провадження:

– це стадія цивільного судочинства, яка починається з відкриття провадження і закінчується закриттям підготовчого засідання;

– являє собою сукупність процесуальних дій, здійснюваних суддею та учасниками справи, спрямованих на врегулювання спору до судового розгляду або забезпечення правильного та своєчасного розгляду і вирішення справи на стадії судового розгляду.

Основні завдання підготовчого провадження:

– остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;

– з'ясування заперечень проти позовних вимог;

– визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;

– вирішення відводів;

– визначення порядку розгляду справи;

– вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

Підготовче засідання:

– проведення підготовчого провадження відбувається протягом 60 днів з відкриття провадження у справі, строк може бути продовжений не більше ніж на 30 днів за клопотанням однієї із сторін або судді;

– проводиться судом із повідомленням учасників справи і має на меті виконання основних завдань підготовчого провадження з конкретної справи;

– має бути розпочате не пізніше ніж через 30 днів із дня відкриття провадження у справі;

– повноваження суду під час підготовчого засідання зазначені в ч. 2 ст. 197 ЦПК України;

– процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження, оформлюються судом шляхом постановлення відповідних ухвал;

– за результатами підготовчого провадження суд може ухвалити рішення у випадку визнання позову відповідачем.

За результатами підготовчого засідання суд постановляє ухвалу про:

– залишення позовної заяви без розгляду;

– закриття провадження у справі;

– закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті.

Врегулювання спору за участі судді:

– це спрямована суддею на досягнення сторонами справи мирного врегулювання спору процедура, яка проводиться виключно за згодою сторін до початку розгляду справи по суті;

– не допускається проведення врегулювання спору за участі судді у разі, якщо у справу вступила третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Порядок проведення врегулювання спору за участі судді:

– про проведення процедури врегулювання спору за участі судді суд постановляє ухвалу, якою одночасно зупиняє провадження у справі;

– проведення врегулювання спору за участі судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих нарад (спільні наради проводяться за участі обох сторін, їх представників та судді, а закриті наради – за ініціативою судді з кожною із сторін окремо);

– суддя роз'яснює сторонам мету, порядок проведення врегулювання спору за участі судді, права та обов'язки сторін, з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування по категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору;

– врегулювання спору за участі судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів із дня постановлення ухвали про його проведення.

Врегулювання спору за участі судді припиняється:

– у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участі судді;

– у разі закінчення строку врегулювання спору за участі судді;

– за ініціативою судді у разі затягування врегулювання спору будь-якою із сторін;

– у разі укладення сторонами мирової угоди та звернення до суду із заявою про її затвердження або звернення позивача до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду, або в разі відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем.

Про припинення врегулювання спору за участі судді:

– постановляється ухвала, яка оскарженню не підлягає.

Для врегулювання спору до судового розгляду суд з'ясовує:

– чи не відмовляється позивач від позову;

– чи визнає позов відповідач;

– чи не бажають сторони укласти мирову угоду;

– чи не бажають сторони передати справу на розгляд третейського суду.

Мирова угода сторін:

– це письмова домовленість сторін судового процесу, що укладається ними з метою мирного врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін.

Порядок укладення мирової угоди:

– сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну письмову заяву, на будь-якій стадії судового процесу;

– укладена сторонами мирова угода затверджується ухвалою суду, в резолютивній частині якої зазначаються умови угоди;

– затверджуючи мирову угоду, суд цією ж ухвалою одночасно закриває провадження у справі;

– виконання мирової угоди здійснюється особами, які її уклали, в порядку і в строки, передбачені цією угодою;

– ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа.

Суд відмовляє у затвердженні мирової угоди і продовжує судовий розгляд, якщо:

– умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними;

– одну із сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Підготовка справи до судового розгляду полягає у:

– визначенні характеру спірних правовідносин і змісту правової вимоги, а також норми матеріального права, що регулює спірні правовідносини;

– уточненні позовних вимог і заперечень проти позову, визначенні предмета доказування, тобто кола фактів і обставин справи, які потрібно встановити для вирішення спору: які з них визнаються кожною стороною, а які підлягають доказуванню;

– з'ясуванні доказів, які подаються сторонами в обґрунтування своїх вимог чи заперечень:

– вирішенні інших заяв і клопотань осіб, які беруть участь у справі, зокрема про витребування доказів, забезпечення позову тощо;

– вирішенні питання про склад осіб, які братимуть участь у справі:

– вчиненні інших дій, потрібних для підготовки справи до судового розгляду:

– вжитті заходів до забезпечення своєчасної явки в судове засідання учасників процесу;

– направленні судових викликів і повідомлень учасникам справи.

Заперечення проти позову:

– спеціальне право відповідача, яке є засобом захисту відповідача проти позову, тобто пояснення відповідача, які стосуються правомірності відкриття провадження у справі або матеріально-правової вимоги позивача.

Процесуально-правові заперечення:

– це заперечення відповідача, які стосуються правомірності виникнення процесу, а також його заперечення з приводу окремих процесуальних дій позивача або суду.

Матеріально-правові заперечення:

– це заперечення, спрямовані на спростування фактів, покладених позивачем в обґрунтування своїх вимог.

Зустрічний позов:

– один із засобів захисту відповідача проти позову, тобто зустрічна самостійна вимога відповідача до позивача у вже розпочатому провадженні, яка була заявлена для спільного розгляду з первісним позовом.

Судовий виклик:

– це вимога суду, адресована особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, перекладачам, спеціалістам, обов'язково з'явитися до суду для участі в судовому засіданні.

Судове повідомлення:

– процесуальна дія суду, що адресована особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, у яких участь цих осіб не є обов'язковою.

Задачі

1. Чепіга, яка працювала в середній школі викладачем, за незабезпечення якості викладання історії України і за допущені антипедагогічні вчинки була звільнена з роботи. Вважаючи своє звільнення незаконним, Чепіга пред'явила в суд позов про поновлення її на роботі.

Які докази належить подати сторонам?

Які дії мусить провести суддя у порядку підготовки справи до розгляду?

2. Суддя за позовом Голодія до Кожурини про виселення за неможливістю дальшого спільного проживання, в порядку підготовки справи до розгляду, викликав та допитав свідків Чурбенка та Заброду. Довідавшись, які факти будуть стверджувати в суді свідки, суддя викликав для цього відповідача Кожурину і повідомив її, щоб вона за цими фактами підготувала свої заперечення та підтвердила їх доказами в судовому засіданні.

Чи законні такі дії судді?

Які дії мусить провести суддя у порядку підготовки цієї справи до розгляду?

3. Мазуренко, працюючи муляром у «Будівельнику», отримав каліцтво, внаслідок чого втратив 85 % професійної та 60 % загальної працездатності. Комісією МСЕК був визнаний довічно інвалідом II групи, у зв'язку з чим йому була призначена пенсія. Оскільки Мазуренко М. І. вважав, що нещасний випадок стався з вини адміністрації «Будівельника», то він заявив позов про відшкодування збитку в розмірі щомісячних платежів, що становлять різницю між зарплатою, яку він одержував, і розміром призначеної пенсії.

Чи може бути прийнята позовна заява з такою вимогою суддею до свого провадження, враховуючи те, що вона не була предметом досудового врегулювання спору та не оплачена судовим збором?

Які докази по справі необхідно подати Мазуренку?

Кого належить викликати по справі в суд? Яка буде його процесуальна правосуб'єктність?

Які дії належить провести судді в порядку підготовки справи до розгляду?

4. Смолярчук подала до суду позовну заяву, в якій просила визнати її шлюб з Смолярчуком недійсним, оскільки їй стало відомо з випадково залишеного ним листа, що він до одруження з нею перебував у зареєстрованому шлюбі з Кустовою.

Які процесуальні дії необхідно провести судді в порядку підготовки справи до розгляду?

5. Між Захаровою Лідією Степанівною та Зайцем Петром Анатолійовичем укладено договір оренди квартири строком на 1 рік. Внаслідок несплати орендарем орендної плати Захарова Л. С. звернулась до суду з позовом до Зайця П. А. про стягнення заборгованості з орендної плати за червень 2019 р. У процесі судового розгляду справи відповідач сплатив орендну плату за червень у добровільному порядку, внаслідок чого позивач відмовилась від позову. Суд закрив провадження у справі. У подальшому Захарова Л. С. знову звернулась до суду з позовом до Зайця П. А. про стягнення заборгованості з орендної плати за тим самим договором оренди за липень 2019 р.

Чи існують у цьому випадку підстави для відмови у відкритті провадження у справі?

Які наслідки закриття провадження у справі?

Проаналізуйте ситуацію та надайте правову оцінку діям суду.

6. Про залишення заяви без руху Товариство з обмеженою відповідальністю «ЄвроХолдинг» звернулося до суду з позовом до Євтушенко Галини Геннадіївни, третя особа без самостійних вимог на стороні відповідача – СТОВ «Пісчане», про визнання недійсним договору оренди землі. Ухвалою суду позовну заяву ТОВ «ЄвроХолдинг» залишено без руху з таких підстав:

– позивач звернувся до суду з позовною вимогою про визнання недійсним договору оренди землі, укладеного між відповідачем і третьою особою. Ухвалене у цій справі судове рішення матиме однакові правові наслідки для обох сторін спірного договору оренди. Тому орендар за договором – СТОВ «Пісчане» має бути вказано у позовній заяві у такому ж статусі сторони у цивільному процесі, як і інша сторона договору – власник землі (орендодавець) – відповідач;

– позивачем не додано до позовної заяви її копії та копії усіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб:

– позивачем не вказано, які саме права й інтереси позивача були порушені, невизнані чи оспорені відповідачем – власником землі внаслідок укладення договору оренди землі з третьою особою.

Отримавши зазначену ухвалу, Товариство з обмеженою відповідальністю «ЄвроХолдинг» звернулося до суду із заявою про роз'яснення ухвали про залишення позовної заяви без руху.

Як має діяти суд у цьому випадку?

Чи може суд роз'яснити ухвалу про залишення позовної заяви без руху?

7. Калита звернувся з позовом у суд до кооперативу «Молодь» про відшкодування понесеного збитку. У підтвердження своїх вимог Калита посилався на те, що в результаті прориву греблі кооперативного ставка, яка була споруджена недоброякісно, його город був повністю знищений водою та мулом.

Які процесуальні дії необхідно провести судді з підготовки цієї справи до розгляду?

Кому суд направить судовий виклик, а кому повідомлення?

8. Гитун, проходячи вулицями міста, побачив жінку, яка була одягнена в цигейкову шубу сірого кольору, що належала його дружині, але яка була викрадена з приміщення бібліотеки, де дружина працює. З допомогою міліції Гитун затримав невідому, яка виявилась Петровою і повідомила, що шубу купила в комісійному магазині. На другий день Гитун подав позов у суд до Петрової про відібрання шуби, прохаючи суд до вирішення справи по суті накласти арешт на шубу. Петрова просила для забезпечення доказу, що вона шубу купила в магазині, накласти арешт на всі квитанції комісійного магазину.

Які процесуальні дії належить провести судді в порядку підготовки цієї справи до розгляду?

Кому суд направить судовий виклик, а кому повідомлення?

9. Ліспромгосп пред'явив у суд позов про стягнення із Зінченко та Грабового 315 грн штрафу та відшкодування матеріальних збитків. Свої позовні вимоги ліспромгосп мотивував тим, що відповідачі провели незаконну вирубку дерев у лісі. Зінченко та Грабовий заперечували проти цього, посилаючись на те, що вони удвох

купили машину дров у Сидорчука, який повідомив їм, що він на законних підставах одержав їх у ліспромгоспі за виконану роботу.

Які процесуальні дії необхідно провести судді з підготовки цієї справи до розгляду?

Кому суд направить судовий виклик, а кому повідомлення?

10. Завод заявив позов до громадянина К. про стягнення суми заборгованості по орендній платі за використання заводського будинку під контору і сараю під гараж. Гр. К. у своєму запереченні посилався на те, що в суму орендної плати незаконно включена вартість сіна, за яке заводу було виплачено у вигляді компенсації 10 000 штук цегли.

Які процесуальні дії необхідно провести судді в порядку підготовки справи до розгляду?

Кому суд направить судовий виклик, а кому повідомлення?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.2.

5. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09.

6. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Підготовка справ до судового розгляду як стадія цивільного процесу : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес;

сімейне право; міжнародне приватне право» / Н. Л. Бондаренко-Зелінська ; КНУТШ. – К., 2007. – С. 27.

7. Василина Н. В. Процесуальний договір як показник модернізації правової системи України / Н. Василина // Development and modernization of the legal systems of Eastern Europe: experience of Poland and prospects of Ukraine: Collective monograph. Vol. 3. Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. – 372 [2–17] p.

8. Василина Н. В. Судове примирення сторін: новела цивільного процесуального законодавства України / Н. В. Василина / Право України. – 2017. – № 8. – С. 27–32.

9. Василина Н. В. Мирова угода в рамках процедури примирення цивільного судочинства / Збірник наукових праць: Міжнародна науково-практична конференція «Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства», Київ – 7 липня 2017 р. – Київ.: ВД Дакор, 2017. – 121, [100–104] с.

10. Nataliia Vasylyna. Resolution and settlement of civil disputes / Nataliia Vasylyna // The European Journal of Law and Political Sciences. – 2018. – № 1. – p. 3–5.

11. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції / Д. Д. Луспеник. – Х. : Харків юрид., 2006. – С. 145.

12. Ізарова І. О. Реформи цивільного процесуального законодавства в незалежній Україні: 1991–2017 [Електронний ресурс] / І. О. Ізарова: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. «Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства». – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11984/Izarova_Reformy_tsyvilnoho_protsesualnoho.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

13. Беков Я. Х. Подготовка дела к судебному разбирательству в гражданском судопроизводстве: монография / Я. Х. Беков. – М.: Волтерс Клувер, 2010. – 345 с.

14. Якименко О. Підготовка аліментних справ до судового розгляду (судово-теоретичні аспекти) / О. Якименко // Право України. – 1999. – № 8. – С. 41–47.

15. Бортнік О. Г. Мирова угода у цивільному судочинстві: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. Г. Бортнік. – Х., 2007. – 20 с.

Тема 3.4
Судовий розгляд

План

1. Судове засідання – процесуальна форма розгляду і вирішення справи.
2. Поняття та значення стадії розгляду справи по суті.
3. Судове засідання та режими його проведення.
4. Наслідки неявки в судове засідання суб'єкта, який бере участь у справі.
5. Відкриття розгляду справи по суті.
6. З'ясування обставин справи та дослідження доказів.
7. Судові дебати та ухвалення рішення.
8. Фіксування цивільного процесу.

Запитання для самоконтролю

1. Надайте характеристику стадії розгляду справи по суті в судах різних інстанцій.
2. Визначте основні відмінності стадій підготовки досудового розгляду та розгляду справи по суті.
3. Порівняйте стадії розгляду справи по суті в спрощеному позовному провадженні та в наказному провадженні.
5. Охарактеризуйте поняття судового засідання у справі, а також проаналізуйте режими, в яких воно може проводитися.
6. Проаналізуйте процесуальні дії, які вчиняються на різних етапах розгляду справи по суті.
7. Наслідки неявки учасників справи до судового засідання.
8. Строки проведення розгляду справи по суті та їхні поновлення або продовження.
9. Склад суду в судовому засіданні та його повноваження.
10. Порядок та особливості дослідження доказів у справі.

11. Визначіть підстави для закриття провадження у справі.

12. Які відмінності закриття провадження у справі та залишення заяви без розгляду?

13. Як фіксується хід судового засідання? Хто є відповідальним за це?

14. Як можна внести виправлення або зміни до записів про судове засідання?

15. Чи може відбуватися відео- або тільки аудіозапис за вимогою учасників справи?

Тести

1. Суд розглядає справу по суті протягом:

а) 60 днів з дня початку розгляду справи по суті;

б) 15 днів з дня початку розгляду справи по суті;

в) 10 днів з дня початку розгляду справи по суті;

г) 30 днів з дня початку розгляду справи по суті;

д) 5 днів з дня початку розгляду справи по суті.

2. Учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови:

а) що учасники справи за станом здоров'я не можуть з'явитися на засідання;

б) наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі;

в) наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою;

г) що один із учасників не бажає з'явитися на засідання;

д) якщо один із учасників знаходиться в зоні АТО.

3. У разі виникнення заперечень у будь-кого з учасників справи, а також свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів щодо дій головуючого ці заперечення:

а) заносяться у журнал судового засідання;

б) заносяться до протоколу судового засідання;

в) виноситься окрема ухвала;

г) оголошується перерва судового засідання;

д) ухвалюється рішення про закриття провадження у справі і відкриття нового, враховуючи ці заперечення.

4. Відмова від давання показань приймається судом шляхом:

а) ухвалення рішення;

б) постановлення ухвали;

в) винесенням постанови;

г) видачі судового наказу;

д) винесення вироку.

5. Записи, які свідок використовував під час дачі показань:

а) подаються судові і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду;

б) подаються судові та учасникам справи і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду;

в) залишаються у свідка;

г) подаються позивачу та його представнику;

д) подаються суду, але не можуть бути приєднані до справи.

6. Під час колегіального розгляду справи головуючим у судовому засіданні є суддя-доповідач:

а) визначений голосуванням колегії суддів;

б) призначений керівником апарату суду;

в) призначений головним суддею суду;

г) визначений Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою під час розподілу справи;

д) за якого проголосували присяжні або учасники справи.

7. Якщо під час судових дебатів виникає необхідність з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових доказів, суд:

а) постановляє ухвалу про повернення до з'ясування обставин у справі;

б) ухвалює рішення про повернення до з'ясування обставин у справі;

в) постановляє ухвалу про закриття провадження у справі і відкриття нового;

г) видає судовий наказ про повернення до з'ясування обставин у справі;

д) виносить постанову про повернення до з'ясування обставин у справі.

8. Для вирішення питання про судові витрати суд призначає судове засідання, яке проводиться:

а) не пізніше 30 днів з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог;

б) не пізніше 15 днів з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог;

в) не пізніше 20 днів з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог;

г) протягом 72 годин з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог;

д) не пізніше 5 днів з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог.

9. У разі повторної неявки в судове засідання відповідача, повідомленого належним чином, суд:

а) притягує до відповідальності відповідача;

б) оголошує перерву судового засідання;

в) переносить судове засідання;

г) постановляє заочне рішення;

д) закриває провадження у справі.

10. Під час розгляду справи докази досліджуються:

а) безпосередньо судом;

б) судовим експертом;

в) секретарем;

г) представниками сторін або сторонами;

д) спеціалістом або експертом.

Практичні завдання

1. Які дії сторін справи можна кваліфікувати як зловживання процесуальними правами?

2. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали судів про зловживання процесуальними правами учасників справи і проаналізуйте їх.

3. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали судів про внесення виправлень або зміну запису судового засідання. Узагальніть підстави та спробуйте проаналізувати причини таких порушень.

4. Який порядок та особливості проведення судового засідання у режимі відеоконференції?

5. Охарактеризуйте поняття та значення судового розгляду як центральної стадії провадження у справі. Нормативні межі цієї стадії позовного провадження цивільного судочинства.

6. Визначте темпоральні межі судового розгляду та проаналізуйте строки розгляду цивільних справ і особливості їх обчислення.

7. Охарактеризуйте повноваження головуючого в судовому засіданні.

8. Проаналізуйте правила поведінки осіб у залі судового засідання та наслідки їх порушення.

9. Проаналізуйте загальний порядок судового розгляду цивільних справ та особливості судового розгляду окремих категорій справ.

10. Визначте порядок та охарактеризуйте особливості дослідження доказів на етапі розгляду справи по суті.

11. Проаналізуйте загальний порядок та особливості ухвалення і проголошення рішення суду.

12. Таємниця нарадчої кімнати.

13. Проаналізуйте порядок фіксування цивільного процесу.

14. Проаналізуйте підстави і порядок оголошення перерви та відкладення розгляду справи, порівняйте їх.

15. Охарактеризуйте порядок закінчення провадження у справі та його способи.

Творчі завдання

1. Підготуйте рішення суду щодо:

– усунення перешкод у користуванні майном;

– повернення майна з чужого незаконного володіння;

– стягнення грошових коштів, невиплачених під час звільнення;

– визнання права власності у порядку спадкування на квартиру;

– визнання права власності на частку у спільному майні;

– стягнення грошових коштів за борговою розпискою;

– стягнення коштів із винуватця ДТП (дорожньо-транспортна пригода);

– поділу спільного майна подружжя;

– захисту честі, гідності та ділової репутації;

– визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно власником земельної ділянки.

2. Підготуйте ухвалу суду про оголошення перерви в судовому засіданні.

3. Підготуйте ухвалу суду про закриття провадження у справі.

4. Підготуйте ухвалу суду про зупинення судового розгляду справи.

5. Підготуйте ухвалу суду про залишення позову без розгляду.

6. Підготуйте заяву про допит позивача як свідка.

7. Підготуйте протокол судового засідання у позовному провадженні.

8. Підготуйте протокол про вчинення окремої процесуальної дії.

9. Підготуйте ухвалу суду про поновлення провадження у справі.

10. Підготуйте ухвалу суду про відкладення розгляду справи.

Словник юридичних термінів

Розгляд справи по суті:

– це центральна стадія провадження у справі, завданням якого є розгляд та вирішення спору на підставі зібраних у підготовчому провадженні матеріалів, а також розподіл судових витрат.

Судове засідання:

– це особлива форма проведення процесуальних дій, яке проводиться у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань, тільки окремі процесуальні дії в разі необхідності можуть вчинятися за межами приміщення суду;

– про місце, дату і час судового засідання суд повідомляє учасників справи;

– розгляд справи за відсутності учасника справи відбувається у разі заявлення відповідного клопотання, а якщо таке клопотання заявили усі учасники справи, судовий розгляд справи здійснюється на підставі наявних у суду матеріалів;

– судове засідання може проводитися у приміщенні суду у присутності учасників справи або в режимі відеоконференції в одному з таких варіантів:

поза межами приміщення суду:

1) учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою;

2) учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання, копія заяви в той самий строк надсилається іншим учасникам справи;

3) при цьому учасники справи використовують власні технічні засоби та електронний цифровий підпис згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, при цьому ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо – несе учасник справи, який подав відповідну заяву;

у приміщенні суду:

1) суд може постановити ухвалу про участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції у приміщенні суду, визначеному судом;

2) свідок, перекладач, спеціаліст, експерт можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в приміщенні суду.

Основні етапи судового розгляду цивільної справи:

1. Відкриття розгляду справи по суті:

1) головуючий відкриває судове засідання та оголошує, яка справа розглядатиметься;

2) секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового процесу з'явився у судове засідання, хто з учасників судового процесу бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, чи повідомлено тих учасників судового процесу, хто не з'явився, про дату, час і місце судового засідання;

3) встановлення головуючим осіб, які беруть участь у судовому засіданні, а також перевірка повноваження представників;

4) роз'яснення перекладачеві його прав та обов'язків, встановлених ЦПК, і попередження його під розписку про кримінальну відповідальність за завідомо неправильний переклад і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків;

5) видалення свідків із зали судового засідання у відведені для цього приміщення без можливості ознайомлення з процесом судового засідання;

6) оголошення складу суду і роз'яснення права відводу;

7) роз'яснення прав та обов'язків учасників справи, крім випадків, коли учасника справи представляє адвокат;

8) розгляд заяв та клопотань учасників справи, пов'язаних із розглядом справи, які не були заявлені з поважних причин у підготовчому провадженні або в інший строк, визначений судом, та вирішує їх після заслуховування думки інших присутніх у судовому засіданні учасників справи;

9) вирішення питання про наслідки неявки в судове засідання учасника справи і відкладення розгляду справи або продовження розгляду по суті;

10) роз'яснення прав та обов'язків експерта, попереджає експерта під розписку про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків;

11) роз'яснення спеціалістові його прав та обов'язків.

2. З'ясування обставин справи та дослідження доказів:

1) надання вступного слова учасникам справи, далі по черговo суд заслуховує вступне слово позивача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, відповідача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, а також інших учасників справи, у якому учасники справи в усній формі стисло викладають зміст та підстави своїх вимог і заперечень щодо предмета позову, надають необхідні пояснення щодо них;

2) обмін запитаннями учасників справи з дозволу головуючого у такій послідовності:

– позивачу та (або) особі, яка звернулася до суду в інтересах іншої особи – відповідач, третя особа, яка бере участь на стороні відповідача, інші учасники справи;

– відповідачу – позивач та (або) особа, яка звернулася до суду в інтересах іншої особи, третя особа, яка бере участь у справі на стороні позивача, інші учасники справи;

– іншим учасникам справи – позивач та (або) особа, яка звернулася до суду в інтересах іншої особи, третя особа, яка бере участь на стороні позивача, відповідач, третя особа, яка бере участь на стороні відповідача, інші учасники справи;

3) визначення порядку з'ясування обставин справи та дослідження доказів, для цього суд з'ясовує обставини, на які учасники справи посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень;

4) закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами і надання сторонам та іншим учасникам справи можливості дати додаткові пояснення, які можуть доповнити матеріали справи, а також постановлення ухвали суду про закінчення з'ясування обставин справи та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів.

3. Судові дебати та ухвалення рішення:

1) виступи з промовами (заключним словом) учасників справи, в яких можна посилатися лише на обставини і докази, досліджені в судовому засіданні;

2) повернення до з'ясування обставин у справі, якщо під час судових дебатів виникла необхідність з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових доказів шляхом постановлення ухвали;

3) вихід суду для ухвалення рішення до нарадчої кімнати (спеціально обладнаного для ухвалення судових рішень приміщення), оголосивши орієнтовний час його проголошення;

4) суд, не приймаючи рішення, постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду, якщо під час ухвалення рішення виникає потреба з'ясувати будь-яку обставину шляхом повторного допиту свідків або вчинення певної процесуальної дії;

5) ухвалення рішення про судові витрати, якщо сторона з поважних причин не може подати докази, що підтверджують розмір понесених нею судових витрат до закінчення судових дебатів у справі, суд за заявою такої сторони, поданою до закінчення судових дебатів у справі, може вирішити питання про судові витрати після ухвалення рішення по суті позовних вимог. Для вирішення питання про судові витрати суд призначає судове засідання, яке проводиться не пізніше двадцяти днів із дня ухвалення рішення по суті позовних вимог;

6) проголошення судового рішення у судовому засіданні, яким завершується розгляд справи, публічно, крім випадків, встановлених ЦПК України;

7) негайне, після його проголошення, вручення судового рішення та його копій учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, а тим, які не були присутні в судовому засіданні,

або якщо судове рішення було ухвалене поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, направлення копії судового рішення протягом двох днів із дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом із повідомленням про вручення – якщо така адреса відсутня.

За заявою учасників справи чи з власної ініціативи суд має право на:

1) роз'яснення головуючим змісту рішення, порядку і строку його оскарження;

2) виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні з власної ініціативи суду або за заявою учасників справи виправити допущені в рішенні чи ухвалі описки чи арифметичні помилки;

3) ухвалення додаткового рішення суду за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, якщо:

– стосовно певної позовної вимоги, з приводу якої сторони подавали докази і давали пояснення, не ухвалено рішення;

– суд, вирішивши питання про право, не зазначив точної грошової суми, присудженої до стягнення, або майно, яке підлягає передачі, або дії, що треба виконати;

– судом не вирішено питання про судові витрати;

– суд не допустив негайного виконання рішення у випадках, встановлених статтею 430 ЦПК;

4) роз'яснення судового рішення, яке набрало чинності, за заявою учасників справи, державного виконавця, приватного виконавця, не змінюючи змісту судового рішення.

Завершення провадження у справі відбувається:

1) шляхом ухвалення рішення по суті справи;

2) без ухвалення рішення по суті справи шляхом:

2.1) закриття провадження у справі;

2.2) залишення позову без розгляду;

2.3) зупинення провадження у справі (може мати тимчасовий характер).

Офіційним запис судового засідання є:

– лише технічний запис, здійснений судом у зазначеному вище порядку за допомогою Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (частина 4 статті 14) відповідно до основних засад (принципів) цивільного судочинства – гласність, відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.

Фіксування цивільного процесу:

– це повний запис судового засідання за допомогою відео- та (або тільки, якщо заперечує будь-хто з учасників) звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, що здійснюється судом;

– фіксування судового засідання технічним засобом здійснює секретар судового засідання.

– технічний запис судового засідання є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи, який учасник справи має право отримати у вигляді копії.

Протокол судового засідання:

– це запис судового засідання, який здійснює секретар судового засідання, підписує його та приєднує до матеріалів справи, в якому зазначається таке:

1) рік, місяць, число і місце судового засідання;

2) найменування суду, який розглядає справу, прізвища та ініціали судді, секретаря судового засідання;

3) справа, що розглядається, імена (найменування) сторін та інших учасників справи;

4) порядковий номер вчинення процесуальної дії;

5) назва процесуальної дії;

6) час вчинення процесуальної дії;

7) ухвали суду, постановлені в судовому засіданні, не виходячи до нарадчої кімнати;

8) інші відомості, визначені ЦПК України.

Порядок складання та оформлення протоколів про окремі процесуальні дії:

– під час вчинення окремої процесуальної дії поза судовим засіданням складається, підписується головуючим та секретарем і не пізніше наступного дня після її вчинення оформлюється протокол, в якому зазначаються такі відомості:

1) рік, місяць, число і місце вчинення процесуальної дії;

2) час початку вчинення процесуальної дії;

3) найменування суду, який розглядає справу, прізвища та ініціали судді, секретаря судового засідання;

4) справа, що розглядається, імена (найменування) учасників справи;

5) відомості про явку учасників справи, експертів, спеціалістів, перекладачів, свідків;

6) відомості про роз'яснення сторонам та іншим учасникам справи їхніх процесуальних прав та обов'язків;

7) усі розпорядження головуючого та постановлені ухвали, дані про застосування технічних засобів фіксування судового процесу;

8) заяви і клопотання сторін та інших учасників справи;

9) основний зміст пояснень сторін, третіх осіб, їх представників та інших учасників справи, а також показання свідків, усне роз'яснення експертами своїх висновків і відповідей на поставлені їм додаткові питання; консультацій та висновків спеціалістів;

10) докази, а в разі якщо докази не додаються до справи, – номер, дата та зміст письмових доказів, опис доказів;

11) час закінчення вчинення процесуальної дії;

12) інші відомості, визначені ЦПК України.

Задачі

1. Чернухіна звернулася з позовом у суд до Бойка А. П. і його дружини про виселення з будинку, посилаючись на те, що право власності на будинок у неї виникло за договором дарування, але вона не має можливості в ньому поселитися, оскільки там проживають відповідачі, які поселилися після смерті її брата. Бойко А. П. пред'явив до Чернухіної зустрічний позов про визнання договору дарування недійсним і передачу будинку йому, а також про стягнення з позивачки 1 200 грн, мотивуючи тим, що згідно з заповітом власником будинку є він. Чернухіна після смерті його батька заволоділа належним йому майном на суму 1 200 грн і відмовилася його повернути. Суд, розглянувши справу у відсутності відповідачів Бойко (із справи вбачається, що їм вручена повістка про день, час і місце слухання справи), визнав Чернухіну власником 3/4 частки спірного будинку, але, враховуючи потребу сім'ї Бойка в житлі, залишив будинок за останніми, стягнувши з них на користь Чернухіної 1 700 грн – вартості її частини будинку.

Визначте, чи дотримувався суд процесуального порядку розгляду справи?

2. До суду звернулися дві особи з заявою про визначення місця проживання дитини. Перед початком чергового судового засідання після оголошеної перерви у зал зайшов кореспондент обласного телебачення з відеокамерою і почав готуватися до проведення зйомки судового засідання. Головуючий попросив кореспондента залишити приміщення, але останній просив залишитися, оскільки має завдання телестудії провести відеозйомку деяких фрагментів процесу для демонстрації телеглядачам репортажу про порядок розгляду цивільних справ, а також те, що суд не порушує права вільної преси.

Як діяти суду?

Хто здійснює зйомку та фіксацію судового процесу?

Чи можуть сторони справи вплинути на рішення суду щодо зйомки судового засідання?

3. Перепелиця С. І. у літній сезон ц. р. працював пастухом агропідприємства та худоби окремих громадян. Оскільки обумовлену угодою суму 3 800 грн агропідприємство відмовилося платити, то Перепелиця заявив позов у суд. Для підтвердження своїх вимог він посилався на вкладений з відповідачем трудовий договір, але до справи його не подав. Голова агропідприємства підтвердив наявність такого договору і визнав позов повністю, але докази і повноваження на визнання позову суду не подав. Розглянувши справу, місцевий суд позов Перепелиці задовольнив повністю.

Які порушення процесуального права допустив місцевий суд під час розгляду цього позову?

4. Кондитерська фабрика пред'явила у суд позов до комірника Горбатька про стягнення з нього 5 000 грн вартості кондитерських виробів, які ним не були передані торговельній базі. Горбатько, заперечуючи проти позову, просив суд притягнути до участі в справі на його сторону третю особу – фірму «Гастроном», у зв'язку з чим справа була відкладена слуханням на 8 днів. У призначений день під час слухання справи виявилося, що суд повістки торгу про виклик його в судове засідання послав через Горбатька, який розписку про її вручення адресату загубив. Справа була розглянута у відсутності третьої особи і позов був задоволений.

Обґрунтуйте законність рішення суду?

Що собою являє відкладення розгляду справи, його підстави та терміни?

5. Чехов Я. Д. подав позов у суд до шиферного заводу про відшкодування збитків у сумі щомісячник платежів у зв'язку з каліцтвом від травм, отриманих на виробництві, які було йому заподіяно з вини відповідача. На засіданні суду представник відповідача був відсутній. Суд вважав, що його участь у розгляді справи необхідна, а тому слухання справи відклав, надіславши повістку, яка і була вручена директору заводу. У призначений строк представник відповідача на засідання суду знову не прибув, у зв'язку з чим за ухвалою судді провадження по справі було зупинено.

Що собою являє зупинення провадження по справі, його види і підстави?

Обґрунтуйте законність рішення суду?

6. У судовому засіданні по справі Деркача до Пилипенка про визнання права власності на частину будинку відповідач позов визнав і виявив бажання одразу укласти мирову угоду. Суд відмовився її затвердити, посилаючись на те, що позов є надуманий для прикриття спекуляції будинком, і залишив позов без розгляду.

Чи законна така ухвала суду?

7. ЖЕК заводу пред'явила у суд позов до Русака про виселення з кімнати в гуртожитку площею 17 кв.м., мотивуючи тим, що він має власний будинок. Справа була призначена до слухання 8 серпня ц.р. Позивач на засідання суду не прибув, але суду було відомо про вручення йому повістки.

За поданням прокурора провадження по справі було закрите.

Чи законні такі дії суду?

Які підстави і процесуальні наслідки закриття провадження по справі?

Чи правильно була розглянута ця справа місцевим судом?

8. Снєгін Є. Д. працював кріпильником на шахті «Залізорудній». Під час установки козел під транспортер з кріплення на молоток упав кусок породи. Молоток відскочив і вдарив Снєгіна в око. Пізніше, в лікарні око було видалене. Вважаючи, що нещасний випадок трапився із вини підприємства, Снєгін заявив у суд позов про стягнення з шахти на його користь різницю між середнім заробітком до каліцтва і пенсією та заробітком після каліцтва. Під час розгляду справи суд не обговорив клопотання позивача про його відвід і не врахував його міркування на заперечення проти позову представника шахти, але в позові відмовив, мотивуючи тим, що позивач не довів своєї позовної вимоги в суді.

Які порушення були допущені під час розгляду судом справи?

9. З платформи поїзда, навантаженого лісоматеріалами, що рухався, злетіла соснова колода і нанесла пошкодження автомашині громадянина Макаренка, яка стояла недалеко від насипу, та йому самому.

Громадянин Макаренко заявив до бригади поїзда позов у суд про відшкодування нанесених збитків: вартості ремонту автомашини (про стягнення періодичних платежів щомісячно та одноразово),

затрати на лікування в санаторії. Бригадир поїзда заявив клопотання про призначення по справі технічної та медичної експертизи. Суд відхилив його як безпідставне. Справа була призначена до слухання. Під час розгляду справи суддя оголосив перерву на 3 години для поїздки позивача за додатковими доказами. На зауваження бригадира поїзда, що це суперечить закону, головуючий видалив його з залу судового засідання за непідкорення суду. Після перерви справа була розглянута по суті. Позов був задоволений.

Чи дотриманий був судом процесуальний порядок розгляду справи?

10. 6 листопада 2019 року була призначена до розгляду справа про поділ спільного сумісного майна подружжя між Харченко О. О. та Харченко Ю. В. У призначений день і час обидві сторони не з'явилися, не повідомивши причини своєї неявки. Суддя відклав розгляд справи і призначив наступне судове засідання на 11 січня 2019 року. Цього разу в судове засідання з'явився тільки представник позивачки, який просив позов задовольнити, а відповідач не з'явися і не вказав причини неявки.

Як має діяти суддя у такому випадку?

Які наслідки неявки сторін і чи можна застосувати в цьому випадку інститути заочного провадження у справі або залишення заяви без розгляду?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.2.

5. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09.

6. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути / [Комаров В. В., Гусаров К. В., Сакара Н. Ю. та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Харків, 2016. – 848 [32] с.

7. Андрійчук О. В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Оксана Василівна Андрійчук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2009. – 21 с.

8. Бонтлаб В. В. Процесуальні строки у контексті удосконалення цивільного судочинства: науково-правовий аспект / В. В. Бонтлаб // Держава і право. Збірник наукових праць. – 2015. – Випуск 67. – С. 179–188.

9. Буга В. В. Загальні положення про обчислення, поновлення, продовження та зупинення процесуальних строків в цивільному процесуальному праві України / В. В. Буга // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 3. – Том 1. – С. 80–84.

10. Бужинская Г. П. Процессуальные сроки в советском гражданском судопроизводстве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / Г. П. Бужинская. – М, 1987. – 21с.

11. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Підготовка справ до судового розгляду як стадія цивільного процесу : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Н. Л. Бондаренко-Зелінська ; КНУТШ. – К., 2007. – С. 27.

12. Василина Н. В. Процесуальний договір як показник модернізації правової системи України / Н. В. Василина // Development and modernization of the legal systems of Eastern Europe: experience of Poland and prospects of Ukraine: Collective monograph. –Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. – Vol. 3. – 372, [2–17] p.

13. Василина Н. В. Судове примирення сторін: новела цивільного процесуального законодавства України / Н. В. Василина // Право України. – 2017. – № 8. – С. 27–32.

14. Василина Н. В. Мирова угода в рамках процедури примирення цивільного судочинства / Н. В. Василина // Міжнародна

науково-практична конференція «Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства»: збірник наукових праць, Київ, 7 липня 2017 року. – Київ: ВД Дакор, 2017. – 121, [100–104] с.

15. Воробель У. Б. Правовые последствия удовлетворения ответчиком требований истца после открытия производства по гражданскому делу по законодательству Украины / У. Б. Воробель. – 2013. – № 5. – С. 138–141.

16. Курило М. П. Щодо необхідності подовження окремих процесуальних строків / М. П. Курило // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 167–171.

17. Кучер В. О. Видалення із залу судового засідання як захід процесуального примусу / В. О. Кучер, Ю. С. Сушковський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 2. – С. 88–96.

18. Nataliia Vasylyna. Resolution and settlement of civil disputes / Nataliia Vasylyna // The European Journal of Law and Political Sciences. – 2018. – № 1. – p. 3–5.

19. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції / Д. Д. Луспеник. – Х. : Харків юрид., 2006. – С. 145.

20. Ізарова І. О. Реформи цивільного процесуального законодавства в незалежній Україні: 1991–2017 [Електронний ресурс] / І. О. Ізарова: матеріали міжн. наук.-практ. конф. «Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства». – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11984/Izarova_Reformy_tsyvilnoho_protsesualnoho.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

21. Беков Я. Х. Подготовка дела к судебному разбирательству в гражданском судопроизводстве: монография / Я. Х. Беков. – М.: Волтерс Клувер, 2010. – 345 с.

22. Якименко О. Підготовка аліментних справ до судового розгляду (судово-теоретичні аспекти) / О. Якименко // Право України. – 1999. – № 8. – С. 41–47.

23. Бортнік О. Г. Мирова угода у цивільному судочинстві: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. Г. Бортнік. – Х., 2007. – 20 с.

Тема 3.5
Спрощене провадження

План

1. Поняття та значення спрощеного позовного провадження.
2. Поняття малозначних справ та справ незначної складності.
3. Порядок розгляду справ у спрощеному позовному провадженні:

– відкриття провадження;

– розгляд справи;

– ухвалення рішення.

Запитання для самоконтролю

1. Справи, що розглядаються у порядку спрощеного позовного провадження.
2. Малозначні справи.
3. Особливості розгляду справи у порядку спрощеного провадження та справ про визнання необґрунтованими активів та їх витребування.
4. Строки розгляду справ у порядку спрощеного провадження та справ про визнання необґрунтованими активів та їх витребування.
5. Вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Тести

1. Які із зазначених справ розглядаються у порядку спрощеного позовного провадження:

а) малозначні справи;

б) визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою;

в) встановлення фактів, що мають юридичне значення;

г) відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

д) правильної відповіді немає.

2. Які із зазначених справ розглядаються у порядку спрощеного позовного провадження:

а) про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;

б) про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;

в) справи, що виникають із трудових відносин;

г) справи, що виникають з приводу банкрутства;

д) про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб.

3. У порядку спрощеного позовного провадження не розглядаються:

а) малозначні справи;

б) справи, що виникають із трудових відносин;

в) справи про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд;

г) спори про стягнення аліментів та поділ майна подружжя;

д) справи про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність.

4. Під час вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження суд не враховує:

а) обсяг та характер доказів у справі, у тому числі, чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків;

б) значення справи для свідка;

в) обраний позивачем спосіб захисту;

г) категорію та складність справи;

д) ціну позову.

5. Яке питання під час розгляду справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження суд не бере до уваги:

а) ставлення секретаря до розгляду справи в порядку загального позовного провадження;

б) інтерес третіх осіб до цієї справи;

в) кількість сторін та інших учасників справи;

г) час своєчасності подання усіх необхідних процесуальних питань;

д) правильної відповіді немає.

6. Третя особа подала позов щодо предмету спору, вимоги в якому перевищують 500 р.п.м.п.о. у спрощеному провадженні, проти чого заперечують сторони. Як діяти суду:

а) постановити увахлу про розгляд справи в загальному провадженні відповідно до ч. 5 ст. 274 ЦПК;

б) роз'єднати вимоги відповідно до ч. 6 ст. 188 ЦПК;

в) відмовити у залученні до розгляду справи відповідно до ч. 2 ст. 52 ЦПК;

г) відмовити у відкритті провадження у справі відповідно до ч.1 ст.186 ЦПК;

д) немає правильної відповіді.

7. Якщо після прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову відповідній справі:

а) надаються додаткові докази суду про розгляд справи в порядку спрощеного провадження;

б) даються показання свідків щодо розгляду справи в порядку спрощеного провадження;

в) суд відмовляє у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження;

г) суддя самостійно вирішує продовження справи у рамках спрощеного провадження;

д) правильної відповіді немає.

8. Відповідно до ЦПК України суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження впродовж:

а) чинним ЦПК України не передбачено строк;

б) п'ятнадцяти днів;

в) дев'яноста днів;

г) тридцяти днів;

д) розумного строку.

9. Суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше:

а) шістдесяти днів із дня відкриття провадження по справі;

б) шістдесяти днів із дня постановлення ухвали про його проведення;

в) тридцяти днів із дня постановлення ухвали про відкриття провадження по справі;

г) тридцяти днів із дня постановлення ухвали про його проведення;

д) дев'яноста днів із дня постановлення ухвали про його проведення.

10. Клопотання позивача про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження подається у письмовій формі одночасно з поданням:

а) апеляційної скарги;

б) позовної заяви або може міститися у ній;

в) судового наказу;

г) заяви про розгляд справи в порядку окремого провадження;

д) правильної відповіді немає.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь із положенням про загальноєвропейський порядок вирішення дрібних спорів на веб-сайті European E-justice.

2. Проаналізуйте особливості розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження та порівняйте їх.

3. Проаналізуйте положення про спільні мінімальні стандарти цивільного процесу в ЄС, а також Рекомендації Комітету міністрів РЄ та порівняйте їх з положеннями ЦПК України щодо спрощеного позовного провадження.

4. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали судів про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження без проведення судового засідання та проаналізуйте їх.

5. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали судів про відмову у розгляді справи в порядку спрощеного позовного провадження та проаналізуйте їх.

Творчі завдання

1. Підготуйте обґрунтоване клопотання про проведення судового розгляду в спрощеному позовному провадженні.

2. Проведіть узагальнення основних підстав для відмови у відкритті такого провадження, а також для залишення такої заяви без руху.

3. Знайдіть і проаналізуйте підстави для перегляду судових рішень, ухвалених у спрощеному позовному провадженні, Верховним Судом України.

4. Підготувати, по одному із запропонованих варіантів, доповідь щодо того, які, на вашу думку, можуть бути:

а) питання права, які мають фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики, порушені у малозначних справах;

б) випадки позбавлення особи можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, під час розгляду іншої справи;

в) приклади значного суспільного інтересу або виняткового значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) помилки суду першої інстанції під час віднесення справи до категорії малозначних.

5. Складіть схему розгляду справи в спрощеному позовному провадженні.

Словник юридичних термінів

Спрощене позовне провадження:

– призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, зокрема, це:

1) *малозначні справи* – це справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) *справи незначної складності* – визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

3) справи, що виникають із трудових відносин;

4) про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд;

5) будь-які інші справи, віднесені до юрисдикції суду, за винятком справ: *не можуть бути розглянуті справи у спорах:*

– що виникають із сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів, збільшення їхнього розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, розірвання шлюбу та поділ майна подружжя;

– щодо спадкування;

– щодо приватизації державного житлового фонду;

– щодо визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави відповідно до глави 12 розділу III ЦПК;

– в яких ціна позову перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

– інші вимоги, об'єднані з вимогами у спорах, вказаних у пп. 1–5 ч. 3 ст. 274 ЦПК.

Умови, які враховує суд під час вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження:

1) ціну позову;

2) значення справи для сторін;

3) обраний позивачем спосіб захисту;

4) категорію та складність справи;

5) обсяг та характер доказів у справі, в тому числі, чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків тощо;

6) кількість сторін та інших учасників справи;

7) чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес;

8) думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Суд відмовляє у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження:

– якщо після прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову відповідна справа не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження.

Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження:

– розумний, але не більше шістдесяти днів із дня відкриття провадження у справі.

Порядок вирішення питання та розгляду справи в спрощеному позовному провадженні:

1. Подання клопотання позивача про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження у письмовій формі одночасно з поданням позовної заяви або може міститися у ній.

2. Вирішення судом питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження, за результатами якого суд може:

– задовольнити клопотання та визначити строк відповідачу для подання заяви із запереченнями щодо розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження;

– відмовити в задоволенні клопотання та розглянути справу за правилами загального позовного провадження.

3. Якщо відповідач в установлений судом строк подасть заяву із запереченнями проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження, суд залежно від обґрунтованості заперечень відповідача постановляє ухвалу про:

1) залишення заяви відповідача без задоволення;

2) розгляд справи за правилами загального позовного провадження та заміну засідання для розгляду справи по суті підготовчим засіданням.

4. Якщо суд вирішив розглянути справу в порядку спрощеного позовного провадження, але в подальшому постановив ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, розгляд справи починається зі стадії відкриття провадження у справі. У такому випадку повернення до розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження не допускається.

5. Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими ЦПК для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, зокрема:

– розгляд справи по суті в порядку спрощеного провадження починається з відкриття першого судового засідання або через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судове засідання не проводиться;

– якщо для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження відповідно до ЦПК судове засідання не проводиться, процесуальні дії, строк вчинення яких відповідно до ЦПК обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть вчинятися впродовж тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі;

– перше судове засідання у справі проводиться не пізніше тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі. За клопотанням сторони суд може відкласти розгляд справи з метою надання додаткового часу для подання відповіді на відзив та (або) заперечення, якщо вони не подані до першого судового засідання з поважних причин;

– суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться у судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін;

– під час розгляду справи у порядку спрощеного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи – також заслуховує їхні усні пояснення та показання свідків;

– судові дебати не проводяться.

6. Ухвалення рішення суду відбувається відповідно до загальних положень.

Оскарження рішень, що були ухвалені в спрощеному позовному провадженні:

– апеляційні скарги на рішення суду у справах з ціною позову менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім тих, які не підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження, розглядаються судом апеляційної інстанції без повідомлення учасників справи;

– рішення, що були ухвалені в спрощеному позовному провадженні, не оскаржуються до суду касаційної інстанції. *Виключення становлять такі випадки:*

– якщо касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики;

– якщо особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до ЦПК позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, під час розгляду іншої справи;

– якщо справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

– якщо суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Задачі

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «ЄвроХолдинг» звернулося до суду з позовом до Євтушенко Галини Геннадіївни, третя особа без самостійних вимог на стороні відповідача – СТОВ «Пісчане», про визнання недійсним договору оренди землі. До заяви було додано клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження. Ухвалою суду позовну заяву ТОВ «ЄвроХолдинг» залишено без руху з таких підстав: позивач звернувся до суду з позовною вимогою про визнання недійсним договору оренди землі, укладеного між відповідачем і третьою особою. Ухвалене у цій справі судове рішення матиме однакові правові наслідки для обох сторін спірного договору оренди. Тому орендар за договором – СТОВ «Пісчане» має бути вказаний у позовній заяві у такому статусі сторони у цивільному процесі, як і інша сторона договору – власник землі (орендодавець) – відповідач; позивачем не додано до позовної заяви її копії та копії усіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, як того вимагає ч. 1 ст. 120 ЦПК України; позивачем не вказано, які саме права й інтереси позивача були порушені, невизнані чи оспорені відповідачем – власником землі внаслідок укладення договору оренди землі з третьою особою. В ухвалі також було зазначено, що виходячи з обставин, викладених у заяві, справа не може розглядатися в спрощеному позовному провадженні, в зв'язку з чим суд призначає попереднє судове засідання у справі.

Отримавши зазначену ухвалу, ТОВ «ЄвроХолдинг» звернулося до суду із заявою про роз'яснення ухвали про залишення позовної заяви без руху, а також із ще одним клопотанням про розгляд справи в спрощеному позовному провадженні.

Як має діяти суд у цьому випадку?

Чи може суд роз'яснити ухвалу про залишення позовної заяви без руху?

Які підстави для віднесення справи до категорії незначних?

Які критерії застосовуються для того, щоб з'ясувати це?

2. Неклеса М. М. звернулася у суд із позовом до Неклеса К. Р. про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини Неклеса О. К., у зв'язку з тим, що вона продовжує навчання. В обґрунтування своїх позовних вимог позивач посилається на те, що батьком її доньки Неклеса О. К є відповідач Неклеса К. Р. Донька проживає разом з нею та перебуває на її утриманні. Донька навчається на денному відділенні Університету митної справи та фінансів, у зв'язку з чим потребує матеріальної допомоги. Відповідач має можливість надавати матеріальну допомогу, оскільки працює та має постійних дохід. Тому позивач просить суд стягнути з відповідача аліменти на утримання доньки в розмірі 1/2 частини від усіх видів доходів щомісячно до закінчення навчання чи досягнення двадцяти трьох річного віку. Неклеса М. М. подала також до суду клопотання про розгляд справи в спрощеному позовному провадженні.

Проаналізуйте ситуацію.

Яке рішення має прийняти суд?

3. Сомов звернувся до суду з позовом до Єльченко про визнання права власності на будинок. Свої вимоги він обґрунтував тим, що спірний будинок він придбав у матері Єльченко – Смелякової незадовго до її смерті. За будинок він сплатив їй 640 000 грн та став проживати у ньому, але часто від'їздив у відрядження, під час одного з яких Єльченко як спадкоємиця вселилася до будинку. Як доказ купівлі будинку Сомов надав суду розписку Смелякової про отримання 640 000 грн, довідку про відрядження та клопотання про розгляд справи в спрощеному позовному провадженні.

Проаналізуйте ситуацію.

Яке рішення має прийняти суд?

4. Студент університету Орлов В. займався у Дніпропетровській міській бібліотеці. Під час занять він вирвав із рідкісної книги декілька сторінок та поклав їх у свій зошит. Коли Орлов здавав книгу, це пошкодження було виявлено. За фактом пошкодження книги робітниками бібліотеки був складений акт. Директор бібліотеки

Олійник, дізнавшись про місце навчання Орлова, направила в суд за місцезнаходженням університету позов про утримання із стипендії Орлова вартість книги у 10-ти кратному розмірі та заяву про розгляд справи в спрощеному позовному провадженні, як доказ – акт про пошкодження книги.

Яку консультацію про форму захисту права бібліотеки повинен надати юрист, коли до нього звернеться представник бібліотеки ?

Яке рішення має прийняти суд?

6. Печеник подала до суду позов про виселення з будинку, що належав їй на праві власності, Ромової, оскільки строк договору оренди закінчився, а продовжувати його з Ромовою Печеник не бажає. У підтвердження своїх вимог Печеник надала суду документ про право власності на будинок, договір оренди будинку, характеристику з місця роботи, копію протоколу про притягнення Ромової до адміністративної відповідальності за правопорушення. Також вона подала заяву про розгляд справи в спрощеному позовному провадженні.

Визначте належність зазначених доказів до справи.

Яке рішення має прийняти суд?

Вирішить справу з урахуванням норм цивільного та цивільно-процесуального права.

7. Місцевий суд у порядку спрощеного провадження розглянув справу та постановив рішення про стягнення з Калантай 5 470 грн, а з Моріца 10 630 грн на відшкодування збитку, нанесеного відповідачами. У порядку виправлення описки цей суд ухвалою зробив уточнення, що сума в 10 630 грн підлягає стягненню з відповідачів Калантай та Моріца солідарно.

Чи правильні такі дії суду?

Який порядок оскарження рішень суду, винесених у порядку спрощеного розгляду справи?

8. У диспетчера фабрики індпошиву одягу Кандиби після повернення з відрядження під час здачі текстильних виробів була виявлена нестача одного рулону вовняної тканини вартістю 100 000 грн, який, за його словами, був викрадений з автомашини в дорозі. Суд позов фабрики до Кандиби розглянув у порядку спрощеного провадження та задовільнив його частково, стягнув суму шкоди в розмірі місячної зарплати, мотивуючи тим, що в діях Кандиби відсутня корислива зацікавленість, відповідач має на утриманні дружину і дитину і що єдиним джерелом для його існування є його заробітна плата. Проте, ознайомившись із матеріалами справи, юрисконсульт фабрики виявив документи, які свідчать, що дружина Кандиби працює бухгалтером торгової фірми, а відповідач за останні два роки придбав автомашину і човен.

Чи правильне це рішення суду?

Як можна добитися скасування рішення суду, винесеного після спрощеного розгляду справи?

9. Мазуренко, працюючи муляром у «Будівельнику», отримав каліцтво, внаслідок чого втратив 85 % професійної та 60 % загальної працездатності. Комісією МСЕК був визнаний довічно інвалідом II групи, у зв'язку з чим йому була призначена пенсія. Оскільки Мазуренко М. І. вважав, що нещасний випадок стався з вини адміністрації «Будівельника», то він заявив позов про відшкодування збитку в розмірі щомісячних платежів, що становлять різницю між зарплатою, яку він одержував, і розміром призначеної пенсії та подав до суду клопотання про розгляд справи в спрощеному позовному провадженні, мотивуючи тим, що за станом здоров'я не може брати участь у судових засіданнях.

Проаналізуйте ситуацію.

Яке рішення має прийняти суд?

10. Чернухіна звернулася із позовом у суд до Бойка А. П. і його дружини про виселення з будинку, посилаючись на те, що право власності на будинок у неї виникло за договором дарування, але вона не має можливості в ньому поселитися, оскільки там проживають відповідачі, які поселилися після смерті її брата.

Бойко А. П. пред'явив до Чернухіної зустрічний позов про визнання договору дарування недійсним і передачу будинку йому, а також про стягнення з позивачки 120 000 грн, мотивуючи тим, що згідно з заповітом власником будинку є він. Чернухіна після смерті його батька заволоділа належним йому майном на суму 120 000 грн і відмовилася його повернути. Суд, визнавши спір малозначним, розглянув справу в порядку спрощеного позовного провадження, у відсутності відповідачів Бойко (із справи вбачається, що їм вручена повістка про день, час і місце слухання справи), визнав Чернухіну власником 3/4 частки спірного будинку, але, враховуючи потребу сім'ї Бойка в житлі, залишив будинок за останніми, стягнувши з них на користь Чернухіної 1 700 грн – вартості її частини будинку.

Визначте, чи дотримувався суд процесуального порядку розгляду справи?

11. Будівельне управління пред'явило позов до суду про стягнення 900 грн з громадянина М. за виконання будівельних робіт з будівництва гаражу та клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження. У процесі розгляду справи судом була призначена будівельно-технічна експертиза, витрати за проведення якої були покладені на позивача. Позов судом було задоволено, але у рішенні суд не визначив порядку відшкодування витрат за проведену експертизу.

У якому порядку суд може вирішити питання розподілу судових витрат під час розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження?

На кого покладається обов'язок оплати витрат за проведену експертизу у цьому випадку?

Визначте, чи дотримувався суд процесуального порядку розгляду справи?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15
5. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
6. Бобрик В. І. Європейське наказне провадження як основа для оптимізації цивільного судочинства в Україні / В. І. Бобрик // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 42–48.
7. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. –506 с.
8. Грабовий А. Новації цивільного процессу [Електронний ресурс] / А. Грабовий. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.
9. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.
10. Ізарова І. О. Цивільний процес України : навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ : ВД Дакор, 2018. – 276 с.

Тема 3.6
Заочний розгляд справи

План

1. Особливості заочного розгляду справи.
2. Порядок і умови проведення заочного розгляду справи.
3. Порядок, строк подання та зміст заяви про перегляд заочного рішення.
4. Порядок розгляду заяви про перегляд заочного рішення.
5. Форма і зміст заочного рішення суду.
6. Скасування та оскарження заочного рішення суду.
7. Процедура перегляду заочного рішення суду.

Запитання для самоконтролю

1. Заочний розгляд справи.
2. Особливості заочного розгляду справи.
3. Умови проведення заочного розгляду справи.
4. Порядок заочного розгляду справи.
5. Форма і зміст заочного рішення справи.
6. Законна сила заочного судового рішення.
7. Повідомлення про заочне рішення.
8. Скасування та оскарження заочного рішення.

Тести

1. Третя особа, яка заявила самостійні вимоги на предмет спору, не з'явилась у перше судове засідання. Як має діяти суд і хто мав повідомити її про судове засідання:

а) відкласти розгляд справи, оскільки позивач не надав відомості про вручення документів відповідно до ч. 3 ст. 187 ЦПК;

б) відкласти розгляд справи, якщо до суду не надійшло повідомлення про вручення відповідно до ч. 6 ст. 272 ЦПК;

в) явка третіх осіб у судове засідання не є обов'язковою;

г) оголосити перерву в судовому засіданні в порядку ч. 2 ст. 240 ЦПК;

д) відмовити у відкритті провадження у справі відповідно до ч. 1 ст. 186 ЦПК.

2. Сторони надіслали до суду мирову угоду і не з'явилися у судове засідання. Як діяти суду:

а) закрити провадження у справі на підставі ч. 4 ст. 207 ЦПК;

б) відмовити у її затвердженні, оскільки не можна з'ясувати, чи не порушує вона вимог інших осіб без явки сторін відповідно до ч. 5 ст. 207 ЦПК;

в) відкласти розгляд справи відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 223 ЦПК;

г) оголосити перерву в судовому засіданні в порядку ч. 2 ст. 240 ЦПК;

д) затвердити мирову угоду відповідно ч. 4 ст. 207 ЦПК.

3. Як діяти суду, якщо відповідач сплатив орендну плату за прострочені місяці, що було предметом позовних вимог позивача та не з'явився у судове засідання:

а) ухвалити рішення на користь позивача на підставі ст. 206 ЦПК;

б) закрити провадження у справі на підставі п. 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК;

в) розглядати справу далі;

г) оголосити перерву в судовому засіданні в порядку ч. 2 ст. 240 ЦПК;

д) затвердити мирову угоду відповідно ч. 4 ст. 207 ЦПК.

4. Чи може суд ухвалити заочне рішення у випадку відсутності відповідача без поважних причин і який був належним чином повідомлений про судове засідання, але за наявності його представника:

а) так, може;

б) ні, не може;

в) так, може за наявності на це згоди позивача;

г) так, може за наявності на це голови суду, де розглядається справа;

д) немає правильної відповіді.

5. Чи може ухвалити суд заочне рішення у випадку наявності у справі трьох відповідачів, два з яких не з'явилися у судове засідання, проте були належним чином повідомлені:

а) так, може за наявності згоди на це позивача;

б) так, може за наявності згоди на це третього відповідача;

в) так, може за наявності згоди на це третього відповідача і позивача;

г) ні, не може.

д) немає правильної відповіді.

6. Яким процесуальним документом оформлюється заочний розгляд справи:

а) постановою;

б) рішенням;

в) клопотанням;

г) ухвалою;

д) наказом.

7. За якими правилами проводиться заочний розгляд справи і ухвалення заочного рішення:

а) за правилами позовного провадження, встановленими главою 6 розділу ІІІ ЦПК України;

б) за правилами спрощеного позовного провадження, встановленими главою 10 розділу ІІІ ЦПК України;

в) за правилами, встановленими главою 11 розділу ІІІ ЦПК України щодо заочного розгляду справи;

г) за правилами загального чи спрощеного позовного провадження з особливостями, встановленими главою 11 розділу ІІІ ЦПК України щодо заочного розгляду справи;

д) за правилами позовного провадження, встановленими главою 12 розділу ІІІ ЦПК України щодо визнання необґрунтованими активів та їх витребування.

8. Протягом скількох днів повинна бути подана заява про перегляд заочного рішення:

а) 10 днів;

б) 20 днів;

в) 30 днів;

г) 15 днів;

д) 5 днів.

9. За результатами розгляду заяви про перегляд заочного рішення суд може своєю ухвалою:

а) скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду за правилами загального чи спрощеного позовного провадження або залишити заяву без задоволення;

б) скасувати заочне рішення або призначити справу до розгляду за правилами загального позовного провадження;

в) скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду за правилами спрощеного позовного провадження або залишити заяву без задоволення;

г) скасувати заочне рішення або залишити заяву без задоволення;

д) відмовити в задоволенні заяви та залишити в силі судове рішення.

10. Чи може бути оскаржене в апеляційному порядку заочне рішення:

а) так, у разі залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення;

б) ні, таке рішення не підлягає оскарженню в апеляційному порядку;

в) ні, таке рішення підлягає оскарженню лише в касаційному порядку;

г) ні, не підлягає оскарженню, а підлягає перегляду шляхом повторного подання заяви про перегляд заочного рішення;

д) так, у разі задоволення заяви про перегляд заочного рішення.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте за даними Єдиного державного реєстру судових рішень положення про спільні мінімальні стандарти цивільного процесу в ЄС та порівняйте їх з положеннями ЦПК України щодо винесення заочного судового рішення.

2. Знайдіть і проаналізуйте підстави для перегляду заочних судових рішень Верховним Судом України.

3. Які, на вашу думку, можуть бути помилки суду першої інстанції під час винесення заочного судового рішення.

4. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали судів про відмову у винесенні заочного судового рішення та проаналізуйте їх.

5. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень рішення судів, винесених за результатом розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження без проведення судового засідання, та винесення заочного рішення суду. Проаналізуйте та порівняйте їх.

6. Підготуйте обґрунтоване клопотання про згоду з заочним судовим рішенням у справі, що розглядається у спрощеному позовному провадженні.

7. Проаналізуйте у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали щодо заочного розгляду справи у випадку наявності в справі 2–3 відповідачів, один із яких не з'явився у судове засідання без поважних причин, проте був належним чином повідомлений. Чи єдина судова практика з цього питання?

8. Підготуйте заочне рішення у справі щодо відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

9. Ознайомтесь із проблемними питаннями неявки відповідача, які висвітлені в статті Ю. В. Навроцької «Неявка відповідача в судове засідання як умова допустимості заочного розгляду справи» (Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Збірник наукових праць. – Львів, 2006. – Вип. 3 – С. 81–95. – (Серія «Юридична»).

10. Підготуйте ухвалу суду на заяву про поновлення пропущеного строку на подання заяви про перегляд заочного рішення з поважних причин.

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь «Судова практика оскарження заочних судових рішень у цивільному судочинстві».

2. Складіть схему набрання чинності заочного судового рішення.

3. Проаналізуйте дані судової статистики за останні 5 років з прийняття судами заочних рішень та їх скасування і відтворіть результати у вигляді графічного зображення.

4. Проаналізуйте судову практику за даними Єдиного державного реєстру судових рішень щодо випадків постановлення ухвали про заочний розгляд справи за відсутності одного із позивачів та, відповідно, ненадання згоди на заочний розгляд справи.

Словник юридичних термінів

Інститут заочного рішення:

– спрямований, з одного боку, на розширення засад диспозитивності у цивільному процесі та, з іншого – на запобігання можливості зловживання процесуальними правами та встановленням відповідальності за ці зловживання;

– не порушує конституційного принципу змагальності цивільного процесу, оскільки його дотримання забезпечується повною інформованістю сторін про позицію кожного, судове засідання проводиться за загальними правилами, у відповідача зберігається право на перегляд заочного рішення судом, що його ухвалив ще в суді першої інстанції.

Заочний розгляд справи:

– форма розгляду справи в порядку позовного провадження за наявності сукупності умов, передбачених ст. 280 ЦПК України.

Мета інституту заочного розгляду справи:

– розширення засобів судового захисту прав, свобод та інтересів осіб, надання їм додаткового права діяти на власний розсуд, що відповідає принципу диспозитивності, а також унеможливлення зловживання процесуальними правами.

Умови ухвалення судом заочного рішення на підставі наявних у справі доказів:

1) відповідач (відповідачі) належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання;

2) відповідач (відповідачі) не з'явився у судове засідання без поважних причин або без повідомлення причин;

3) відповідач (відповідачі) не подав відзив;

4) позивач не заперечує проти такого вирішення справи.

Дії суду:

– з'ясовує як факт явки, так і наявність відомостей щодо причини неявки, наявність у справі відмітки про направлення повістки відповідачеві, розписка про одержання судової повістки з поміткою про дату вручення, кому була вручена повістка;

– досліджує докази, подані сторонами;

– враховує доводи сторін та заслуховує їхні міркування;

– розглядає клопотання;

– ухвалює рішення, що є заочним;

– у разі недоведеності позову повинен відмовити у позові або задовольнити його лише у доведеній позивачем частині.

Порядок заочного розгляду справи:

1) про заочний розгляд справи суд постановляє ухвалу;

2) розгляд справи і ухвалення рішення проводиться за правилами загального чи спрощеного позовного провадження з особливостями, встановленими главою 11 розділу ІІІ ЦПК України.

Вимоги до заочного рішення за формою і змістом:

1) повинне ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим;

2) має відповідати завданню цивільного судочинства, визначеному ЦПК України;

3) складатися зі вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частин відповідно до ст. 265 ЦПК України;

4) у ньому має бути зазначено срок і прядок подання заяви про його перегляд.

Основна відмінність заочного розгляду справи:

– у разі ухвалення судом заочного рішення встановлений не лише спрощений порядок його перегляду, але й скорочені строки.

Копія заочного рішення:

– направляється відповідачу (відповідачам), який (які) не з'явився (-лись) в судове засідання у поряду, передбаченому ст. 272 ЦПК України.

Заочне рішення набирає чинності:

– якщо протягом строків, встановлених ЦПК України, не подані заява про перегляд заочного рішення або апеляційна скарга, або якщо рішення залишено в силі за результатами апеляційного розгляду справи.

Порядок перегляду заочного рішення:

І. Заява подається протягом 30 днів із дня його проголошення до суду, що його ухвалив. *Строк на подання заяви про перегляд може бути поновлений:*

1) якщо учаснику справи не було вручено повне заочне рішення у день його проголошення за умови подання заяви протягом 20 днів з дня вручення повного заочного рішення;

2) з інших поважних причин.

Форма і зміст заяви про перегляд заочного рішення:

1) подається у письмовій формі;

2) зазначається найменування суду, який ухвалив заочне рішення;

3) ім'я (найменування) відповідача або його представника, які подають заяву, їхнє місце проживання чи місце знаходження, номер засобів зв'язку;

4) обставини, що свідчать про поважність причин неявки в судове засідання та (або) неповідомлення їх суду, а також причин неподання відзиву, і докази про це;

5) посилання на докази, якими відповідач обґрунтовує свої заперечення проти вимог позивача;

6) перелік доданих до заяви матеріалів;

7) підписується особою, яка її подає;

8) до заяви додаються її копії за кількістю учасників справи та копії усіх доданих до неї матеріалів;

9) якщо заява подана представником відповідача – додається довіреність або інший документ, який підтверджує його повноваження;

10) додається документ про сплату судового збору;

11) додаються докази, на які посилається заявник.

До неналежно оформленої заяви про перегляд заочного рішення застосовуються положення щодо залишення позовної заяви без руху або повернення заяви, передбаченої ст. 185 ЦПК України.

II. *Прийнявши належним чином оформлену заяву і розглянувши її протягом 15 днів із дня її надходження суд:*

1) невідкладно надсилає її копію та копію доданих до неї матеріалів іншим учасникам справи, одночасно повідомляючи про дату, час і місце розгляду заяви.

III. *Розгляд заяви про перегляд заочного рішення:*

1) розглядається у судовому засіданні;

2) головуючий відкриває судове засідання та з'ясовує, хто з учасників справи з'явився, встановлює їхню особу, перевіряє повноваження представників, повідомляє зміст заяви і з'ясовує думку сторін та інших учасників справи щодо вимог про перегляд заочного рішення;

3) у результаті розгляду заяви суд своєю ухвалою або залишає заяву без задоволення або скасовує заочне рішення і призначає справу до розгляду за правилами загального чи спрощеного позовного провадження.

Заочне рішення підлягає скасуванню:

– якщо судом буде встановлено, що відповідач не з'явився у судове засідання та (або) не повідомив про причини неявки, а також не подав відзив на позовну заяву з поважних причин, і докази, на які він посилається, мають істотне значення для правильного вирішення справи.

Особливий порядок оскарження (перегляду) заочних рішень:

– позивач має право оскаржити заочне рішення у загальному порядку;

– позивач і відповідач можуть оскаржити в загальному порядку повторне заочне рішення – у цьому разі строк на апеляційне оскарження рішення починає перебіг із дати постановлення ухвали про залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення.

Задачі

1. Розглянувши цивільну справу за позовом С. до співвідповідачів В. та Д. про стягнення збитків, суд ухвалив заочне рішення, при цьому у судове засідання не з'явився один із співвідповідачів – Д.

Чи допустив суд процесуальні помилки? Відповідь обґрунтуйте.

2. Суд допустив заочний розгляд справи за позовом Ш. до Ч. про визнання договору дарування недійсним та ухвалив заочне рішення. У рішенні суддя не зазначив строк і порядок подання заяви про перегляд цього рішення.

Чи допустив суд процесуальні помилки?

Яким вимогам закону щодо форми і змісту має відповідати заочне рішення?

3. Під час розгляду цивільної справи за позовом Т. до М. про визнання договору міни недійсним у судове засідання не з'явився відповідач.

Визначте умови, за яких суд може ухвалити заочне рішення по справі.

4. Суд допустив заочний розгляд справи за позовом Ч. до К. та ухвалив заочне рішення. Через 10 днів після проголошення заочного рішення суддя направив відповідачу, який не з'явився, лист, у якому повідомив, що справа розглядом закінчена та ухвалене заочне рішення.

Які процесуальні помилки допустив суддя?

5. У Печерському районному суді м. Київ розглядалася справа про відшкодування шкоди, завданої внаслідок ДТП. У судовому засіданні були відсутні позивач та відповідач, проте були присутні їхні представники. Сторони були належним чином повідомлені про судове засідання, відповідач надав відзив, проте не повідомив про причини неявки. Суддя вирішив постановити ухвалу про заочний розгляд справи.

Чи правильно вчинив суддя? Відповідь обґрунтуйте.

Які умови для проведення заочного розгляду справи.

6. У Голосіївському районному суді м. Київ розглядалася справа про стягнення солідарно заборгованості. У справі були два позивачі Савченко та Іванов, але останній не з'явився у судове засідання, причини неявки не надав суду, проте був належним чином проінформований про судове засідання. Відповідач Петренко також не з'явився у судове засідання без поважних причин, відзив на позовну заяву надав, проте причини неявки суду не надав. Суддя за наявності згоди присутнього в залі судового засідання позивача вирішив постановити ухвалу про заочний розгляд справи.

Чи правильно вчинив суддя? Відповідь обґрунтуйте.

7. Заочним рішенням Старобешівського р-ного суду Донецької обл. від 2 серпня 2017 року позовні вимоги позивача Іванова до відповідача Савченко про припинення стягнення аліментів на сина, який навчається, були задоволені. Відповідач по справі звернувся до суду із заявою про поновлення строку на перегляд заочного рішення. Копію заочного рішення суду відповідач отримала 6 серпня 2019 року, а заява про перегляд заочного рішення надана до суду 26 серпня 2019 року. Відповідач наголошує на тому, що вона хворіла на грип і не могла фізично подати заяву, що підтверджує довідкою з лікарні.

Які підстави для поновлення строку на подання заяви про перегляд заочного рішення?

Чи має право в цьому випадку суд поновити строк на подання заяви про перегляд заочного рішення?

Вирішіть справу.

8. Сидоренко М. В. звернувся до суду з позовом до Сидоренко К. К. щодо розірвання шлюбу у зв'язку з тим, що відповідачка в один день зібрала усі свої речі, і нічого нікому не сказавши зникла в невідомому напрямку. Протягом вже більше трьох років відповідач не виходить на зв'язок і місце її знаходження невідоме. Як свідків він запросив сусідів та родичів відповідача, зокрема брата та батька, яким відомо, що відповідач дійсно втратила зв'язок з усіма друзями та родичами. Сидоренко М. В. також вирішив змінити предмет позову та визнати Сидоренко К. К. такою, яка втратила право на житлову площу. За клопотанням позивача суд розглянув справу в порядку заочного розгляду та задовольнив позовні вимоги.

Чи правильно вчинив суддя? Відповідь обґрунтуйте.

9. ПАТ «ПриватБанк» звернувся з позовом до Ніколенко М. А. про звернення стягнення на майно у зв'язку із невиконанням відповідачем зобов'язань за кредитним договором, який був укладений між позивачем та відповідачем з метою набуття відповідачем двокімнатної квартири. Заочним рішенням від 12 квітня 2019 року позовні вимоги позивача були задоволені. 26 квітня 2019 року, отримавши копію рішення, відповідач надала суду заяву про скасування заочного рішення. У заяві Ніколенко М. А. вказала, що не могла з'явитися в судове засідання за сімейними обставинами. Крім того, вона добросовісно та своєчасно виконує зобов'язання за кредитним договором.

Як слід діяти суду в такому випадку?

Назвіть способи та порядок скасування та оскарження заочного рішення.

10. Миронова М. К. подала позов до Миронова Ю. В. про розірвання шлюбу та поділ спільного сумісного майна. Судове засідання було призначено на 15 липня 2019 року. 13 липня 2019 року у суд було надано клопотання від позивача Миронової М. К. щодо розгляду справи без її присутності. Відповідач у судове засідання не з'явився, був належним чином повідомлений, про причини неявки не вказав.

Чи має право суддя розглянути справу в порядку заочного розгляду? Відповідь аргументуйте.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

3. Грабовий А. Новації цивільного процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.

4. Джавадов Х. А. Некоторые аспекты определения содержания понятия «правосудие» в контексте характеристики судебной деятельности / Х. А. Джавадов // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 178–182.

5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 21.02.19 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

6. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

7. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

8. Позовне провадження: моногр. [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

9. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 № 13.

10. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

11. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15

12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

14. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

15. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

16. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – вид. – 3-тє, доп.і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

17. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

18. Штефан О. О. Поняття заочного провадження в цивільному процесі / О. О. Штефан // Юридична Україна. – 2005. – № 1. – С. 44–48.

19. Коссак С. Заочне провадження за новим ЦПК / С. Коссак // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XIII регіональної науково-практичної конференції, 8–9 лютого 2007 року. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – С. 290–292.

20. Навроцька Ю. Можливість заочного розгляду справи при співучасті відповідачів в цивільному процесі / Ю. Навроцька // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XIII регіональної науково-практичної конференції, 8–9 лютого 2007 року. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – С. 313–315.

21. Колосов Р. Перегляд заочного рішення (процесуальні аспекти) / Р. Колосов // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 1. – С. 25.

22. Колосов Р. Умови проведення заочного розгляду справи (проблемні аспекти) / Р. Колосов // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 2. – С. 97.

23. Удальцова І. Моделі заочного розгляду справи у цивільному судочинстві / І. Удальцова // Юридичний журнал «Право України». – 2011. – № 10. – С. 99–107.

Тема 3.7
Окреме провадження

План

1. Поняття та ознаки окремого провадження.
2. Порядок судового розгляду справ окремого провадження.
3. Особи, які можуть бути заявниками у справах окремого провадження.
4. Заінтересовані особи в справах окремого провадження.
5. Вступ у силу та оскарження рішень у справах окремого провадження.

Запитання для самоконтролю

1. Порядок розгляду судом справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.
2. Порядок призначення судово-психіатричної експертизи.
3. Порядок розгляду судом справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.
4. Процесуальний порядок розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою.
5. Дії суду в разі появи фізичної особи, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою.
6. Процесуальний порядок розгляду судом справ про усиновлення.
7. Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
8. Особливості провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України.
9. Процесуальний порядок розгляду судом справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі.

10. Строк пред'явлення позову заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя.

11. Права держателя цінного папера на пред'явника або векселя щодо відшкодування збитків.

12. Особливості розгляду судом справ про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність.

13. Порядок розгляду судом справ про визнання спадщини відумерлою.

14. Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку.

15. Зміст заяви про проведення психіатричного огляду фізичної особи у примусовому порядку.

16. Процесуальний порядок розгляду судом справ про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу.

17. Розгляд судом справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб.

18. Форма і зміст заяви про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи.

19. Розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису.

20. Особи, які можуть бути заявниками у справах про видачу обмежувального припису.

21. Процесуальний статус заінтересованих осіб у справах про видачу обмежувального припису.

22. Процесуальний порядок розгляду справи про видачу обмежувального припису.

23. Продовження обмежувального припису.

24. Порядок вручення рішення суду, повідомлення про видачу або продовження обмежувального припису.

25. Строк розгляду справи про видачу обмежувального припису.

26. Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу обмежувального припису.

27. Заходи тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі.

Тести

1. Особами, які можуть подавати заяву про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, є:

а) члени сім'ї;

б) члени сім'ї, органи опіки та піклування;

в) наркологічний або психіатричний заклад;

г) члени сім'ї, орган опіки та піклування, заклад з надання психіатричної допомоги;

д) також сусіди та знайомі, колеги.

2. Строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною:

а) визначається судом, але не може перевищувати двох років;

б) не може перевищувати трьох років;

в) визначається судом, але не може перевищувати п'яти років;

г) не може перевищувати п'яти років;

д) визначається судом, але не може перевищувати одного року.

3. Обов'язковими учасниками розгляду справи про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності є:

а) заявник, один або обидва батьки (усиновлювачі) або піклувальник;

б) заявник, один або обидва батьки (усиновлювачі) або представник органу опіки та піклування;

в) заявник або піклувальник;

г) заявник, один або обидва батьки (усиновлювачі) або піклувальник, а також представник органу опіки та піклування;

д) представник органу опіки та піклування.

4. Заява про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою подається до суду:

а) за місцем проживання заявника;

б) за місцем проживання фізичної особи;

в) за останнім місцем перебування заявника або фізичної особи;

г) за місцем проживання заявника або за останнім відомим місцем проживання (перебування) фізичної особи, місцеперебування якої невідоме, або за місцезнаходженням її майна;

д) за останнім місцем роботи особи.

5. Суд розглядає справу про усиновлення дитини за обов'язкової участі:

а) заявника, органу опіки та піклування або уповноваженого органу виконавчої влади, а також дитини, якщо вона за віком і станом здоров'я усвідомлює факт усиновлення, з викликом заінтересованих та інших осіб;

б) заявника та дитини;

в) заявника, органу опіки та піклування або уповноваженого органу виконавчої влади;

г) заявника, органу опіки та піклування або уповноваженого органу виконавчої влади, а також дитини;

д) прокурора.

6. Ухвалене судом рішення у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, підлягає:

а) виконанню через десять днів після ухвалення;

б) негайному виконанню;

в) виконанню через п'ять днів після ухвалення;

г) виконанню через тридцять днів після ухвалення;

д) виконанню після завершення окупації території.

7. Заява про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі подається до суду:

а) за місцезнаходженням емітента цінного папера на пред'явника;

б) за місцем платежу за векселем;

в) за місцем реєстрації пред'явника;

г) за місцезнаходженням емітента цінного папера на пред'явника або за місцем платежу за векселем;

д) за місцем втрати цінного папера.

8. Строк пред'явлення позову заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя:

а) три роки;

б) не може бути більшим двох місяців;

в) не може бути більшим за один рік;

г) не може бути більшим шести місяців;

д) протягом десяти днів.

9. За результатами розгляду справи про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі ухвалює рішення:

а) про визнання втраченого цінного папера на пред'явника або векселя недійсним;

б) про відмову в задоволенні заявленої вимоги;

в) про визнання втраченого цінного папера на пред'явника;

г) про визнання втраченого цінного папера на пред'явника або векселя недійсним;

д) про відмову в задоволенні заявленої вимоги, якщо заява подана з порушенням правил підсудності.

10. Заява про визнання спадщини відумерлою подається до суду:

а) за місцем відкриття спадщини;

б) за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини;

в) за місцем реєстрації заявника;

г) за місцем відкриття спадщини або за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини;

д) за місцем останнього місця проживання особи.

11. Суд відмовляє в прийнятті заяви про визнання спадщини відумерлою, якщо заява подана:

а) до закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини;

б) до закінчення одного року з часу відкриття спадщини;

в) до закінчення трьох років з часу відкриття спадщини;

г) до закінчення п'яти років з часу відкриття спадщини;

д) до закінчення одного місяця з часу відкриття спадщини.

12. Заява лікаря-психіатра про проведення психіатричного огляду особи у примусовому порядку, про надання особі амбулаторної психіатричної допомоги та її продовження в примусовому порядку подається до суду:

а) за місцем проживання особи;

б) за місцезнаходженням закладу;

в) за місцем реєстрації особи;

г) за місцем проживання особи або місцезнаходженням закладу;

д) за місцем проживання лікаря-психіатра.

13. Справи про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації суд розглядає:

а) протягом 72 годин;

б) протягом трьох днів;

в) не пізніше 24 годин після відкриття провадження у справі;

г) не пізніше 72 годин після відкриття провадження у справі;

д) негайно.

14. Заява про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи у випадках, встановлених законом, подається до суду:

а) за місцем реєстрації фізичної або юридичної особи;

б) за місцезнаходженням банку, що обслуговує таку юридичну або фізичну особу;

в) за місцезнаходженням юридичної особи;

г) за місцем реєстрації банку, що обслуговує таку юридичну або фізичну особу;

д) за місцем проживання особи.

15. Справа про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, розглядається:

а) у п’ятиденний строк з дня надходження заяви у закритому судовому засіданні;

б) у десятиденний строк з дня надходження заяви у закритому судовому засіданні;

в) у п’ятиденний строк з дня надходження заяви у відкритому судовому засіданні;

г) у десятиденний строк з дня надходження заяви у відкритому судовому засіданні;

д) не пізніше 72 годин після відкриття провадження у справі.

16. Заява про видачу обмежувального припису подається до суду:

а) за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі;

б) за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, а якщо зазначена особа перебуває у закладі, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, – за місцезнаходженням цього закладу;

в) за місцезнаходженням закладу, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб;

г) за місцем проживання особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі;

д) за місцем реєстрації фізичної або юридичної особи.

17. Хто є заінтересованими особами у справах про видачу обмежувального припису:

а) особи, стосовно яких подано заяву про видачу обмежувального припису;

б) фізичні особи, прав та інтересів яких стосується заява про видачу обмежувального припису;

в) органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції;

г) особи, стосовно яких подано заяву про видачу обмежувального припису, також можуть бути інші фізичні особи, прав та інтересів яких стосується заява про видачу обмежувального припису, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції;

д) законні представники.

18. Справа про видачу обмежувального припису розглядається судом за участі:

а) заявника та заінтересованих осіб;

б) тільки заінтересованих осіб;

в) заявника;

г) заявника та заінтересованих осіб;

д) якщо участь заявника становить загрозу подальшої дискримінації чи насильства для нього, справа може розглядатися без його участі.

19. Суд розглядає справу про видачу обмежувального припису:

а) не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду;

б) не пізніше 24 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду;

в) не пізніше 48 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду;

г) не пізніше 12 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду;

д) негайно.

20. На який строк судом може бути продовжений обмежувальний припис:

а) не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду;

б) не більше трьох місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду;

в) не більше трьох років після закінчення строку, встановленого рішенням суду;

г) не більше двох місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду;

д) не більше одного року після закінчення строку, встановленого рішенням суду.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте знайдені в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення суду першої інстанції за результатом розгляду справ за останні три роки:

– про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;

– про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;

– про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою;

– про усиновлення;

– про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

– про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

– про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;

– про визнання спадщини відумерлою;

– про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку;

– про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;

– про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, стосовно юридичних та фізичних осіб.

2. Проаналізувавши судову практику в справах окремого провадження за останні три роки, визначіть питому вагу таких справ у загальній кількості справ, що розглядаються судами в порядку цивільного судочинства?

3. Проаналізуйте загальну кількість цивільних справ окремого провадження, розглянутих з порушенням строків, передбачених ЦПК, кількість скасованих і змінених в апеляційному порядку рішень у цивільних справах окремого провадження, а також кількість задоволених судами заяв у справах окремого провадження.

4. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень кілька ухвал про залишення заяви без розгляду, якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виник спір про

право, та проаналізуйте їх. Які саме підстави зумовили виникнення спору про право між учасниками справи? Чи спір було виявлено впродовж розгляду справи чи у вирішенні питання про її відкриття? Чи є процесуальні наслідки виявлення спору на різних стадіях провадження у справі?

5. Проаналізуйте судову практику в справах про визнання фізичної особи недієздатною. На яких підставах суд може розглянути таку справу без повідомлення й участі фізичної особи, щодо якої розглядається справа про визнання її недієздатною?

6. Проаналізуйте судову практику в справах про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною, усиновлення та інші, в яких зобов'язані брати участь органи опіки та піклування. Які форми участі в судовому процесі органів опіки та піклування? Чи зобов'язаний суд дотримуватися рекомендацій, визначених органами опіки та піклування? У якому порядку вирішується питання про звільнення опікуна чи піклувальника особи?

7. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень кілька рішень про розірвання шлюбу за заявою особи, засудженої до позбавлення волі, та визначіть, хто може бути представником такої особи в суді під час розгляду справи у порядку окремого провадження.

Творчі завдання

1. Складіть заяву до суду щодо розгляду в суді справи:

– про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;

– про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;

– про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою;

– про усиновлення;

– про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

– про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

– про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;

– про визнання спадщини відумерлою;

– про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку;

– про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;

– про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, стосовно юридичних та фізичних осіб.

2. Складіть судове рішення за результатом розгляду в суді справи окремого провадження:

– про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;

– про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;

– про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою;

– про усиновлення;

– про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

– про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

– про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;

– про визнання спадщини відумерлою;

– про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку;

– про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;

– про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, стосовно юридичних та фізичних осіб.

Словник юридичних термінів

Окреме провадження:

– це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Згідно зі статтею 293 ЦПК України **суд розглядає в порядку окремого провадження справи про:**

– обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;

– надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;

– визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою;

– усиновлення;

– встановлення фактів, що мають юридичне значення;

– відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

– передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;

– визнання спадщини відумерлою;

– надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;

– примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;

– розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, стосовно юридичних та фізичних осіб.

У порядку окремого провадження розглядаються також справи:

– про надання права на шлюб, про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей;

– за заявою будь-кого з подружжя, якщо один із нього засуджений до позбавлення волі;

– про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя;

– інші справи у випадках, встановлених законом.

Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення:

– відповідно до ч.1 ст. 315 ЦПК суд розглядає справи про встановлення факту:

1) родинних відносин між фізичними особами;

2) перебування фізичної особи на утриманні;

3) каліцтва, якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги із загальнообов'язкового державного соціального страхування;

4) реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення;

5) проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу;

6) належності правовстановлюючих документів особи, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з прізвищем, ім'ям, по батькові, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті;

7) народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження;

8) смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті;

9) смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

У судовому порядку *можуть бути встановлені також інші факти, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення*.

Особливості справ окремого провадження:

– заявлені вимоги у порядку окремого провадження повинні бути безспірними (відсутній спір про право);

– суд може вирішувати тільки спір про факт, про стан;

– мета судового розгляду – встановлення наявності або відсутності факту;

– факт, що встановлюється судом, повинен мати юридичне значення;

– справи окремого провадження порушуються за заявою і розглядаються за участі заявника, заінтересованих осіб (відсутність спору про право зумовлює відсутність сторін із протилежними інтересами, відсутність позову);

– закон у більшості випадків точно встановлює коло осіб, які можуть бути заявниками (стст. 296, 301, 320, 329 ЦПК);

– немає інститутів і категорій, властивих позовному провадженню (пред'явлення зустрічного позову, заміна сторін, співучасть, мирова угода, треті особи, звернення до третейського суду тощо);

– справи окремого провадження розглядаються судом із додержанням загальних правил, встановлених ЦПК, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду;

– у справах окремого провадження суд не розглядає і не вирішує спір про право. Якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду і роз'яснює особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах (ч. 6 ст. 294 ЦПК).

Учасники окремого провадження:

– справи окремого провадження суд розглядає за участі заявника і заінтересованих осіб;

– справа про розірвання шлюбу за заявою особи, засудженої до позбавлення волі, може бути розглянута судом за участі представника такої особи (ч. 4 ст. 294 ЦПК).

Заявник:

– особа, в інтересах якої відкрито провадження у справі, з метою встановлення обставин, необхідних для підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав. Коло заявників, як правило, визначається нормами цивільного процесуального права, які регулюють порядок розгляду тієї чи іншої справи окремого провадження (стст. 296, 301, 320, 329 ЦПК).

Порядок розгляду справ окремого провадження:

– під час розгляду справ окремого провадження суд зобов'язаний роз'яснити учасникам справи їхні права та обов'язки, сприяти у здійсненні та охороні гарантованих Конституцією і законами України прав, свобод чи інтересів фізичних або юридичних осіб, вживати заходів щодо всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин справи;

– з метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази;

– розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК України, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду;

– при ухваленні судом рішення судові витрати не відшкодовуються, якщо інше не встановлено законом.

Порядок оскарження:

– рішення суду першої інстанції може бути оскаржено в апеляційній інстанції протягом 30 днів, а на ухвалу суду – протягом п'ятнадцяти днів з дня його (її) проголошення шляхом подання апеляційної скарги, при цьому, якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення;

– рішення суду апеляційної інстанції може бути оскаржено в касаційній інстанції протягом 30 днів з дня проголошення рішенням апеляційного суду, шляхом подання касаційної скарги, при цьому, якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

Задачі

1. У лютому 2019 року Петрова М. М. звернулася до суду з позовом про встановлення факту родинних відносин в порядку окремого провадження. При цьому Петрушіна М. М. звернулася до суду в порядку окремого провадження із позовною заявою про встановлення факту родинних відносин, зазначивши себе позивачем, більше того в порядку стст. 256–258 ЦПК України від 18.03.2004, який втратив чинність 15.12.2017 ЦПК України. Петрова М. М. у заяві про встановлення факту родинних відносин, поданій в порядку окремого провадження, зазначає себе позивачем, при цьому не зазначає заінтересованих осіб, на права і обов'язки яких може вплинути рішення суду в цій справі.

Чи може суд за таких обставин прийняти заяву?

Що має бути зазначено у заяві про встановлення факту, що має юридичне значення?

Чи має право суддя, виходячи із вказаних обставин, залишити заяву без руху.

Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду заяв про встановлення факту, що має юридичне значення.

2. Петров, який внаслідок зловживання спритними напоями поставив себе і сім'ю в тяжке матеріальне становище, на вимогу матері звернувся з заявою до суду за місцем роботи про визнання його обмежено дієздатним та про призначення матері його опікуном. Суд на підставі наявних довідок витверезника та дільничного лікаря, що стверджували факт алкоголізму, оголосив Петрова обмежено дієздатним, залишивши без розгляду питання про призначення опікуна. По справі не було стягнено судовий збір.

Яким способом можна виправити цей недолік суду?

Напишіть резолютивну частину рішення суду.

3. 17 квітня 2019 року до Кіровського районного суду м. Дніпропетровськ надійшла заява про встановлення факту проживання однією сім'єю зі спадкодавцем. Позивачем недотримано норми стст. 10, 175, 177, 318 ЦПК України. При цьому заявникам для усунення недоліків заяви окремого провадження було встановлено десятиденний строк з дня вручення ухвали, а також вказано конкретні

недоліки заяви та спосіб їх усунення. 01 червня 2019 року від заявників до суду на виконання ухвали судді від 03 травня 2019 року про залишення заяви окремого провадження без руху надійшли документи, необхідні для усунення недоліків такої заяви. Ознайомившись із матеріалами вищезазначеної заяви окремого провадження і доданими до неї документами, в тому числі тими, що надійшли до суду 01 червня 2019 року, суд видав ухвалу, в якій зазначив: «вважаю за неможливе прийняти цю заяву окремого провадження до розгляду та відкрити провадження у цивільній справі».

Чи правомірна відмова суду?

Вкажіть, за яких підстав заяву не прийнято до розгляду та не відкрите провадження у цивільній справі?

Як діяти заявникам надалі?

4. На заяву спадкоємців Бондаренка і Вівченко про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану суд відмовив внести виправлення в їх свідоцтва про народження, де їх батьком був записаний Іван Євдокимович, у дійсності ж він Іван Євтіхієвич. Враховуючи те, що встановлення цього факту заявникам було необхідно для одержання спадкового майна, секретар суду порадив їм звернутися з заявою про встановлення родинних відносин між ними і спадкодавцем.

Чи правильне таке роз'яснення?

Який порядок встановлений для виправлення недоліків запису в актах громадського стану?

5. Сінченко, який втратив платіжну картку на пред'явника (неперсоналізована картка), звернувся у відділення банку з проханням видати дублікат, на що йому було відмовлено і роз'яснено, що він такий дублікат одержить тільки після того, як подасть до відділення банку рішення суду про відновлення судом за ним права на втрачену платіжну картку і зробить оголошення про визнання втраченої картки недійсною.

Чи правильне роз'яснення банку?

Який встановлено законом порядок відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника?

Як належить діяти суду, коли на його оголошення на розгляд справи з'явиться держатель неперсоніфікованої картки?

6. 19 жовтня 2016 року до суду надійшла заява Крутченко В. Л. про встановлення факту інвалідності та видачу судового наказу про зобов'язання нотаріуса видати свідоцтво про право на спадщину. Заявник подав заяву в порядку окремого провадження, яка не відповідає вимогам ст. 163 ЦПК.

Які процесуальні дії має вчинити суддя щодо поданої заяви?

Вкажіть процесуальний порядок розгляду заяви про встановлення факту інвалідності та видачу судового наказу про зобов'язання нотаріуса видати свідоцтво про право на спадщину.

Які норми цивільного процесуального законодавства було порушено заявником?

7. Суддя Міловського районного суду Луганської області, розглянувши матеріали цивільної справи в порядку окремого провадження за заявою Ігнатова М. С., заінтересована особа Довжанський міський відділ державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Луганській області про встановлення юридичного факту смерті з'ясував, що заяву подано із порушенням вимог статей 175–177 ЦПК України, підстави, визначені статтями 185–186 ЦПК України, для залишення заяви без руху, повернення заяви чи відмови у відкритті провадження у справі відсутні.

Чи може за таких обставин справа розглядатися в порядку окремого провадження?

Вкажіть порядок відкриття провадження за заявою про встановлення юридичного факту смерті.

Чи можливо на ухвалу про відкриття провадження окремо від рішення суду подати апеляційну скаргу?

8. Дяченко П. О. звернулася до суду із заявою про розірвання шлюбу в порядку окремого провадження у зв'язку з тим, що її чоловік Дяченко С. В. відбуває призначене судом покарання в місцевому виправному центрі.

Чи може суд розглядати в порядку окремого провадження справи про надання права на шлюб, про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, за заявою будь-кого з подружжя, якщо один із нього засуджений до позбавлення волі, про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя?

Як розглядаються справи окремого провадження?

Чи може суд зобов'язати адміністрацію Ірпінського виправного центру Київської області вручити заінтересованій особі Дяченку С. В. копію ухвали про відкриття провадження, копію заяви з копіями доданих до неї документів та письмові пояснення особи направити до суду?

9. 26 грудня 2018 року до суду надійшла позовна заява Бурлаки М. С., подана в порядку окремого провадження відповідно до ст. 315 ЦПКУ. Дослідивши подану заяву та додані до неї матеріали, суддя дійшов до висновку, що її потрібно залишити без руху. У вказаній заяві просить суд встановити факт родинних відносин. У заяві, поданій Бурлакою М. С., в порядку окремого провадження заінтересовану особу, місце її знаходження не вказано. Суддя вирішив заяву залишити без руху.

Чи правомірні дії судді?

Чи необхідно в такому випадку надавати строк для усунення недоліків?

Вкажіть процесуальний порядок розгляду такої заяви.

10. 16 квітня 2018 року Чехоєв Ф. Д. звернувся до суду в порядку окремого провадження з заявою про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу. Вивчивши матеріали цієї заяви, суддя дійшов висновку про відмову у відкритті провадження і виніс ухвалу про відмову у відкритті провадження.

Чи правомірною є ухвала судді?

Чи вбачається із заяви наявність спору про право?

Чи перешкоджає відмова у відкритті провадження по справі в порядку окремого провадження звернутися до суду за захистом порушеного права у порядку позовного провадження?

Чи може ухвала бути оскаржена в апеляційному порядку?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.2.

5. Сімейний кодекс України від 10лютого 2002 року / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – С. 135.

6. Бичкова С. С. Визначення складу осіб, які беруть участь у справах окремого провадження, що виникають із сімейних правовідносин / С. С. Бичкова // Юридична наука. – 2011. – № 4–5. – С. 57–62.

7. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

8. Гаврік Р. О. Законна сила судових рішень у цивільних справах: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / Р. О. Гаврік; Н-д. ін.-т приват. права і підприємництва. – К.; 2011. – 20 с.

9. Лисенко Л. С. Ухвали в цивільному процесі України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. С. Лисенко; Київський національний університет імен Тараса Шевченка. – К., 2012. – 19 с.

10. Фазікош Г. В. Судове рішення в цивільному судочинстві: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г. В. Фазікош; Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.

11. Шиманович О. М. Судові постанови в цивільному процесі України (на матеріалах рішень і ухвал суду першої інстанції): автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. М. Шиманович; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 20 с.

12. Кіреєва Н. О. Додаткове рішення в цивільному процесі як гарантія законного, обгрунтованого та справделивого судового рішення / Н. О. Кіреєва: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу. Цивільний процес на зламі століть / Національний юридичний університет імені Я. Мудрого. – Харків, 2016. – С. 106–109.

13. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

14. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс] // Інформаційний. – Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua.

15. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ: наказ ДСА від 17 грудня 2013 року № 173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Nakaz%20173.pdf.

Тема 3.8
Судові рішення

План

1. Поняття судового рішення.
2. Види судових рішень.
3. Зміст рішення суду.
4. Усунення недоліків рішення судом, який його ухвалив.
5. Набрання чинності судового рішення.
6. Ухвали суду першої інстанції.
7. Постанови суду апеляційної та касаційної інстанції.
8. Судові накази.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття рішення суду, його сутність і значення.
2. Визначте вимоги щодо законності рішення суду.
3. Перерахуйте складові вимоги обґрунтованості рішення суду.
4. Назвіть підстави ухвалення додаткового рішення суду.
5. Визначте порядок виправлення описок та арифметичних помилок рішення суду.
6. Правові наслідки рішення суду після набрання ним чинності.
7. Вимоги, крім законності та обґрунтованості, які пред'являються до рішення суду.
8. Значення мотивувальної частини рішення суду.
9. Охарактеризуйте резолютивну частину рішення суду.
10. Охарактеризуйте сутність, значення і види судових ухвал.
11. Розкрийте відмінності судового рішення від судової ухвали.
12. Визначте відмінність рішення суду від судового наказу.

Тести

1. На який строк може бути відкладено складання повного тексту рішення суду:

а) не більше 10 днів з дня закінчення розгляду справи;

б) не більше 3 днів з дня проголошення вступної або резолютивної частини;

в) не більше 7 днів з дня закінчення розгляду справи;

г) не більше 3 днів з дня останнього судового засідання, в якому закінчився розгляд справи;

д) не більше 5 днів з дня закінчення розгляду справи.

2. Визначте строк розгляду заяви про роз'яснення судового рішення у цивільній справі:

а) протягом 10 днів з дня її надходження;

б) протягом 5 днів з дня проголошення рішення суду;

в) протягом 10 днів з дня отримання копії рішення суду;

г) протягом 7 днів з дня проголошення рішення суду;

д) протягом 5 днів з дня отримання копії рішення суду.

3. Заяву про ухвалення додаткового рішення може бути подано:

а) до закінчення строку на виконання рішення суду;

б) протягом 10 днів з дня ухвалення рішення судом;

в) до закінчення строку на апеляційне оскарження;

г) протягом 7 днів з дня ухвалення рішення суду;

д) до подання апеляційної скарги.

4. Рішення суду першої інстанції набуває чинності:

а) протягом одного місяця з дня ухвалення рішення суду;

б) після закінчення строку для подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано;

в) після закінчення строку для подання апеляційної скарги;

г) після розгляду справи апеляційним судом;

д) з дня її отримання.

5. Постанова суду апеляційної інстанції набуває чинності:

а) протягом 10 днів з дня її проголошення;

б) протягом 5 днів з дня її проголошення;

в) протягом 15 днів з дня її вручення;

г) з дня її прийняття;

д) з дня її отримання.

6. Постанова суду касаційної інстанції набуває чинності:

а) протягом 10 днів з дня її проголошення;

б) протягом 5 днів з дня її проголошення;

в) протягом 15 днів з дня її вручення;

г) з дня її прийняття;

д) з дня її отримання.

7. Суть судового рішення в тому, що воно:

а) є основним і найважливішим актом правосуддя;

б) визначає правосуб'єктність у справі;

в) гарантує відновлення порушеного, невизнаного або оспорюваного права;

г) є гарантом правосуддя;

д) є процесуальною формою власного переконання судді у правильності вирішенні справи.

8. Чи може суддя спілкуватися з учасниками процесу після виходу до нарадчої кімнати для ухвалення рішення по суті позовних вимог:

а) ні, не може ні за яких обставин і ні з яких питань;

б) може, але лише в нарадчій кімнаті і з технічних питань (наприклад, може викликати в нарадчу кімнату когось з учасників, щоб уточнити адресу позивача чи відповідача, номер банківського рахунку тощо);

в) може, але лише з технічних питань і лише за межами нарадчої кімнати (суддя може вийти, запитати в учасників потрібну йому інформацію і повернутися в нарадчу кімнату);

г) може, якщо під час ухвалення рішення виявить, що не було з'ясовано якусь обставину, яка має значення для ухвалення законного та обґрунтованого рішення (технічну, або по суті позовних вимог, не має значення): при цьому суд обов'язково постановляє в нарадчій кімнаті ухвалу про поновлення судового розгляду, повертається в залу судового засідання, поновлює судовий розгляд, з'ясовує необхідні йому питання, потім проводить судові дебати, і лише потім знову виходить у нарадчу кімнату;

д) може лише телефоном та засобами інтернет-зв'язку.

9. Які судові рішення ухвалюються судом у нарадчій кімнаті:

а) всі судові рішення повинні прийматися в нарадчій кімнаті – у цьому полягає принцип незалежності суддів;

б) рішення і постанови суду;

в) рішення суду і ухвали суду, якими закінчується розгляд справи по суті без постановлення рішення;

г) рішення суду, постанови суду, а також ухвали суду, які оформлюються окремим процесуальним документом;

д) судові накази та постанови суду.

10. У чому полягає законність рішення суду:

а) рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства відповідно до статті 2 ЦПК, вирішив справу згідно з нормами матеріального права, що підлягають застосуванню до таких правовідносин відповідно до статті 10 ЦПК України, а також правильно витлумачив ці норми;

б) рішення є законним тоді, коли суд правильно застосував норми матеріального права відповідно до статті 263 ЦПК України;

в) рішення є законним, якщо протягом строку для апеляційного оскарження не було подано апеляційної скарги – у разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає чинності після розгляду справи апеляційним судом;

г) рішення суду вважається законним, поки воно не скасоване рішенням вищої інстанції;

д) не існує незаконних рішень суду.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте рішення ЄСПЛ у справах Світлани Науменко проти України, Ромашов проти України. Як у своїму рішенні у справі Світлани Науменко проти України ЄСПЛ пояснив принцип остаточності рішення суду? Чи можливі відхилення від цього принципу, якщо так, то яким чином?

2. Сформулюйте основні положення принципів юридичної визначеності та остаточності судових рішень у практиці ЄСПЛ.

3. Як пов'язується виконання судових рішень із правом особи на суд у рішенні ЄСПЛ у справі Олександр Шевченко проти України?

4. Проаналізуйте роботи Заворотька П. П. і Штефана М. Й. «Судове рішення» та Фазикош Г. В. «Судове рішення в цивільному судочинстві» і порівняйте підходи авторів до поняття «судове рішення».

5. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення, в яких зауважено про те, що «в рішенні суду по справі не ухвалено рішення щодо якоїсь із заявлених правових вимог»; «в рішенні суд вийшов за межі позовних вимог». Проаналізуйте їх, а також способи усунення зазначених недоліків.

6. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення з описками та помилками. Проаналізуйте їх, а також способи усунення зазначених недоліків.

7. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові окремі ухвали суду, проаналізуйте їх та встановіть перелік підстав для їх постановлення.

8. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів. Проаналізуйте їх.

9. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення суду першої інстанції, у яких:

– справу розглянуто неповноважним складом суду;

– в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід, і підстави його відводу не визнано судом обґрунтованими;

– суд прийняв судове рішення про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки осіб, що не були залучені до участі у справі;

– судове рішення не підписано будь-ким із суддів або підписано не тими суддями, які зазначені у рішенні;

– судове рішення ухвалено суддями, які не входили до складу колегії, що розглядала справу, проаналізуйте їх, а також способи усунення зазначених недоліків.

10. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення суду першої інстанції, у яких:

– неповно з'ясовано обставини, що мають значення для справи;

– недоведено обставини, що мають значення для справи, які суд першої інстанції визнав встановленими;

– існує невідповідність висновків, викладених у рішенні суду першої інстанції, обставинам справи;

– порушені норми процесуального права або неправильно застосовані норми матеріального права, проаналізуйте їх, а також способи усунення зазначених недоліків.

Творчі завдання

1. Визначіть та напишіть вид судового рішення, який має бути винесений судом під час розгляду:

– заяви позивачки А. про розгляд справи про розірвання шлюбу в закритому судовому засіданні;

– скарги Б. на дії державного виконавця, що відмовився порушувати провадження за виконавчим листом про стягнення аліментів з чоловіка Б. на утримання сина;

– заяви В. про забезпечення доказів та про призначення експертизи;

– позовної заяви Г. про визнання права власності за позовом до Д.;

– заяви Е. про усиновлення хлопчика Сергія;

– заяви відповідача про передачу справи до суду за місцем проживання.

2. Визначіть та напишіть вид судового рішення, яке ухвалить суд, розглядаючи такі справи:

– про задоволення позову Г. до Г. про стягнення аліментів на утримання;

– про залишення без розгляду позову С. до С. про розірвання шлюбу;

– про затвердження мирової угоди за позовом Т. до Т. про розподіл спільного майна;

– про зупинення та поновлення провадження у справі за позовом К. до К. про виселення;

– про розгляд заяви позивача про накладення арешту на автомобіль під час розгляду справи за позовом про розподіл сумісного майна;

– про розгляд заяви відповідача про відстрочку виконання рішення суду.

Словник юридичних термінів

Судове рішення:

– це проголошений іменем України акт суду першої інстанції, яким суд на підставі встановлених у судовому засіданні обставин (фактів) та досліджених доказів, відповідно до норм процесуального та матеріального права, закінчує розгляд справи по суті;

– процесуальний документ, у якому судом вирішуються питання, пов’язані із рухом справи, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених ЦПК України, зокрема, закінчується провадження у справі;

– відповідно до ч.1 ст. 258 ЦПК України судовими рішеннями є:

1) ухвали;

2) рішення;

3) постанови;

4) судові накази.

Значення судового рішення:

– обумовлено тим, що воно спрямоване на захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, виступає актом реалізації судової влади як правозастосовний акт, як судовий акт, яким справа розглядається по суті, і як процесуальний документ, який повинен відповідати нормам цивільного процесуального законодавства, які пред'являються до його форми, змісту, порядку ухвалення і проголошення.

Принцип обов'язковості судових рішень:

– визначений ст. 18 ЦПК та полягає у тому, що судові рішення, які набрали чинності, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами;

– невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом.

Порядок оскарження судових рішень:

– незважаючи на обов'язковість судового рішення, особи, які не брали участі у справі, мають право звернутися до суду, якщо ухваленим судовим рішенням порушуються їхні права, свободи чи інтереси;

– залежить від їх виду або форми;

1) рішення суду та ухвали суду, якими закінчується розгляд справи оскаржуються в загальному порядку;

2) заперечення на ухвали суду, оскарження яких окремо від рішення суду не передбачено законом, включаються до заяви про оскарження рішення суду у справі;

3) судові накази оскаржуться в порядку, визначеному ст. 170 ЦПК України, а також главою 3 розділу V ЦПК;

4) постанови та ухвали суду апеляційної інстанції оскаржуються в порядку, визначеному ст. 389 ЦПК.

Основні вимоги до судових рішень:

1) законність судових рішень;

2) обґрунтованість судових рішень;

3) ґрунтується на засадах верховенства права, визначених у ст. 10 ЦПК;

4) ухвалення та проголошення в установленому порядку.

Законне судове рішення:

– ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права (ч. 2 ст. 263 ЦПК України).

Обґрунтоване судове рішення:

– суду, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні (ч. 5 ст. 263 ЦПК України).

Питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення:

1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються;

2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження;

3) які правовідносини сторін випливають зі встановлених обставин;

4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин;

5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити;

6) як розподілити між сторонами судові витрати;

7) чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення;

8) чи є підстави для скасування заходів забезпечення позову.

Зміст рішення суду:

– визначено ст. 265 ЦПК та складається з:

1) вступної частини із зазначенням: часу та місця його ухвалення; найменування суду, що ухвалив рішення; прізвищ та ініціалів судді (суддів – при колегіальному розгляді); прізвища та ініціалів секретаря судового засідання; імен (найменувань) сторін та інших осіб, які брали участь у справі; предмета позовних вимог;

2) описової частини із зазначенням: узагальненого викладу позиції відповідача; пояснень осіб, які беруть участь у справі; інших доказів, досліджених судом;

3) мотивувальної частини із зазначенням: встановлених судом обставин і визначених відповідно до них правовідносин; мотивів, з яких суд вважає встановленою наявність або відсутність фактів, якими обґрунтовувалися вимоги чи заперечення, бере до уваги або відхиляє докази, застосовує зазначені в рішенні нормативно-правові акти; чи були порушені, не визнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких особа звернулася до суду, а якщо були, то ким; назви, статті, її частини, абзацу, пункту, підпункту закону, на підставі якого вирішено справу, а також процесуального закону, яким суд керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням: висновку суду про задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково; висновку суду по суті позовних вимог; розподілу судових витрат; строку і порядку набрання рішенням суду чинності та його оскарження.

Ухвала суду:

– це процесуальний документ, в якому судом вирішуються питання, пов'язані з рухом справи в суді, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених ЦПК України.

Зміст ухвали суду:

– яка постановляється як окремий документ:

1) вступна частина із зазначенням: часу і місця її постановлення; прізвища та ініціалів судді (суддів – при колегіальному розгляді); прізвища та ініціалів секретаря судового засідання; імен (найменувань) сторін та інших осіб, які брали участь у справі; предмета позовних вимог;

2) описова частина із зазначенням суті питання, що вирішується ухвалою;

3) мотивувальна частина із зазначенням мотивів, з яких суд дійшов висновків, і закону, яким керувався суд, постановляючи ухвалу;

4) резолютивна частина із зазначенням: висновку суду; строку і порядку набрання ухвалою чинності та її оскарження.

Окрема ухвала суду:

– це процесуальний документ, який може постановлятися судом у разі виявлення під час розгляду справи порушення закону, із зазначенням причин та умов, що сприяли вчиненню порушення, з метою направлення її відповідним особам чи органам для вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов.

Усунення недоліків судового рішення судом, який його ухвалив:

– здійснюється виправлення описок і явних арифметичних помилок;

– здійснюється ухвалення додаткового рішення;

– здійснюється роз'яснення рішення суду;

– виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні судом можливе з ініціативи суду або за заявою осіб, які беруть участь у справі, що вирішується в судовому засіданні протягом десяти днів шляхом постановлення ухвали, відповідно до ст. 269 ЦПК.

Додаткове рішення суду:

– це процесуальні документи, що ухвалюються судом, який ухвалив рішення, за заявою осіб, які беруть участь у справі, чи з власної ініціативи, поданою до закінчення строку на виконання рішення, якщо:

1) суд не допустив негайного виконання рішення у випадках, встановлених статтею 430 ЦПК цього Кодексу;

2) суд, вирішивши питання про право, не зазначив точної суми грошових коштів, які підлягають стягненню, майно, яке підлягає передачі, або які дії треба виконати;

3) щодо якої-небудь позовної вимоги, з приводу якої сторони подавали докази і давали пояснення, не ухвалено рішення;

4) судом не вирішено питання про судові витрати.

Роз'яснення рішення суду:

– це процесуальна дія суду, яка здійснюється ним за заявою осіб, які брали участь у справі, або для державного виконавця, у вигляді ухвали суду, в якій роз'яснюється незрозуміле рішення без зміни при цьому його змісту, до його виконання або закінчення строку, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання.

Набрання чинності судовим рішенням:

– після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано;

– у разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає чинності після розгляду справи апеляційним судом.

Наслідками набрання чинності судовим рішенням:

– сторони та треті особи із самостійними вимогами, а також їх правонаступники не можуть знову заявляти в суді ту саму позовну вимогу з тих самих підстав, а також оспорювати в іншому процесі встановлені судом факти і правовідносини.

Постанова суду апеляційної інстанції:

– це судовий акт, який приймається за наслідками розгляду апеляційної скарги на рішення або ухвали суду першої інстанції, що не набрали чинності;

– складається зі вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частини, в яких, відповідно до ст. 382 ЦПК, чітко визначені відомості, які повинні міститися в кожній з них;

– набирає чинності з дня її прийняття.

Постанова суду касаційної інстанції:

– це судовий акт, який приймається за наслідками розгляду касаційної скарги на рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції, крім судових рішень, передбачених ч. 3 ст. 389 ЦПК України, які не підлягають оскарженню;

– складаються зі вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частини, в яких, відповідно до ст. 416 ЦПК України, чітко визначені відомості, які повинні міститися у кожній з них;

– набирає чинності з моменту її прийняття;

– є остаточною та оскарженню не підлягає.

Судовий наказ:

– особлива форма судового рішення, видається судом за результатом розгляду вимог, передбачених ст. 161 ЦПК України за правилами наказного провадження.

Задачі

1. Шилов Н. М. на праві особистої власності володів будинком у м. Васильків. Після його смерті залишився син Василь – офіцер Збройних сил України, який проживав разом із батьком, і дочка Марія, яка жила з сім'єю в м. Одеса. Через 6 місяців Шилов В. Н. одержав свідоцтво на право спадкоємства, а ще через 6 місяців Шилова М. Н. порушила справу в суді про визнання за нею права 1/2 частини спадкоємства, залишеного від батька.

У судове засідання відповідач Шилов В. Н. не прибув, але прийшла його дружина і повідомила, що вже 3 місяці як він переведений командуванням Збройних сил України в Луганську область, додавши до цього довідку з військової частини.

Яке рішення прийме суд?

2. Савченко О. О. пред'явила позов до свого колишнього чоловіка Савченка В. Д. про стягнення 290 000 грн, які вона витратила на капітальний ремонт будинку, який належав відповідачу ще до вступу у шлюб. Гроші були витрачені на купівлю будівельних матеріалів. Вислухавши пояснення сторін, допитавши свідків і дослідивши подані позивачкою письмові докази, суд видалився до нарадчої кімнати для ухвалення рішення. Під час ухвалення рішення у судді виникло питання про дійсну вартість пиломатеріалів, оскільки відповідач оспорював вказані позивачкою суми. У зв'язку з відсутністю доказів, необхідних для вирішення цього питання, суд витребував довідку з лісоторгової бази. Повернувшись до зали судового засідання, суддя проголосив ухвалене рішення: «Визнати за Савченко О. О. право на задоволення позову». Після цього суддя проголосив, що мотивувальна частина рішення буде складена протягом 5 днів. Через день до суду Савченко О. О. було подано довідку лісоторгової бази про вартість пиломатеріалів. Після цього судом було складене повне рішення про присудження Савченко О. О. 290 000 грн.

Які порушення допущені судом?

Які вимоги, що пред'являються до рішення суду, були порушені?

3. У рішенні суду за позовом Ситника до Буряка було сказано: «Зобов'язати Дрофу повернути Ситнику костюм, або інший одяг вартістю 300 грн». Протягом року Буряк костюм Ситнику не повернув, посилаючись у поясненні державному судовому виконавцеві, що йому не зрозуміло, які речі він може передати Ситнику замість костюма.

Які заходи повинен вжити державний судовий виконавець, щоб виконати судове рішення?

Яким вимогам повинно відповідати судове рішення?

4. Суд розглянув справу за позовом Сидорової А. А. до Петрової О. О. про визнання права на житлове приміщення і ухвалив судове рішення, в якому визначив закріпити за позивачкою одну з кімнат будинку, які належать відповідачці. Після проголошення рішення позивачка звернулася до суду із заявою про уточнення, яка конкретно кімната повинна бути їй виділена, а також вказати, що вона має право користуватися кухнею і терасою.

Визначте порядок вирішення судом заяви позивачки.

Напишіть про це відповідний документ.

5. Державна агрофірма пред'явила в суд позов до пастухів Вівденка, Голубенка та Гринька про відшкодування збитків, нанесених їй недоглядом за чередою, у результаті чого в річці потонуло двоє телят. Розглянувши справу, місцевий суд виніс рішення, в резолютивній частині якого зазначив: «Позов агрофірми до Вівденка. Голубенка, Гринька задовольнити, стягнувши з них 6 200 грн на відшкодування нанесених збитків. Допустити негайне виконання рішення, а на забезпечення його виконання залишити проведений опис майна відповідачів». Державний судовий виконавець одержав виконавчий лист, але не знав, як його виконати. При розгляді справи судом було виявлено порушення законності в агрофірмі з боку голови і головного бухгалтера, які не вживають заходів до відшкодування нанесених агрофірмі збитків іншими особами.

Якщо рішення дійсно має недоліки, то яким шляхом їх можна виправити?

Чи правильно судом було допущено негайне виконання і забезпечення виконання рішення?

Як належить реагувати суду на такі порушення?

Напишіть про це відповідний документ.

6. Терещенко О. О. пред'явив позов про відшкодування шкоди, спричиненої здоров'ю в результаті наїзду на нього автомобіля, яким керував водій підприємства Кравченко А. А. У ході судового засідання Терещенко О. О. і Кравченко А. А. уклали угоду, за якою Кравченко А. А. зобов'язаний добровільно сплатити суму спричиненої шкоди. Суд затвердив цю угоду як мирову і постановив ухвалу про закриття провадження.

Визначте, чи законна ухвала суду?

7. Паландін зареєстрував шлюб з Паландіною, від якого у них народилася дочка Катерина. Через 12 років відносини між подружжям погіршали, і Паландін порушив справу про розлучення і відібрання дитини від матері. Донька в суді заявила, що вона так само любить батька, як і матір, і хоче проживати разом з ними. Суд шлюб між подружжям розірвав, але в питанні про передачу дитини на виховання батька в рішенні нічого не записав. Паландін, щоб виправити цю хибу, звернувся з заявою до суду.

Яке рішення винесе суд?

Яке право надане стороні в процесі, коли відносно позовної вимоги, що була предметом розгляду в суді, суд не виніс рішення?

8. Вкажіть, у яких випадках суд ухвалює рішення, а в яких – ухвалу:

а) про зміну формулювання звільнення;

б) про затвердження мирової угоди;

в) про визнання фізичної особи недієздатною у зв'язку з хронічним стійким психологічним розладом;

г) про затвердження мирової угоди;

д) про відстрочку виконання рішення суду;

е) про залишення заяви без розгляду;

є) про відмову у виклику свідка.

9. Які судові акти повинен винести суд у таких випадках:

а) про допущення Ніконова Н. Н. до участі у процесі як третьої особи без самостійних вимог на стороні позивача;

б) про повернення відповідачу зустрічної позовної заяви;

в) про призначення судово-психіатричної експертизи;

г) про виклик свідка;

д) про витребування доказів.

10. Винокур працював на підприємстві інженером з техніки безпеки. Знав справу свою і виконував її сумлінно. За його пропозицією органами державного енергетичного нагляду оштрафували головного інженера підприємства за систематичні порушення техніки безпеки проведення роботи. Директор підприємства, довідавшись про те, що Винокур не має диплома інженера, без погодження з профкомом звільнив його з роботи за непридатністю, мотивуючи тим, що Винокур не має відповідної освіти і не забезпечує ділянку цієї роботи. Винокур звернувся з позовом у суд про поновлення на роботі. Суд розглянув справу і прийняв відповідне рішення.

Яке рішення прийняв суд?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.2.

5. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

6. Гаврік Р. О. Законна сила судових рішень у цивільних справах: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / Р. О. Гаврік; Н-д. ін.-т приват. права і підприємництва. – К., 2011. – 20 с.

7. Гурвич М. А. Судебное решение. Теоретические проблемы / М. А. Гурвич. – М.: Юрид. лит., 1976. – С. 175.

8. Заворотько П. П. Судове рішення / П. П. Заворотько, М. Й. Штефан. – К., 1970. – 188 с.

9. Загайнова С. К. Судебные акти в механизме реализации судебной власти в гражданском и арбитражном процессе / С. К. Загайнова. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – С. 389.

10. Лисенко Л. С. Ухвали в цивільному процесі України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. С. Лисенко; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2012. – 19 с.

11. Сахнова Т. В. Законная сила как атрибут правосудия / Т. В. Сахнова // Тенденции развития гражданского процесуального права России: сб. науч. статей. – СПБ: Юрид. центр Пресс. 2008. – С. 662.

12. Фазікош Г. В. Судове рішення в цивільному судочинстві: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г. В. Фазікош; Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. –Х., 2008. – 20 с.

13. Шиманович О. М. Судові постанови в цивільному процесі України (на матеріалах рішень і ухвал суду першої інстанції): автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. М. Шиманович; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 20 с.

14. Кіреєва Н. О. Додаткове рішення в цивільному процесі як гарантія законного, обґрунтованого та справделивого судового рішення / Н. О. Кіреєва: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу: Цивільний процес на зламі століть / Національний юридичний університет імені Я. Мудрого. – Харків, 2016. – С. 106–109.

15. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

16. Позовне провадження: моногр. / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

17. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 № 13.

18. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

19. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – вид. 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

20. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

21. Єдиний державний реєстр судових рішень // Інформаційний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua

22. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ: наказ ДСА від 17 грудня 2013 року № 173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Nakaz%20173.pdf.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4
ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Тема 4.1
Апеляційне провадження

План

1. Право на апеляційне оскарження та строки оскарження рішень суду першої інстанції.
2. Форма і зміст апеляційної скарги, порядок подання.
3. Підготовка справи до апеляційного розгляду, призначення до розгляду та порядок розгляду справи.
4. Повноваження суду апеляційної інстанції.

Запитання для самоконтролю

1. Якою є природа апеляційного провадження?
2. Яким є порядок реалізації права апеляційного оскарження?
3. Чи мають особи, які не брали участі у розгляді справи, оскаржити рішення суду в апеляційному порядку?
4. Яким є порядок розгляду справи в суді апеляційної інстанції?
5. Які є підстави скасування судових рішень в апеляційному порядку?
6. За яких умов норми процесуального права тягнуть скасування судового рішення?
7. Чинність рішень апеляційного суду.
8. Чи може апеляційний суд переглянути власне рішення?
9. Якими є межі розгляду справи судом апеляційної інстанції?

Тести

1. Ухвала суду першої інстанції оскаржується в апеляційному порядку окремо від рішення суду:

а) у випадках, передбачених законом;

б) у всіх випадках;

в) оскаржуватись може тільки рішення суду, але не ухвала.

2. До апеляційної скарги, поданої представником, має бути додано:

а) документ, що посвідчує повноваження представника;

б) квитанція про сплату судового збору;

в) документ, що посвідчує особу представника.

3. Строк на апеляційне оскарження ухвал суду першої інстанції становить:

а) 5 днів;

б) 1 місяць;

в) 15 днів.

4. Апеляційна скарга на рішення суду подається протягом:

а) 5 днів з дня його проголошення;

б) 10 днів з дня його проголошення;

в) 30 днів з дня його проголошення.

5. В апеляційній скарзі не обов'язково зазначати:

а) ім'я (найменування) особи, яка подає скаргу;

б) її місце проживання або місцезнаходження;

в) номер засобу зв'язку.

6. Участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції може відбуватися під час розгляду справ у судах:

а) першої та апеляційної інстанцій;

б) касаційної інстанції та перегляду справ Верховним Судом України;

в) в усіх вказаних судах.

7. Не виправлення недоліків апеляційної скарги у встановлений судом строк тягне за собою:

а) повернення скаржнику;

б) відкриття провадження у справі, якщо недоліки не істотні;

в) продовження строку на виправлення недоліків.

8. Апеляційна скарга подається у:

а) письмовій формі;

б) електронній формі;

в) як у письмовій, так і в електронній формі.

9. Чи встановлені граничні строки подання апеляційної скарги, які не підлягають поновленню:

а) так, для більшості категорій справ;

б) ні;

в) так, але тільки для окремих випадків.

10. До якого суду подається апеляційна скарга:

а) до суду першої інстанції;

б) до апеляційного суду;

в) до апеляційного суду, але виключно через суд першої інстанції.

Задачі

1. Тарнавська 17 років працювала на посаді інженера-економіста і була звільнена ТОВ «Долина» з роботи за скороченням штату, коли на роботі залишили економістом особу, яка не мала навіть середньої спеціальної освіти. Тарнавська вважала, що її звільнили неправильно і звернулася у суд із позовом про поновлення на роботі, додавши до заяви позитивні характеристики, які видавалися їй раніше. У судовому засіданні всі ці факти були доведені, але суд у позові Тарнавській про поновлення на роботі відмовив, посилаючись на те, що вона пропустила встановлений трудовим законодавством строк для звернення до суду за захистом своїх прав.

На які порушення закону необхідно вказати в апеляційній скарзі Тарнавській? Які процесуальні дії належить провести судді в порядку підготовки цієї справи до розгляду в апеляційному суді?

2. Згідно з угодою про обмін житловими будинками позивачка Туліна передала відповідачу Кондратенку належні їй на праві особистої власності 2/3 частини будинку в обмін на 1/3 частину будинку, яка належить Кондратенку. Через півтора місяця Туліна звернулася до суду з позовною заявою, в якій просила угоду про обмін визнати недійсною, оскільки вона її вклала під загрозою з боку відповідача Кондратенка, але без згоди її дочки Солошенко, якій у цьому будинку належить 1/3 частина. Крім того, вона зазначила, що в результаті проведеного обміну Кондратенко обманув її, не виконавши умови угоди з передачі двох сараїв. Дочка Туліної – Солошенко просила суд допустити її до участі в справі зі своїми самостійними вимогами про визнання угоди про обмін недійсною на тій підставі, що вона порушує її право власності на частину будинку, розділу якого в натурі в неї з матір'ю не було. Суддя допустив Солошенко до участі в справі третьою особою з самостійними вимогами. В судове засідання замість Туліної прибула Солошенко, яка заявила, що мати хвора і доручила їй виступати в суді. Суд, без перевірки повноваження, допустив її до участі в цій справі для захисту інтересів Туліної.

Про які порушення норм права судом необхідно вказати в апеляційній скарзі?

3. Хромченко, проживаючи на житловій площі Диль, з якою він перебував у зареєстрованому шлюбі, був на 1 рік відряджений на роботу в систему «Шахтобуду». Після закінчення відрядження він повернувся до Києва, Диль не допустила його в квартиру, і Хромченко пред'явив у суд позов про визнання за ним самостійного права на частину житлової площі. Заперечуючи проти позову, Диль подала зустрічну вимогу про те, що в Хромченка відсутнє право на житлоплощу, тому що ще рік тому він припинив з нею спільне життя, виїхавши з Києва на роботу в систему «Шахтобуду». Одночасно Диль заявила перед судом клопотання про зупинення провадження по справі до розгляду другої справи за позовом до Хромченка про визнання недійсним шлюбу, зареєстрованого з ним, оскільки Хромченко до реєстрації з нею шлюбу перебував у

другому зареєстрованому шлюбі. Суд відхилив це клопотання, справу розглянув і позов Хромченка задовольнив. А через декілька днів шлюб Хромченко з Диль був визнаний судом недійсним.

Яку думку належить викласти прокурору по цих справах? Напишіть від його імені подання та ухвалу апеляційного суду.

4. Місцевий суд розглянув справу за позовом громадянина Козака до Управління залізниці про стягнення плати за оренду складських приміщень і в позові відмовив за тією причиною, що позивач не звертався з претензією до Управління залізниці.

Чи є підстави для апеляційного оскарження цього рішення суду?

5. У диспетчера фабрики індпошиву одягу Кандиби після повернення з відрядження при здачі текстильних виробів була виявлена нестача одного рулону вовняної тканини, який, за його словами, був викрадений з автомашини в дорозі. Суд позов фабрики до Кандиби задовольнив частково, стягнув суму шкоди в розмірі місячної зарплати, мотивуючи тим, що в діях Кандиби відсутня корислива зацікавленість, відповідач має на утриманні дружину й дитину та єдиним джерелом для його існування є його заробітна плата. Але зі справи випливає, що дружина Кандиби працює бухгалтером торгової фірми, а відповідач за останні два роки придбав автомашину і човен.

Чи правильне це рішення суду? Коли ні, то як можна домогтися його скасування? Визначте повноваження апеляційної інстанції.

6. Під час розгляду позову про виселення Борового в основу рішення були покладені показання свідків Рема, Діброви, Позняка, яких суд у судовому засіданні не допитував, а показання, зроблені ними в попередніх судових засіданнях перед іншим складом суду, не оголошував. Крім того, інші свідки Горовий і Магуза в судовому засіданні не допитувалися, про кримінальну відповідальність не попереджались, але сторони ставили їм питання. У справі була проведена графічна експертиза, але висновок експерта не оголошувався у судовому засіданні.

Які порушення допущені під час розгляду справи? Як має бути вирішена справа внаслідок апеляційного перегляду?

7. Крилов купив у магазині телевізор. Через півгодини після включення телевізор вдома у Крилова вибухнув. Внаслідок вибуху Крилов отримав опіки і поранення і протягом місяця перебував на стаціонарному лікуванні. Крім того, внаслідок вибуху та пожежі повністю було знищено багато домашніх речей Крилова. Після виходу з лікарні Крилов домігся проведення експертизи, за результатами якої встановлено наявність у купленому телевізорові виробничого недоліку, який призвів до пожежі. Загальний розмір шкоди, що заподіяна Крилову, із урахуванням середнього заробітку за час лікування, затрат на посилене харчування, а також ремонту квартири і вартості майна, що згоріло, становив 400 мінімальних заробітних плат.

Крилов звернувся з позовом про відшкодування заподіяної йому шкоди заводом-виробником. Завод заперечував проти позову, обґрунтовуючи своє заперечення тим, що завод із Криловим договірних відносин не мав. Стороною в договорі купівлі-продажу є магазин. І тому він повинен відповідати за позовом Крилова. Суд із доказами заводу погодився і відмовив у задоволенні позову Крилова до заводу. Крилов подав апеляційну скаргу на вказане рішення.

Складіть проект апеляційної скарги.

Яке повноваження має бути реалізоване апеляційним судом?

8. Рішенням місцевого суду за позовом міськмолзаводу до Криничного з нього було стягнуто 1/4 частину від пред'явленого позову, виходячи з того, що адміністрація заводу не організувала належний облік і зберігання готової продукції, а відповідні службові особи, які зобов'язані були це зробити, – директор, заступник директора, головний бухгалтер, начальник цеху та інші – не були залучені до справи. Міськмолзавод оскаржив це рішення суду, вимагаючи його скасування.

Яку відповідь зробить апеляційний суд у своїй ухвалі на апеляційну скаргу молокозаводу?

9. Никоненко звернулась до суду з позовом до свого чоловіка про поділ майна. Позивачка зазначила, що автомобіль, який відповідач придбав до реєстрації шлюбу, був старий і на його ремонт було витрачено коштів значно більше, ніж він коштував на час придбання. Тому його слід визнати сумісною власністю подружжя і залучити до поділу. Відмовивши в позові, суд виходив з того, що автомобіль належав відповідачеві до укладення шлюбу, а тому є його особистою власністю та поділу не підлягає.

Складіть проект апеляційної скарги.

Яке повноваження має бути реалізоване апеляційним судом?

10. Місцевий Харківський районний суд розглянув 12 січня 2020 року справу за позовом Гаріної до дітей про стягнення коштів на утримання внаслідок похилого віку. Син позивачки Гарін, який мешкає на Камчатці, у судовому засіданні участі не брав. Дізнавшись від сестри про рішення суду, він надіслав до апеляційного суду Харківської області телеграму, датовану 21 січня 2020 р., такого змісту: «З рішенням про стягнення аліментів не згоден. Розмір аліментів перевищено. Прошу переглянути справу з моєю участю. Подробиці листом. Гарін».

Чи може телеграма Гаріна розглядатися як апеляційна скарга ? Яким вимогам повинна відповідати апеляційна скарга ?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Суди апеляційної інстанції»;
- «Ухвали, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду»;
- «Особливості розгляду справ апеляційним судом»;
- «Повноваження суду апеляційної інстанції».

2. Опрацювати основні положення постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку».

3. Проаналізуйте дані судової статистики:

• скільки рішень та ухвал судів першої інстанції оскаржуються до судів апеляційної інстанції;

• яка частка цих скарг задовольняється?

4. Складіть порівняльну характеристику таких юридичних категорій: «апеляційний перегляд», «касаційний перегляд», «перегляд у зв'язку з виключними обставинами», «перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами».

5. Проаналізуйте особливості перегляду справ в апеляційному порядку, схематично відтворіть етапи апеляційного провадження.

6. Підготуйте проект апеляційної скарги на рішення суду про зменшення розміру стягнених аліментів на малолітню дитину.

7. Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали різних судів апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження. Які є підстави для відмови у відкритті апеляційного провадження?

Словник юридичних термінів

Апеляційна скарга – це спеціальна форма звернення (скарга) на рішення та ухвали суду першої інстанції, що не набрали чинності, до апеляційного суду, який є вищою інстанцією, що переглядає рішення судів першої інстанції.

Апеляційний суд – суд, у межах апеляційного округу якого (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного суду) розташований місцевий суд, який ухвалив судове рішення, що оскаржується.

Апеляційне провадження – це стадія процесу, під час якої апеляційний суд перевіряє законність і обґрунтованість рішень та ухвал суду першої інстанції, що не набрали чинності.

Апеляція (лат. appellatio – звернення) – оскарження ухвали, постанови нижчої інстанції (звичайно судової) перед вищою.

Законна сила постанови суду апеляційної інстанції – постанова суду апеляційної інстанції набирає чинності з дня її прийняття.

Залишення рішення без змін – повноваження апеляційного суду. Яке може мати місце тільки в тому випадку, коли це рішення є законним і обґрунтованим, ухваленим з дотриманням норм матеріального і процесуального права на підставі всебічного дослідження зібраних у справі доказів, правильної їх оцінки та обґрунтованих висновків.

Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції – переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.

Повноваження суду апеляційної інстанції – це сукупність його прав і обов'язків, пов'язаних із застосуванням процесуально-правових наслідків щодо рішень та ухвал суду першої інстанції, які розглядаються в апеляційному порядку.

Право на апеляційне оскарження судових рішень мають сторони та інші особи, які брали участь у справі, а також особи, які не брали участь у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Вони мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

Провадження – це система цивільних процесуальних дій, об'єднаних кінцевою процесуальною метою (розгляд і вирішення цивільної справи).

Строк на апеляційне оскарження – апеляційна скарга на рішення суду подається протягом тридцяти днів, а на ухвалу суду – протягом п'ятнадцяти днів з дня його (її) проголошення.

Строк розгляду апеляційної скарги – апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом шістдесяти днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, а апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції – протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
2. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: монографія / К. В. Гусаров. –Х.: Право, 2010. – 352 с.
3. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
4. Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. / [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.
5. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному провадженні: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року № 12 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15
8. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – 2-ге вид., доп. і пер. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.
9. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.
10. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – вид. – 3-тє, доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.
11. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 4.2
Касаційне провадження

План

1. Право та строки касаційного оскарження рішень суду.
2. Порядок подачі касаційної скарги та її зміст.
3. Попередній розгляд справи.
4. Повноваження суду касаційної інстанції.
5. Постанова суду касаційної інстанції. Обов'язковість вказівок, що містяться у постанові суду касаційної інстанції.

Запитання для самоконтролю

1. Якою є природа касаційного провадження?
2. Які особи є суб'єктами права касаційного оскарження та яким є порядок його здійснення?
3. Які судові акти визнаються об'єктами оскарження судових рішень у касаційному порядку?
4. Які існують етапи розгляду справи в суді касаційної інстанції?
5. Які існують підстави для скасування рішень судом касаційної інстанції?
6. У чому полягають процесуальні особливості перегляду судових ухвал у касаційному провадженні?
7. Чи можливий перегляд власного рішення судом касаційної інстанції?
8. Як визначається чинність рішення суду касаційної інстанції та його остаточність?
9. Якими є межі розгляду справи судом касаційної інстанції?

Тести

1. Невиправлення недоліків касаційної скарги у встановлений судом строк тягне за собою:

а) відмову у відкритті провадження;

б) відкриття провадження у справі, якщо недоліки неістотні;

в) продовження строку на виправлення недоліків.

2. Вкажіть, в якому з наведених випадків за результатами розгляду справи виноситься постанова:

а) апеляційне провадження;

б) касаційне провадження;

в) перегляд справи Верховним Судом України.

3. Оскарження рішення, що набрало чинності, – це:

а) апеляційне оскарження;

б) касаційне оскарження;

в) усі відповіді правильні.

4. Про відкриття апеляційного провадження суддя-доповідач:

а) постановляє ухвалу;

б) виносить постанову;

в) повідомляє скаржника рекомендованим листом.

5. Касаційна скарга на рішення суду подається протягом:

а) 5 днів з дня його проголошення;

б) 10 днів з дня його проголошення;

в) 30 днів з дня його проголошення.

6. При надходженні неналежно оформленої справи до суду касаційної інстанції суддя-доповідач:

а) зупиняє провадження у справі;

б) продовжує строк на підготовку справи до судового засідання;

в) повертає справу до суду апеляційної інстанції.

7. Питання про відкриття касаційного провадження після надходження справи вирішується:

а) протягом трьох днів;

б) у той же день;

в) через день.

8. Чи встановлені граничні строки подання касаційної скарги, які не підлягають поновленню?

а) так, для більшості категорій справ;

б) ні;

в) так, але тільки для окремих випадків.

9. Чи можуть особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, оскаржити у касаційному порядку рішення апеляційного суду:

а) так;

б) ні;

в) це питання вирішується окремою ухвалою суду за клопотанням осіб, які беруть участь у справі.

10. Як має діяти суд касаційної інстанції у разі виявлення порушень норм процесуального права, що призвело до постановлення незаконної ухвали суду:

а) скасувати вказану ухвалу суду і направити її на новий розгляд, якщо вказана ухвала перешкоджає подальшому провадженню у справі;

б) скасувати вказану ухвалу суду і постановити нову;

в) скасувати вказану ухвалу суду і закрити провадження у справі.

Задачі

1. Адвокат Коган, який брав участь у справі Варіної за дорученням, надав до суду на п'ятий день після розгляду справи попередню касаційну скаргу. В скарзі Коган зазначив, що рішенням суду Варіна не задоволена, і тому він просить скасувати рішення по цій справі, а свої зауваження щодо рішення суду він викладе через 7–10 днів у касаційній скарзі, тому що нині він завантажений іншою роботою.

Як має діяти суддя, одержавши таку скаргу? Які підстави для скасування судового рішення у касаційному порядку передбачені чинним законодавством ?

2. У суді касаційної інстанції розглядалася цивільна справа за позовом Петрова до Сидорова. Касаційну скаргу подавав Сидоров. До касаційної скарги Сидоров додав документи, які, на його думку, безспірно підтверджують правомірність його позиції у справі, мають важливе значення для справи. Касаційний суд прийняв скаргу та виніс рішення у справі без урахування документів, поданих Сидоровим.

Чи правомірне таке рішення?

3. Місцевий суд розглянув справу за позовом К. до М. про поділ житлового будинку та виніс рішення, яким поділив будинок між К. та М. Через рік після набрання рішенням суду чинності про це рішення випадково довідалася Ф., яка вирішила звернутись до суду з метою захисту своїх прав, оскільки вважала, що має право на ¼ частину житлового будинку, щодо якого був спір. Ф. звернулася із касаційною скаргою на зазначене рішення місцевого суду і додала до скарги документи, якими обґрунтовувала своє право на ¼ частину будинку.

Чи повинен касаційний суд приймати до свого провадження таку скаргу? Чи прийме він до розгляду документи Ф., якими вона обґрунтовує своє право на ¼ частину будинку?

4. У лютому 2019 року на розгляд до Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду надіслано касаційну скаргу гр. Степанишина, в якій з порушенням пункту 1 частини другої статті 392 ЦПК України неправильно зазначено найменування суду, до якого подається скарга.

Ухвалою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 27 березня 2019 року касаційну скаргу залишено без руху та надано строк для усунення недоліків до 27 квітня 2019 року, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали, а саме: надання нової редакції касаційної скарги та її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі, та доплату судового збору.

Оскільки заявник у встановлений судом строк, станом на 19 червня 2019 року, не виконав вимоги ухвали Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 27 березня 2019 року щодо усунення недоліків касаційної скарги, скарга вважається неподаною і повертається заявнику. Суд ухвалив касаційну скаргу гр. Степанишина на постанову Апеляційного суду Донецької області від 21 грудня 2019 року вважати неподаною та повернути заявнику.

Чи правильно вчинив суд? Які умови залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги відповідно ЦПК?

5. Гусєв вирішив подати касаційну скаргу на рішення місцевого суду (переглядалось в апеляційному порядку), але знав, що пропустив строк касаційного оскарження. Разом із тим він знав про те, що якщо він доведе, що пропустив строк з поважних причин, то суд касаційної інстанції прийме його скаргу. Тому він звернувся до суду касаційної інстанції із заявою, де обґрунтовував і доводив поважні причини пропуску строку звернення із касаційною скаргою і, зокрема, зазначав, що саму скаргу він подасть після того, як отримає позитивну відповідь про прийняття його причин касаційним судом.

Яку відповідь повинен дати касаційний суд Гусеву?

6. 08 лютого 2019 року до Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду надійшла касаційна скарга публічного акціонерного товариства «Родовід Банк» на рішення Франківського районного суду м. Львів від 15 червня 2017 року, рішення апеляційного суду Львівської області від 17 листопада 2018 року.

Ухвалою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 21 лютого 2019 року касаційну скаргу публічного акціонерного товариства «Родовід Банк» залишено без руху та надано строк для усунення її недоліків, а саме: для сплати судового збору в розмірі 3 473 грн 14 коп. Оскільки недоліки касаційної скарги усунено, касаційна скарга відповідає вимогам статті 392 ЦПК України, а наведені в ній доводи про порушення судами норм процесуального права та неправильне застосування норм матеріального права потребують перевірки із витребуванням матеріалів справи, то касаційне провадження у справі належить відкрити.

Верховний Суд у складі судді Касаційного цивільного суду ухвалив відкрити касаційне провадження у цій справі та витребувати з Франківського районного суду м. Львів цивільну справу за позовом гр. Жолобак О. П. до публічного акціонерного товариства «Родовід Банк» про стягнення надмірно сплачених платежів.

Хто вирішує питання про відкриття касаційного провадження? Які підстави для відмови у відкритті касаційного провадження у справі?

7. У березні 2019 року до Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду надійшла касаційна скарга ОСОБА_1 на ухвалу Центрального районного суду м. Миколаїв від 2 листопада 2018 року та постанову апеляційного суду Миколаївської області від 27 грудня 2018 року.

Ухвалою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 2 квітня 2019 року поновлено строк касаційного оскарження, відкрито касаційне провадження у справі та витребувано справу з суду першої інстанції. При комп'ютерному наборі тексту зазначеної ухвали у вступній частині, а також у першому та третьому абзаці резолютивної частини було допущено описку, а саме: вказано «Ленінського районного суду м. Миколаїв» замість «Центрального районного суду м. Миколаїв».

Суд ухвалив виправити описку у вступній частині, а також у першому та третьому абзаці резолютивної частини ухвали Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 2 квітня 2019 року та зазначити «Центрального районного суду м. Миколаїв».

Чи можливе виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні? Якщо так, то хто вирішує питання про таке виправлення?

8. 29 грудня 2019 року до Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду надійшла касаційна скарга публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» на рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 23 листопада 2019 року в справі за позовом публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» в особі Харківської обласної філії ПАТ «Укрсоцбанк» до гр. Камінського В. С. про стягнення заборгованості за договором кредиту, до якої не було додано доказів на підтвердження повноважень представника представляти інтереси банку у суді касаційної інстанції.

Ухвалою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 10 січня 2020 року касаційну скаргу публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» на рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 23 листопада 2019 року залишено без руху та надано строк для усунення її недоліків. Оскільки недоліки касаційної скарги усунено, касаційна скарга відповідає вимогам статті 392 ЦПК України, то касаційне провадження належить відкрити.

Суд постановив відкрити касаційне провадження у цій справі. Витребувати з Дніпровського районного суду м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської області цивільну справу за позовом публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» в особі Харківської обласної філії ПАТ «Укрсоцбанк» до Камінського В. С. про стягнення заборгованості за договором кредиту.

Хто має право подати до суду касаційної інстанції відзив на касаційну скаргу? Яку інформацію повинен містити відзив на касаційну скаргу?

9. У березні 2018 року гр. Хробенко А.В, Кухар Р. П., Круль Р. Б., Бурченко Л. Д. звернулися до суду з позовом до гр. Корсунь О. Ю., та просили визнати її такою, що втратила право користування квартирою Кабаненка М. М.

Позовна заява мотивована тим, що позивачам на праві власності належить квартира гр. Кабаненка М. М. Відповідач, колишня дружина позивача Круль Р. Б. , зареєстрована у вказаній квартирі, але в ній не проживає. Реєстрація відповідача у спірній квартирі покладає на позивачів додатковий тягар зі сплати комунальних послуг, оскільки їх розрахунок здійснюється виходячи з кількості зареєстрованих у квартирі осіб. Крім того, у зв'язку з реєстрацією у спірній квартирі відповідача позивачі не мають змоги її продати.

Рішенням Центрально-міського районного суду м. Кривий Ріг від 23 листопада 2018 року позов задоволено. Постановою апеляційного суду Дніпропетровської області від 18 квітня 2019 року рішення Центрально-міського районного суду м. Кривий Ріг від 23 листопада 2018 року скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позову.

У червні 2019 року гр. Хробенко А. В. подала касаційну скаргу, у якій, посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просила рішення суду апеляційної інстанції скасувати та залишити без змін рішення суду першої інстанції.

Касаційна скарга мотивована тим, що відповідно до статті 156 ЖК УРСР та статті 405 ЦК України лише члени сім'ї власника житлового будинку, які проживають разом з ним, мають право користування цим житлом. Круль Р. Б. та гр. Корсунь О. Ю. не проживають разом, остання не є членом сім'ї позивача гр. Круль Р. Б., тому правові підстави для її проживання у спірній квартирі відсутні.

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду постановив касаційну скаргу гр. Хробенко А. В. задовольнити, постанову апеляційного суду Дніпропетровської області від 18 квітня 2019 року скасувати, рішення Центрально-міського районного суду м. Кривий Ріг від 23 листопада 2018 року залишити в силі.

Чи правомірні дії Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду? Що є підставами для касаційного оскарження?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Суд касаційної інстанції»;
- «Доповнення, зміна або відкликання касаційної скарги або відмова від неї»;
- «Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої палати Верховного Суду»;
- «Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду».

2. Опрацювати основні положення постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку» від 14 червня 2012 р.

3. Проаналізуйте дані судової статистики:

- скільки рішень апеляційного суду оскаржуються до судів касаційної інстанції;
- яка частка цих скарг задовольняється?

4. Складіть порівняльну характеристику таких юридичних категорій: «апеляційний перегляд», «касаційний перегляд», «перегляд у зв'язку з виключними обставинами», «перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами».

5. Проаналізуйте особливості перегляду справ у касаційному порядку, схематично відтворіть етапи касаційного провадження.

6. Підготуйте проект касаційної скарги на рішення апеляційного суду про зменшення розміру стягнених аліментів на малолітню дитину.

7. Складіть порівняльну схему-таблицю двох різних провадженнь із перегляду судових рішень – апеляційного та касаційного – за запропонованим прикладом:

	Апеляційне провадження	**Касаційне провадження**
Суб'єкти звернення		
Об'єкти оскарження		
Підстави звернення		
Строки звернення		
Порядок розгляду справи		
Повноваження суду		

Словник юридичних термінів

Законна сила постанови суду касаційної інстанції – постанова суду касаційної інстанції набирає чинності з моменту її прийняття.

Касаційне провадження – це стадія цивільного процесу, яка передбачає перевірку судом касаційної інстанції законності судових актів, що набрали чинності.

Касаційна скарга – це звернення до суду касаційної інстанції з вимогою про перевірку рішення суду першої та (або) апеляційної інстанції, яке набрало чинності, на предмет його відповідності нормам матеріального та процесуального права.

Касація – це спосіб оскарження рішень і ухвал суду першої інстанції, які були предметом розгляду у апеляційному порядку, у зв'язку з порушенням матеріального і процесуального закону, а також рішень і ухвал апеляційного суду.

Межі розгляду справи судом касаційної інстанції – суд касаційної інстанції переглядає справу в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними

обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Право касаційного оскарження – це право на відкриття провадження у суді касаційної інстанції з перевірки законності рішень та ухвал суду, що набрали чинності.

Суд касаційної інстанції – Верховний Суд України.

Строк на касаційне оскарження – касаційна скарга на судове рішення подається протягом тридцяти днів з дня його проголошення.

Строки розгляду касаційної скарги – касаційна скарга на судові рішення має бути розглянута протягом шістдесяти днів, а на ухвали – протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження у справі.

Список рекомендованих джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
2. Войтовський В. С. Повноваження суду касаційної інстанції у цивільному процесі / В. С. Войтовський // Судова апеляція. – 2013. – № 2. – С. 102–106.
3. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: монографія / К. В. Гусаров. – Х.: Право, 2010. – 352 с.
4. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
5. Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. / [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.
6. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному провадженні: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. № 12 // База даних «Законодавство

України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08

7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

8. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

9. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – 2-ге вид., доп. і пер. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн.справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

10. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

11. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

12. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 4.3
Нововиявлені або виключні обставини як підстави для перегляду судових рішень

План

1. Поняття і значення перегляду рішень, ухвал, наказів суду, що набрали чинності у зв'язку з виключними та нововиявленими обставинами.
2. Підстави перегляду рішень, ухвал, наказів суду у зв'язку з виключними та нововиявленими обставинами.
3. Суди, що переглядають рішення і ухвали.
4. Форма і зміст заяви про перегляд рішень, ухвал, що набрали чинності, у зв'язку з виключними та нововиявленими обставинами та її розгляд.

Запитання для самоконтролю

1. Які існують підстави перегляду судових рішень Верховним Судом України?
2. Які суб'єкти можуть звернутися до Верховного Суду України за переглядом судового рішення?
3. Які повноваження має Верховний Суд України під час перегляду судових рішень?
4. Які існують підстави перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами?
5. Які судові акти можуть бути переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами?
6. Зазначте вимоги закону щодо форми та змісту заяви про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.
7. Визначте процесуальний порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.
8. Які особи мають право на звернення до суду із заявою про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами?

Тести

1. Початком перебігу строку для подання заяви про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами не визначено:

а) день, коли вирок у кримінальному провадженні набрав чинності;

б) день встановлення обставин, що мають істотне значення для справи;

в) день, коли відкрито провадження Конституційним судом України у відповідній справі.

2. Вимоги до заяв про перегляд судових рішень у зв'язку із нововиявленими обставинами встановлюються:

а) ЦПК України;

б) Законом України «Про міжнародне приватне право»;

в) міжнародними договорами України.

3. Чи встановлено граничний строк звернення щодо перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, що не підлягає поновленню:

а) так;

б) ні;

в) так, для окремих випадків.

4. Які з перерахованих обставин можна віднести до нововиявлених у справі:

а) результати проведеної додаткової експертизи у справі;

б) покази нового свідка – очевидця події, що трапилась;

в) встановлена вироком суду завідомо неправильна консультація представника сторони, що потягла за собою ухвалення необґрунтованого рішення.

5. Чи можуть переглядатися в провадженні у зв'язку з нововиявленими обставинами ухвала касаційного суду про відмову у відкритті касаційного провадження:

а) ні, оскільки такі ухвали оскаржуватимуться спільно із судовим рішенням, яким було закінчено розгляд цієї справи;

б) ні, оскільки ухвали суду не можуть переглядатися в провадженні у зв'язку з нововиявленими обставинами, а тільки рішення суду по суті справи;

в) так, у порядку перегляду в зв'язку з нововиявленими обставинами можуть переглядатися і рішення суду, й ухвали суду.

6. Який з наведених видів судових рішень не може бути переглянуто у зв'язку з нововиявленими обставинами:

а) рішення суду;

б) ухвала суду;

в) судовий наказ;

г) постанова суду.

7. У зв'язку з нововиявленими обставинами можуть бути переглянуті судові рішення, які:

а) набрали чинності;

б) не набрали чинності;

в) обидва варіанти є правильними.

8. Які з наведених обставин не є підставою для перегляду рішення, ухвали суду чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами:

а) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

б) необхідність уточнення судового рішення;

в) встановлення вироком суду, що набрав чинності, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення.

9. Заяви про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами можуть бути подані з дня встановлення обставини, що є підставою для перегляду, протягом:

а) одного місяця;

б) двох місяців;

в) трьох місяців.

10. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами відбувається:

а) протягом трьох днів після надходження заяви до суду;

б) протягом п'яти днів після надходження заяви до суду;

в) протягом десяти днів після надходження заяви до суду.

Задачі

1. Рішенням суду був визначений такий порядок користування земельною ділянкою: 0,13 га закріплено за Ізраловичем А. К., 0,15 га – за Хачатрян В. С. і Ізраловичем Г. А. З набуттям рішення чинності Хачатрян В. С. звернулася до суду про перегляд судового рішення, посилаючись на те, що суд при визначенні порядку користування земельною ділянкою виходив з того, що вона складається з 0,28 га, тоді, коли сільська рада за її клопотанням після розгляду справи в суді зменшила ділянку на 0,3 га – незручних для користування.

Яку відповідь належить дати суду на заяву Хачатрян?

2. Громадян Олійник Г. І., який помер, мав у банку на рахунку 50 тис. грн і квартиру. Дружини в нього не було, залишилося двоє синів Олександр і Михайло. Один із братів Михайло заявив, що Олександр не жив з батьком і йому не повинно дістатися майно батька. Тоді Олександр пред'явив позов про розділ майна на свого брата. Рішенням суду позов був задоволений.

Через рік після задоволення позову нотаріус знайшов заповіт Олійника Г. І., який зберігався в нього. У заповіті йшлося, що своє майно він ділить порівну між синами. Одразу, коли райфінвідділ дізнався про цю звістку, звернувся до районного прокурора.

Які були неправомірні дії суду щодо розподілу майна між братами і що повинен вчинити прокурор? Чи є підстави перегляду справи у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами? Які підстави для перегляду справи у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами?

3. У червні 2019 Нікіфорова Н. О. звернулася до суду з позовом до АО «Альва Прайвесі» про визнання права власності на землю, яка їй дісталася у спадок, оскільки вона нею не користувалася рік і її віддали Гнатюк М. Г., її брату. Рішенням апеляційного суду від липня 2019 Нікіфоровій Н. О. було відмовлено в позові. Подаючи скаргу, Нікіфорова просить ухвалу колегії суддів Судової палати Верховного Суду переглянути і скасувати рішення у зв'язку з винятковими обставинами. У скарзі вона зазначила, що це її ділянка по праву власності, і що по її справі існує суперечлива практика касаційного суду.

Який порядок подання скарги у зв'язку із винятковими обставинами? Чи дотриманий особою строк на подачу скарги у наведеній в завданні ситуації? Чи є у такому випадку підстави для допуску скарги до провадження у зв'язку із винятковими обставинами?

4. У лютому 2019 року Сидоров звернувся до суду з позовом про захист авторського права. Позивач заявив, що видавництво «Ромашка» опублікувало в журналі його власний вірш без його згоди. Суд задовольнив позов, визнавши, що вірш справді написаний Сидоровим і не було зазначено його згоди, директор видавництва підтвердив, що працівник видавництва знайшов вірш в інтернеті. Тому суд постановив сплатити компенсацію позивачу в сумі 2 000 грн. Судами касаційної та апеляційної інстанції рішення було залишене без змін. У грудні 2019 року видавництво «Ромашка» звернулося до Верховного Суду із скаргою про перегляд зазначених судових рішень у з'язку з винятковими обставинами, що в жовтні 2019 року під час розгляду іншої судової справи було констатовано, що цей вірш має розглядатись як цитата з правомірно опублікованого твору, а отже, може бути використаний без згоди автора.

Назвіть повноваження суду під час розгляду справ у з'язку з винятковими обставинами? Чи є підстави для відкриття провадження за винятковими або нововиявленими обставинами?

5. Громадянин Максименко подав заяву до суду про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з наданням рішення суду про відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності, і до заяви додав: копії заяви відповідно до кількості учасників справи; документ про сплату судового збору; ім'я (найменування) особи, яка подає заяву, місце її проживання чи місцезнаходження; документ, що підтверджує повноваження представника особи, яка подає заяву.

Чи може суд прийняти на розгляд цей позов? Що потрібно додати до заяви ?

6. Громадянин А. вирішив поїхати в омріяну відпустку, для цього замовив квитки до оздоровчого комплексу в ТОВ «ОНІКС». Але у зв'язку з тим, що на території області, де проживав громадянин А., було введено військовий стан, а громадянин А. працює слідчим у районному відділі поліції України, громадянин А. не зміг покинути територію та оплатити квитки, після чого директор ТОВ «ОНІКС» звернувся до суду з вимогою, щоб громадянин А. повернув кошти за замовлені ним квитки. Громадянина А. не було повідомлено про це, і суд виніс рішення про те, що громадянин А. є винним і повинен сплатити суму квитків, пеню, моральну шкоду.

Чи є підстави для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами?

7. Громадянка В. звернулася до суду, її ініціативою було те, щоб суд видав наказ про стягнення аліментів з її чоловіка. Громадянкою було надано всі належні довідки, суд запросив чоловіка на засідання, але він не з'явився. Після чого суд при відсутності відповідача видав наказ про те, що з чоловіка гр. В. буде стягуватись плата аліментів відповідно до віку їхньої дитини. Через 4 дні чоловік гр. В. звернувся до суду з повідомленням про те, що він не зміг прийти на засідання з певних причин і приніс всі відповідні довідки.

Чи можна його дії вважати як нововиявлені обставини по справі?

8. Гр. Б купив легковий автомобіль в той час, коли перебував у шлюбі з гр. А. Через півроку вони розійшлися, і жінка вирішила відсудити в нього цей легковий автомобіль. Рішенням суду було визнано право власності гр. А. на цей легковий автомобіль. Під час переоформлення транспортного засобу експертом було встановлено, що автомобіль перебуває в розшукуі.

Чи можна цей випадок вважати нововиявленою обставиною?

9. Івановський подав до апеляційного суду заяву про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами рішення одного з місцевих судів, за яким з нього було стягнуто 32 000 грн на користь будинку культури, як відшкодування шкоди, заподіяної крадіжкою музичних інструментів. Свою заяву Івановський обґрунтував тим, що вирок суду, за яким з нього стягнуто 32 000 грн, скасовано, оскільки протокол судового засідання по кримінальній справі не був підписаний головуючим по справі.

Чи належить заява Івановського задоволенню? Які обставини вважаються нововиявленими?

10. Гр. А. взяв у гр. Б. гроші в борг. Жінка гр. Б. наполягала на тому, щоб вони склали розписку. Гр. А. погодився. Через півроку, як строк погашення боргу пройшов, гр. Б. почав вимагати у гр. А. кошти, на що той сказав, що він нічого не брав. Гр. Б. подав до суду, і головним доказом вважав розписку. Гр. А. не з'являвся до суду і упродовж певного періоду ігнорував виклики до суду. Суд постановив заочне рішення на користь гр. Б. Згодом гр. А. з'явився вже на інвалідному візку, і почав стверджувати, що не може віддати кошти, окільки має травму, просив скасувати винесене судове рішення за нововиявленими обставинами.

Спрогнозуйте рішення суду.

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

• «Повноваження Верховного Суду України під час перегляду судових рішень»;

• «Відмінність перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами від апеляційного»;

«Який порядок і де можна оскаржити ухвалу чи рішення суду про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами»;

• «Правова природа та суть нововиявлених та нових обставин, їх відмінності».

2. Опрацювати основні положення постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами» від 30 березня 2012 року.

3. Проаналізуйте дані судової статистики:

• скільки рішень та ухвал судів першої, апеляційної, касаційної інстанцій оскаржуються у зв'язку з виключними та нововиявленими обставинами;

• яка частка цих скарг задовольняється?

4. Складіть порівняльну характеристику таких юридичних категорій: «апеляційний перегляд», «касаційний перегляд», «перегляд у зв'язку з виключними обставинами», «перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами».

5. Проаналізуйте особливості перегляду справ у зв'язку з виключними та нововиявленими обставинами, схематично відтворіть етапи такого перегляду.

6. Підготуйте проект заяви про перегляд рішення суду у зв'язку з нововиявленими чи виключними обставинами на рішення суду про зменшення розміру стягнених аліментів на малолітню дитину.

7. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень судові рішення про залишення заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами без розгляду та

проаналізуйте підстави їх ухвалення. Узагальніть ці підстави. Складіть перелік доказів у справах, на які сторони зазвичай посилаються, як на нововиявлені обставини.

8. Знайдіть і проаналізуйте підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами, передбачені цивільним процесуальним законодавством інших країн.

Словник юридичних термінів

Нововиявлені обставини – це юридичні факти, що існували на час розгляду справи і мають істотне значення для її вирішення, які не були і не могли бути відомі ні заявникові, ні суду, який розглядав справу.

Повноваження суду за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами:

1) відмовити в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та залишити відповідне судове рішення в силі;

2) задовольнити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, скасувати відповідне судове рішення та ухвалити нове рішення чи змінити рішення;

3) скасувати судове рішення і закрити провадження у справі або залишити позов без розгляду.

Предмет оскарження – рішення суду після їх перегляду у касаційному порядку.

Провадження у зв'язку з винятковими обставинами як стадія процесу – це сукупність процесуальних правовідносин між Верховним Судом України, сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, що виникають з метою перевірки законності судових рішень, які вже розглядалися судом касаційної інстанції.

Строк перегляду – заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами розглядається судом у судовому засіданні протягом тридцяти днів з дня відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

3. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

4. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

5. Позовне провадження: моногр. / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

6. Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. / [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

8. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

9. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

12. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – 2-ге вид., доп. і пер. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

13. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

14. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

15. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Тема 4.4
Звернення судового рішення до виконання, вирішення судом процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень

План

1. Поняття і значення виконання судових рішень. Примусове виконання судових рішень.
2. Звернення судових рішень до виконання. Виконавчі документи.
3. Державний та приватний судові виконавці. Зупинення виконання судового рішення.
4. Негайне виконання судових рішень.

Запитання для самоконтролю

1. Визначте склад учасників виконавчого провадження.
2. Якими процесуальними правами та обов'язками наділені стягувач та боржник у виконавчому провадженні?
3. Якими повноваженнями наділений державний виконавець у виконавчому провадженні?
4. Які питання вирішуються у виконавчому провадженні судом?
5. Які виконавчі документи підлягають виконанню державною виконавчою службою чи приватним виконавцем?
6. Протягом якого строку можуть бути пред'явлені до виконання виконавчі документи?
7. За якими правилами визначається місце виконання рішення?
8. Які заходи примусового виконання передбачено чинним законодавством?
9. Які є підстави для зупинення виконавчого провадження?
10. У якому порядку звертається стягнення на кошти та інше майно боржника?
11. На яке майно не може звертатися стягнення?

12. На які види доходів боржника звертається стягнення?

13. На які виплати не може бути звернено стягнення?

14. Які є особливості порядку стягнення аліментів?

15. За якими правилами виконується рішення про поновлення на роботі?

16. В якому порядку провадиться виконання рішення про відібрання дитини?

17. Що таке поворот виконання судових рішень? У яких випадках вирішується питання про поворот виконання судових рішень?

18. У яких випадках поворот виконання судових рішень не допускається?

19. Якою є природа відновлення втраченого судового провадження?

Тести

1. Заява про поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання подається до суду:

а) який видав виконавчий лист;

б) за місцем виконання;

в) який видав виконавчий лист або до суду за місцем виконання.

2. За видачу дубліката виконавчого листа судовий збір визначено:

а) ЦПК України;

б) Законом України «Про судовий збір»;

в) обома цими нормативними актами.

3. Якщо ухвала має силу виконавчого документа, така ухвала оформлюється:

а) за загальними вимогами;

б) з урахуванням також додаткових вимог, встановлених законом;

в) виключно за спеціальними вимогами законодавства про виконавче провадження.

4. Питання про затвердження мирової угоди в процесі виконання судового рішення вирішується:

а) у присутності сторін;

б) без проведення судового засідання;

в) у судовому засіданні з повідомленням сторін.

5. Строк для пред'явлення виконавчого документа до виконання у разі його пропуску:

а) може бути поновлено у разі його пропущення з причин, визнаних судом поважними;

б) може бути поновлено на розсуд суду;

в) не може бути поновлено.

6. Чи може бути виправлена помилка, допущена у виконавчому листі судом, який його видав:

а) так;

б) ні;

в) може у визначених законом випадках.

7. Питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу вирішується судом за поданням:

а) державного виконавця;

б) однієї зі сторін виконавчого провадження;

в) органів опіки і піклування.

8. Суд розглядає заяву про видачу дубліката виконавчого листа:

а) у судовому засіданні в присутності сторін;

б) без проведення судового засідання;

в) у судовому засіданні з повідомленням сторін.

9. За кожним судовим рішенням, яке набрало чинності, видається:

а) один виконавчий лист;

б) два виконавчих листа;

в) три виконавчих листа.

10. За результатами розгляду заяви про виправлення помилки у виконавчому листі суд має право:

а) скасувати виконавчий лист;

б) виправити помилку у виконавчому листі;

в) надіслати до суб'єктів виконання судових рішень інший виконавчий лист.

Задачі

1. Будилін подав позов у суд на Корбукова про відшкодування шкоди, завданої здоров'ю, за що останній був засуджений до позбавлення волі. Місцевий суд позов задовольнив. Пізніше Пленум Верховного Суду України вирок місцевого суду і всі наступні судові постанови стосовно Карбукова скасував, визнавши, що його дії були вчинені в умовах необхідної оборони без перевищення її меж. У зв'язку з чим за заявою Карбукова місцевий суд скасував своє рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, повторно розглянув справу по суті і постановив рішення про відмову Будиліну в позові. При цьому суд стягнув з нього на користь Карбукова порядком повороту всю суму, внесену на користь скасованого судового рішення.

Визначте правильність допуску повороту рішення суду по цій справі.

2. Прохоров пред'явив в суд позов до магазину фірми «Ласощі» про відшкодування шкоди, нанесеної здоров'ю. Місцевий суд задовольнив позов і це рішення суду було виконано. За апеляційною скаргою, строк подачі якої був поновлений, апеляційний суд скасував рішення місцевого суду, позов залишив без розгляду, оскільки вимоги позивача не були предметом розгляду позасудовим порядком. Після цього позивач звернувся до суду з заявою про поворот виконання, який був допущений. З Прохорова на користь магазину були повернені суми проведеного стягнення.

Визначте правильність допуску повороту виконання по цій справі.

3. Взуттєва фабрика подала позов до Садчикової про виселення з двокімнатної квартири в будинку фабрики, яка була переуступлена відповідачці Петкіною. Враховуючи, що Садчикова перебувала з фабрикою в трудових відносинах та проживала в цьому ж будинку, суд задовольнив позов фабрики з наданням їй кімнати в другій квартирі цього ж будинку. З набранням чинності рішення директор фабрики подав до суду заяву про закриття виконавчого провадження. Суддя задовольнив це клопотання.

Чи законна ухвала судді про закриття виконавчого провадження по справі?

4. Місцевий суд стягнув солідарне зі Смирнової, Миронової, Кареліної на користь заводу відшкодування збитків, нанесених крадіжкою державного майна. Смирнова, посилаючись на те, що з її пенсії вже вираховано значну суму, звернулася до місцевого суду з заявою про розстрочку виконання і зниження розміру стягнень з пенсії по старості до 25 %.

Який процесуальний порядок надання розстрочки виконання і зниження розміру утримань з зарплати та пенсії?

5. Дрібнохід рішенням суду був поновлений на роботі з виплатою зарплати за 30 робочих днів вимушеного прогулу. Наступного дня Дрібнохід одержав виконавчий лист і пред'явив його директорові заводу з проханням видати наказ про його поновлення на роботі. Директор заводу заявив, що рішення суду він не виконає до того часу, поки ця справа не буде переглянута в апеляційному порядку.

Який процесуальний порядок виконання судових рішень про поновлення на роботі?

6. За рішенням місцевого суду Самохвалову необхідно було до 1 квітня цього року знести самовільно збудовану ним перегородку на кухні. Після набрання чинності рішення, оскільки Самохвалов добровільно не виконав до зазначеного строку цього рішення, державний судовий виконавець прибув з групою робітників і дав їм вказівку розібрати перегородку, що і було зроблено.

Чи правильно було виконано рішення суду?

7. Державному виконавцю стало відомо, що боржники Семенові кожного дня до 20–21 години перебувають на роботі (працюють у іншому районі міста), застати їх вдома можна тільки ввечері або в неділю, але в неділю вони часто виїжджають на прогулянки за місто.

Коли і як можна виконати рішення суду?

8. Із зарплати робітника заводу Лисенка бухгалтерією щомісяця вираховувались аліменти на утримання дітей і відшкодування збитків у розмірі 50 % зарплати. При виїзді у відрядження Лисенко одержав авансову суму, але під час повернення пред'явив звіт тільки на частину, використану ним. У кінці місяця Лисенко довідався, що з його зарплати утримали невикористану частину підзвітних сум.

Вважаючи, що винний у цьому начальник цеху, Лисенко допустив грубий випад проти нього, у результаті чого був звільнений з роботи. Профком, куди Лисенко звернувся після того, коли в комісії з розгляду трудових спорів не була досягнута згода, поновив його на роботі з виплатою зарплати за вимушений прогул. Адміністрація відмовилась виконувати це рішення.

Що повинен зробити Лисенко? Який порядок виконання рішення комісії з розгляду трудових спорів? Чи мала адміністрація право утримувати із зарплати Лисенка підзвітні суми? Назвіть підстави виконання і виконавчі документи. Розкажіть про порядок поновлення виконавчих документів у випадку їх втрати.

9. Адміністрація фірми «Промінь» проводила за рішенням суду відрахування аліментів із зарплати працівника Недорядка на утримання дітей – Левка й Петра. Під час звільнення з роботи Недорядко завірив ст. бухгалтера розрахункового відділу Трохименко, що через декілька днів, коли про його зарахування за новим місцем роботи буде виданий наказ, він повідомить про це і вона зможе переслати туди виконавчий лист. Але пройшов місяць, і Недорядко ніяких повідомлень не подав, на виклик Трохименко не з'явився, у зв'язку з чим вона звернулася за порадою до судового виконавця. До нього також надійшла скарга стягувача аліментів.

Чи мають дії відповідача і бухгалтера характер цивільного процесуального правопорушення? Якщо так, то які до них можуть бути застосовані заходи відповідальності?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню»;
- «Добровільне виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу про стягнення грошових коштів»;
- «Судовий контроль за виконанням судових рішень»;
- «Відстрочка і розстрочка виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання».

2. Підготувати повідомлення на одну з поданих тем: «Предмет та межі судового розгляду у провадженні щодо відновлення втраченого судового провадження»; «Вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи».

3. Підготувати звернення про примусове виконання судового рішення.

4. Проаналізуйте етапи виконання судових рішень, схематично відтворіть стадійність та строки вчинення процесуальних дій.

5. Проаналізуйте статистику виконання рішень суду у справах про стягнення аліментів за останні два роки. Які способи примусового стягнення є найбільш дієвими?

Словник юридичних термінів

Виконавчі документи – письмові, оформлені за встановленою формою і змістом документи, які видаються судом та іншими юрисдикційними органами для примусового виконання постановлених ними рішень, ухвал та інших актів.

Виконавчий збір – це збір, що справляється на всій території України за примусове виконання рішення органами державної виконавчої служби.

Відстрочка виконання рішення – відтермінування в часі належного строку виконання рішення суду в цілому, тобто перенесення строку виконання рішення, встановленого законом або судом, на більш пізній період.

Заміна сторони виконавчого провадження – у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження за поданням державного виконавця, приватного виконавця або за заявою сторони суд замінює сторону виконавчого провадження її правонаступником.

Поворот виконання рішення суду – це повернення сторін виконавчого провадження у первісний стан, що передував виконанню рішення, через скасування правової підстави такого виконання.

Предмет повороту виконання – може бути як майно, так і дії, що не мають майнового характеру, зокрема особа, яка виселена з житлового приміщення за скасованим рішенням суду, має бути вселена до нього.

Виконавче провадження – сукупність дій органів державного (приватного) виконання і державних (приватних) виконавців, спрямованих на примусове виконання рішень суду та інших органів, які підлягають примусовому виконанню.

Розстрочка виконання рішення – це розподіл виконання рішення на частини, що підлягають виконанню протягом певного періоду або через певний період, що призводить до перенесення строку виконання рішення на пізніші періоди; зокрема, полягає в розподілі належних до сплати сум платежу на певні частини зі встановленням конкретного строку для виконання кожної з визначених частин рішення.

Сторони виконавчого провадження – стягувач і боржник.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

3. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

4. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

5. Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. / [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

6. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19.

7. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19.

8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

10. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник / кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – 2-ге вид., доп. і пер. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

11. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

12. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

13. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5
МІЖНАРОДНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Тема 5.1
Цивільне судочинство з іноземним елементом

План

1. Іноземні особи як суб'єкти цивільного процесуального права.
2. Особливості цивільного процесуального статусу іноземних осіб. Особливості їх вступу у процес.
3. Поняття та види міжнародної правової допомоги.

Запитання для самоконтролю

1. Поняття іноземних осіб у міжнародному цивільному процесі.
2. Які процесуальні права та обов'язки мають іноземні особи у міжнародному цивільному процесі?
3. Як визначається процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб у міжнародному цивільному процесі?
4. Представництво іноземних осіб у міжнародному цвільному процесі.
5. Що таке судовий імунітет іноземної держави?
6. Яким є правовий статус дипломатичних представників іноземних держав та інших осіб, на яких поширюється судовий імунітет?
7. Поняття та види міжнародної підсудності.
8. Поняття, форма і зміст судового доручення, які є способи надіслання судових доручень?
9. Визначте порядок і строк виконання судами України судових доручень іноземних судів.

10. Як виконується судове доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів?

11. Які є вимоги до складання, пересилання та порядку отримання документів, призначених для використання на території інших держав?

12. Що таке консульська легалізація і проставлення апостилю як способу посвідчення документів?

13. Які підстави передбачені для відмови від надання правової допомоги?

Тести

1. Чи обмежується дія рішення суду певної країни територією цієї країни:

а) так, тому допустимість визнання та виконання іноземного судового рішення визначається тільки законодавством конкретної країни;

б) так, тому допустимість визнання та виконання іноземного судового рішення визначається законодавством конкретної країни та міжнародними угодами, в яких вона бере участь;

в) ні, дія рішення суду певної країни є необмеженою і має силу на території будь-якої країни.

2. Чи визнання іноземного судового рішення є обов'язковою передумовою його примусового виконання:

а) це не є обов'язковою передумовою примусового виконання рішення, залежно від видів рішень достатньо лише їх визнання або виконання;

б) так, це є обов'язковою передумовою примусового виконання рішення, а залежно від видів рішень достатньо лише їх визнання або вимагається і визнання, і виконання;

в) визнання іноземного судового рішення є особливою процедурою, передбаченою тільки для рішень, які не підлягають примусовому виконанню.

3. Які джерела правового регулювання використовуються у розгляді та вирішенні цивільних справ, ускладнених іноземним елементом:

а) оскільки справа розглядається судами України, тільки національне законодавство;

б) національне законодавство та міжнародні договори, в яких бере участь Україна;

в) тільки міжнародні договори та законодавство тієї країни, громадянином якої є іноземна особа.

4. Чи можуть судом України застосовуватися норми процесуального закону іншої держави:

а) так, якщо суд розглядає справу, ускладнену іноземним елементом;

б) так, якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлено інші правила проведення судочинства;

в) ні, не може, за загальним правилом суди України розглядають і вирішують справи тільки відповідно до норм чинного цивільного процесуального законодавства.

5. Відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право» процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні визначаються:

а) відповідно до права України;

б) відповідно до права іноземної держави, громадянином якої є іноземець;

в) відповідно до міжнародних договорів.

6. Чи може бути суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин іноземна держава:

а) так;

б) ні;

в) в окремих випадках.

Задачі

1. Тараненко звернувся до місцевого суду з позовом до громадянина Німеччини Луера з вимогою відшкодувати матеріальну і моральну шкоду, завдану їй під час автомобільної аварії. В аварії винуватий був Луер. Луер у заперечення проти позовної вимоги Тараненко заявив, що є громадянином іноземної держави, хоча і проживає в місті Харкові. Тому Луер висунув вимогу про розгляд цієї справи за законами Німеччини.

Чи правий громадянин Луер? Дайте характеристику дії цивільно-процесуальних норм у часі, у просторі і за колом осіб.

2. Місцевий Кіровський районний суд м. Дніпро отримав доручення про допит свідка по цивільній справі, порушеній у Російській Федерації. Перед Кіровським судом м. Дніпро постали питання:

а) чи передбачений порядок виконання судових доручень міжнародними договорами;

б) цивільним процесуальним законодавством якої держави слід керуватися під час виконання цього доручення;

в) як бути, якщо правова допомога не може бути надана?

Вирішіть ці питання.

3. В український суд надійшло клопотання щодо вирішення примусового виконання рішення одного із судів об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії. Зазначеним рішенням був задоволений позов громадянина об'єднаного Королівства до громадянина України про стягнення п'яти тисяч фунтів стерлінгів як відшкодування шкоди, спричиненої майну. Під час дослідження доданих до клопотання документів український суд з'ясував, що в документах відсутні докази повідомлення українського громадянина про час і місце розгляду справи в суді об'єднаного Королівства.

Як повинен вчинити український суд? Який порядок визнання і примусового виконання іноземних судових рішень в Україні?

4. Громадянин Німеччини Штюрмер працював у житлово-будівельній організації Донеччини. У результаті дорожньо-транспортної пригоди, що сталася з вини водія державного українського аграрно-промислово концерну «Перевесло», Штрюмер отримав тяжку травму і пред'явив позов про відшкодування шкоди, спричиненої його здоров'ю.

У прийнятті позовної заяви йому було відмовлено на тій підставі, що між Німеччиною та Україною немає договору про надання правової допомоги з цивільних, сімейних та кримінальних справ.

Чи правильні дії суду?

5. До місцевого Жовтневого суду м. Маріуполь Донецької області надійшло судове доручення від Ферентійського суду Італійської Республіки з проханням провести допит громадянина Мирончика, який є свідком дорожньо-транспортної пригоди, що сталася на Віа Консоляре 12 травня 2019 року на території Італії, що було підставою для пред'явлення позову до італійського суду. Доручення було складено на італійській мові і містило зобов'язання провести допит свідка і оформити процесуальні документи відповідно до італійського процесуального законодавства.

Як повинен вчинити український суд? Який встановлений порядок передачі і виконання судових доручень?

6. Визначте підсудність таких категорій справ:

а) за позовом гр. Італійської Республіки Пєтро Буонокоре до українського гр. Бутейка Петра про визнання права власності на нерухоме майно, що перебуває на території України;

б) за позовом гр. України Романюка Івана до гр. Швеції Брі-ти Акерблом з Вастервіха про визнання недійсним договору купівлі-продажу, укладеного на територій України;

в) за позовом українського громадянина до іншого українського громадянина, який постійно проживає у США, при цьому останнім відомим місцем проживання відповідача в Україні був Харків, і відповідач має нерухоме майно в м. Лозова Харківської області.

7. Хаммер, громадянин іншої держави, проживаючи за кордоном, порушив справу про розірвання шлюбу з Шарапенко, громадянкою України, яка проживає в м. Харків. Між подружжям виник спір про розподіл спільно нажитого у шлюбі майна: дачі, автомашини, гаражу.

Вирішіть процесуальні питання, що виникли при цьому.

8. Українським судом було винесено рішення по справі Івченко. Однак відповідач, що проживає в м. Кустанай (Казахстан), відмовився добровільно виконати судове рішення про відшкодування спричиненої шкоди. Івченко звернувся з клопотанням про його примусове виконання до суду, який виніс рішення, але останній відмовив у розгляді клопотання з тієї причини, що рішення повинно бути виконано судом іншої держави.

Як слід вирішити питання про примусове виконання рішення в цьому випадку?

9. У місцевому суді м. Одеса розглядався спір про визнання права власності на автомобіль. Позивачем був громадянин України, а відповідачем – громадянин Таїланду. Під час розгляду справи позивач та відповідач подали клопотання про ознайомлення з матеріалами справи. Клопотання позивача було задоволене, а клопотання відповідача суд відхилив на тій підставі, що розділ 3 Цивільного процесуального кодексу не містить норм щодо можливості надання іноземцю матеріалів справи для ознайомлення.

Чи правий суддя?

10. Чоботенко придбав у супермаркеті побутової техніки телевізор фірми «Panasonic». Під час експлуатації телевізор виявився із дефектом, тому Чоботенко вирішив звернутись до магазину із вимогою про повернення грошей. Але магазин на момент пред'явлення вимоги збанкрутів і вже було завершено процедуру його ліквідації. У зв'язку із наведеним Чоботенко вирішив звернутись із аналогічною вимогою до виробника безпосередньо. Але суддя відмовив у прийнятті позовної заяви Чоботенко на тій підставі, що відповідач не має місцезнаходження в Україні, і вказав, що його позовна заява підсудна суду за місцезнаходженням відповідача.

Чи правий суддя? До якого суду необхідно звертатись Чоботенко?

Творчі завдання

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику:

- «Провадження у справах за участі іноземних осіб»;
- «Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом»;
- «Угоди про правову допомогу у цивільних справах»;
- «Виконання судових доручень іноземних судів».

2. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень рішення судів у справах, ускладнених іноземним елементом. Проаналізуйте:

- які категорії справ є найактуальнішими;
- частка яких справ є найбільшою;
- які іноземні елементи найчастіше трапляються у цих справах?

3. Складіть порівняльну характеристику особливостей визнання рішень іноземних судів за ознаками, наведеними в таблиці:

	Визнання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню	**Визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню**
Умови визнання		
Строки пред'явлення		
Суди, що розглядають справи		
Оособливості розгляду		
Наслідки розгляду		

4. Знайдіть судові доручення про надання правової допомоги до іноземного суду та проаналізуйте їх. Які вимоги ставляться до таких доручень? За якою саме правовою допомогою найчастіше звертаються суди? Проаналізуйте судові доручення іноземних судів. Якими процесуальними документами підтверджується виконання або неможливість виконання такого доручення?

Словник юридичних термінів

Акт легітимації – це процедура визнання певного факту чи суб'єкта державою, компетентними органами, зокрема, визнання рішення іноземного суду обов'язковим на території України в межах національної юрисдикції.

Визнання рішення іноземного суду – це інститут цивільного процесуального права України, в основі якого лежить акт легітимації судового рішення іноземної держави та поширення на нього законної сили рішень національних судів відповідно до встановлених норм процесуального законодавства.

Виконання рішення іноземного суду – юридичний акт, яким держава поширює дію іноземного судового рішення на власну територію разом із поширенням матеріальних наслідків, передбачених у цьому рішенні, та санкціонує застосування засобів примусового виконання рішення іноземного суду в порядку, визначеному законодавством держави, на території якої воно виконується.

Іноземець – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Іноземний елемент – це ознака, що характеризує приватноправові відносини, які виявляються в одній або кількох з таких форм:

– хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою;

– об'єкт правовідносин перебуває на території іноземної держави;

– юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави.

Легалізація документів – це процедура підтвердження дійсності оригіналів офіційних документів або засвідчення справжності підписів посадових осіб, уповноважених засвідчувати підписи на документах, а також дійсності відбитків штампів, печаток, якими скріплено документи.

Особистий закон фізичної особи – право держави, громадянином якої вона є, або право держави її місцезнаходження.

Особистий закон юридичної особи – право держави місцезнаходження юридичної особи, в якій юридична особа зареєстрована або іншим чином створена згідно з правом цієї держави.

Міжнародна правова допомога – це сприяння, яке надається судами та іншими установами юстиції однієї держави судам та іншим юрисдикційним установам іншої держави у зв'язку з розглядом цивільних та кримінальних справ.

Список рекомендованих джерел

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

2. Бобрик В. І. Європейське наказне провадження як основа для оптимізації цивільного судочинства в Україні / В. І. Бобрик // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 42–48.

3. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

4. Галущенко Г. В. Іноземне право в суді: «право» чи «факт» / Г. В. Галущенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 5. – С. 17–21.

5. Курс цивільного процесу: підруч. / [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

6. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

7. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

8. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

9. Про виконання рішень та застосування судової практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

12. Цивільний процес (загальна частина): навчальний посібник/ кол. авторів; під кер. А. В. Коваленко. – 2-ге вид., доп. і пер. – Дніпро: Дніпропетр. унів. вн. справ. Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

13. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

14. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

15. Цивільний процес України: підруч. / за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Поняття цивільного процесуального права і його значення.
2. Місце цивільного процесу в правовій системі України.
3. Метод цивільного процесу.
4. Система цивільного процесу.
5. Джерела цивільного процесу.
6. Цивільне судочинство і його стадії.
7. Цивільна процесуальна форма.
8. Поняття принципів і їх значення в системі цивільного процесу
9. Система принципів і їх класифікація в цивільному процесі.
10. Колегіальність і одноособовість розгляду цивільних справ як один із принципів цивільного процесу.
11. Незалежність суддів і підкорення їх закону як один із принципів цивільного процесу.
12. Доступність судового захисту цивільних справ як один із принципів цивільного процесу.
13. Принципи, закріплені законодавством України про судочинство.
14. Диспозитивність як один із принципів судочинства.
15. Об'єктивна істина як один із принципів судочинства.
16. Змагальність як один із принципів судочинства.
17. Поняття сторін, їх процесуальні права і обов'язки.
18. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
19. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.
20. Цивільна процесуальна правоздатність і дієздатність.
21. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.
22. Об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.
23. Процесуальна співучасть.
24. Заміна неналежної сторони.
25. Процесуальне правонаступництво.
26. Треті особи в цивільному процесі.
27. Завдання органів прокуратури в цивільному процесі.

28. Підстави, процесуальні форми й види участі прокурора в цивільному процесі.

29. Участь прокурора в цивільному процесі у суді першої інстанції.

30. Мета, підстави й процесуальні форми участі в цивільному процесі органів державного управління, профспілок та ін.

31. Право сторони на витребування доказів.

32. Поняття та значення представництва.

33. Види представництва.

34. Повноваження представника в цивільному процесі.

35. Поняття і значення процесуальних строків.

36. Види процесуальних строків.

37. Обчислення процесуальних строків.

38. Зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.

39. Заходи процесуального примусу.

40. Поняття, види і загальні правила цивільної юрисдикції.

41. Поняття та види підсудності.

42. Родова підсудність.

43. Територіальна підсудність та її види.

44. Правові наслідки порушення правил підсудності. Передача справи з одного суду до іншого.

45. Поняття та види судових витрат.

46. Судовий збір.

47. Витрати, пов'язані з розглядом справи.

48. Звільнення від сплати судових витрат.

49. Поняття судового доказування та його мета.

50. Поняття судових доказів і класифікація судових доказів.

51. Предмет доказування.

52. Судові доручення зі збирання доказів.

53. Документи, що стверджують повноваження представника в цивільному процесі.

54. Засоби доказування.

55. Забезпечення доказів.

56. Поняття позову і суть позовного провадження.

57. Елементи позову.

58. Види позовів.

59. Право на позов.

60. Реалізація права на пред'явлення позову.

61. Об'єднання та роз'єднання позовів.

62. Процесуальні засоби, що забезпечують захист інтересів відповідача.

63. Зміни в позовному спорі.

64. Забезпечення позову.

65. Відкриття провадження у справі.

66. Процесуальний порядок провадження у справі до судового розгляду.

67. Судові виклики і повідомлення.

68. Значення стадії судового розгляду цивільних справ.

69. Підготовчий етап судового засідання.

70. Розгляд справи по суті в судовому засіданні.

71. Судові дебати в судовому засіданні

72. Постановлення та проголошення рішення в судовому засіданні.

73. Відкладення розгляду справи.

74. Зупинення провадження у справі.

75. Залишення заяви без розгляду.

76. Закриття провадження у справі.

77. Журнал судового засідання.

78. Заочний розгляд справи.

79. Поняття і види судових рішень.

80. Суть судового рішення і вимоги, яким має відповідати судове рішення.

81. Негайне виконання судового рішення, визначення порядку виконання, надання відстрочки і розстрочки виконання.

82. Виправлення недоліків рішення судом, що його постановив.

83. Законна сила судового рішення.

84. Ухвали суду першої інстанції.

85. Характеристика справ окремого провадження.

86. Особи, які беруть участь у справах, і процесуальний порядок розгляду справ окремого провадження.

87. Визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним.

88. Визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим.

89. Установлення неправильності запису в актах цивільного стану.

90. Установлення фактів, що мають юридичне значення.

91. Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника.

92. Право апеляційного оскарження рішень, ухвал суду першої інстанції та процесуальний порядок його реалізації .

93. Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції.

94. Повноваження суду апеляційної інстанції.

95. Апеляційне оскарження і перевірка ухвал суду першої інстанції.

96. Рішення і ухвали суду апеляційної інстанції.

97. Суть і значення касаційного оскарження і перевірки рішень і ухвал суду першої та апеляційної інстанції.

98. Право касаційного оскарження рішень і ухвал суду та процесуальний порядок його реалізації

99. Розгляд касаційних скарг колегією суддів.

100. Повноваження суду касаційної інстанції.

101. Поняття наказного провадження та порядок звернення до суду.

102. Процесуальний порядок розгляду заяви в наказному провадженні.

103. Порядок звернення судових рішень до виконання.

104. Вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб).

105. Поворот виконання.

106. Звернення із клопотанням про визнання і виконання рішення суду України за кордоном.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – 696 с.

2. Бичкова С. С. Форми спеціального законодавчого інтересу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету позову [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kia.court.gov.ua/sud2690/1j/4q/48705/.

3. Бобрик В. І. Європейське наказне провадження як основа для оптимізації цивільного судочинства в Україні / В. І. Бобрик // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 42–48.

4. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.

5. Войтовський В. С. Повноваження суду касаційної інстанції у цивільному процесі / В. С. Войтовський // Судова апеляція. – 2013. – № 2. – С. 102–106.

6. Галущенко Г. В. Іноземне право в суді: «право» чи «факт» / Г. В. Галущенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 5. – С. 17–21.

7. Грабовий А. Новації цивільного процесу [Електронний ресурс] / А. Грабовий. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/5/26/160298.htm.

8. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: монографія / К. В. Гусаров. – Х.: Право, 2010. – 352 с.

9. Джавадов Х. А. Некоторые аспекты определения содержания понятия «правосудие» в контексте характеристики судебной деятельности / Х. А. Джавадов // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 178–182.

10. Зеленяк А. С. Оцінка речових доказів у цивільному процесі / А. С. Зеленяк // Адвокат. – 2014. – № 5. – С. 40–43.

11. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): наказ Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: court.gov.ua/userfiles/Instrukciya(5).doc

12. Ківалов С. В. Окреме провадження в цивільному процесі України: навч. посібник для студ. вузів / С. В. Ківалов; Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.». – Одеса : Фенікс, 2010. – 222 с.

13. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15.

14. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

15. Курило М. П. Щодо необхідності подовження окремих процесуальних строків / М. П. Курило // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 167–170.

16. Курс цивільного процесу: підруч. [В. В. Комаров та ін]; ред. В. В. Комаров. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

17. Кучер Т. М. Правова природа письмових доказів у цивільному процесі України / Т. М. Кучер // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 171–174.

18. Навроцька Ю. Заочний розгляд справи в цивільному процесі: моногр. / Ю. Навроцька. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 192 с.

19. Наказне провадження в цивільному процесі: монографія / за заг. ред. В. І. Бобрика. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 203 с.

20. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 / за заг. ред. В. В. Богатиря. – Київ: Професіонал, 2012. – 752 с.

21. Позовне провадження: моногр. [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

22. Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2013). Правові висновки у цивільних справах [Текст] : [зб.] : офіц. ред. / [упоряд. Д. Д. Луспеник, О. С. Ткачук]. – К. : Союз юристів України, 2013. – 766 с.

23. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

24. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 11.

25. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 10: за станом на 25 верес. 2015 року (із змінами).

26. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 № 13.

27. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09

28. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 // База даних «Законодавство України» / ВСУ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06

29. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5: за станом на 27 липня 2015 року (із змінами).

30. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15

31. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18

32. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17

33. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12

34. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

35. Світлична Г. О. Законне представництво у цивільному судочинстві / Г. О. Світлична // Вісник Верховного Суду України. – 2013. – 10 (158). – С. 34–41.

36. Семизорова Е. В. Актуальные вопросы применения судами электронных документов / Е. В. Семизорова, О. В. Тульская // Информационное право. – 2013. – № 5 (36). – С. 19–25.

37. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14

38. Хотинська-Нор О. Принципи змагальності та диспозитивності як вихідні засади цивілістичного процесу України / О. Хотинська-Нор // Вісник Вищого Адміністративного Суду України. – 2014. – № 1. – С. 28–33.

39. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

40. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

41. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.

42. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту / [С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін.]. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Харків: Одіссей, 2014. – 200 с.

43. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. – Київ: Правова єдність, 2014. – 744 с.

Навчальне видання

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»

Дяченко Сергій Вікторович,
Рябченко Юрій Юрійович,
Самілик Людмила Олексіївна

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

Практикум

Відповідальний за випуск	*Д. Ф. Салахова*
Редактор	*Н. І. Грицюк,* *О. В. Данильчик,*
Форматування та комп'ютерна верстка	*Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 22.06.2020. Формат 60×84/16
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman»
Друк. арк. 18.01
Тираж 300 примірників. Замовлення № 887

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область,
Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016